Research voor Beleid
onderdeel van Panteia

Evaluatie artikel 2b PSW, fase 2

Gelijke behandeling en afkoop kleine pensioenen bij beschikbare premieregelingen

Definitief rapport

Een onderzoek in opdracht van Ministerie van SZW

Klaas Bangma (EIM), Zosja Berdowski (IOO) en
Natasha Stroeker (RvB)

Projectnummer: B3742

Zoetermeer, september 2011

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Research voor Beleid. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van Research voor Beleid. Research voor Beleid aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Voorwoord

Op 21 december 2000 is de Wet tot wijziging van de Pensioen- en spaarfondsenwet en enige andere wetten aangenomen. Deze wet behelst ondermeer een wijziging van artikel 2b van de Pensioen- en spaarfondsenwet (PSW). In 2007 – 2008 evalueerden Research voor Beleid en IOO samen al fase 1 van artikel 2b PSW. In 2010 is het onderzoeksteam, bestaande uit leden van RvB, EIM en IOO, in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gestart met de evaluatie van artikel 2b fase 2, waarbij centraal staan:

- De gelijke behandelingsvoorschriften bij beschikbare premieregelingen (= DC-regelingen)
- De gelijke behandelingsvoorschriften bij de afkoop van kleine pensioenen

In dit rapport is de evaluatie van fase 2 van artikel 2b PSW verwoord. In het gehele rapport wordt de aanduiding “artikel 2b PSW” gehanteerd om te verwijzen naar het gewijzigde artikel 2b PSW, zoals geregeld in de Wet tot wijziging van de Pensioen- en spaarfondsenwet en enige andere wetten.

Het onderzoek is uitgevoerd in de periode van april 2010 t/m zomer 2011. Het onderzoek bestond uit verschillende onderdelen, zoals een analyse van de gegevens van DNB, een enquête onder pensioenfondsen en verzekeraars, diepte-interviews en een groepsdiscussie met deskundigen, belangenvertegenwoordigers van deelnemers en sociale partners.

Hierbij willen wij graag een dankwoord richten tot een ieder die heeft bijgedragen aan de totstandkoming van dit rapport. Graag willen we dan ook de klankbordgroep bedanken, alsook de deelnemende pensioenfondsen, verzekeraars en de gesprekspartners in de interviews en de groepsdiscussie in februari 2011.

In de klankbordgroep namen plaats, naast de opdrachtgevers van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de Pensioenfederatie, het Verbond van Verzekeraars (VvV), Stichting van de Arbeid (STAR; vertegenwoordigd door FNV en VNO-NCW) en De Nederlandsche Bank (DNB).

Namens het onderzoeksteam van Research voor Beleid, EIM en IOO

Natasha Stroeker
Projectleider Research voor Beleid

Inhoudsopgave

1 Inleiding 13

1.1 Aanleiding en doelstelling onderzoek 13
1.2 Afbakening en speelveld 14
1.3 Begrippenlijst 14
1.4 Onderzoeksvragen 18
1.5 Onderzoeksopzet 19
1.6 Analysekader 27
1.7 Leeswijzer 28

2 Beleidskader wetswijziging artikel 2b PSW 29

2.1 Inleiding 29
2.2 Wettelijk kader en inhoud artikel 2b PSW 29
2.3 Achtergrond en beleidskader artikel 2b PSW 30
2.4 Overige gerelateerde, relevante wetgeving 34

3 Werking artikel 2b PSW fase 2 35

3.1 Inleiding 35
3.2 Ontwikkelingen vanaf 2005 36
3.3 Kenmerken van de regelingen 37
3.4 Uitruil van de opgebouwde aanspraken 41
3.5 Collectieve actuariële gelijkwaardigheid 44
3.6 Uitruil opbouw aanspraken partnerpensioen 45
3.7 Sekseneutraliteit, shoppen en afkoop 47
3.8 Uitvoeringstechnische problemen uitvoerders 49
3.9 Gelijke behandeling 52
3.10 Onbedoelde neveneffecten 53
3.11 Effecten en te verwachten effecten PSW 2b fase 2 54

4 Effecten artikel 2b PSW en conclusies 55

4.1 Inleiding 55
4.2 Beantwoording onderzoeksvragen 56
4.3 Conclusies 60

Bijlage 1 Onderzoeksverantwoording 63

Bijlage 2 Tabellen DNB 65

Bijlage 3 Vragenlijst pensioenfondsen 71

Bijlage 4 Beantwoorde vragenlijsten 81

Bijlage 5 Overzicht geïnterviewden 93

Bijlage 6 Checklist interview 95

Bijlage 7 Deelnemers Versnellingskamer 97

Bijlage 8 Checklist Versnellingskamer 99

Bijlage 9 Wettekst artikel 2b PSW 101

Bijlage 10 Bestudeerde literatuur 103

Samenvatting

Op 21 december 2000 is de Wet tot wijziging van de Pensioen- en spaarfondsenwet en enige andere wetten aangenomen. Deze wet behelst ondermeer een wijziging van artikel 2b van de Pensioen- en spaarfondsenwet (PSW). Enkele onderdelen van de wet zijn per 1 januari 2002 ingevoerd (fase 1) en zijn in 2007-2008 reeds door Research voor Beleid geëvalueerd. De per 1 januari 2005 ingevoerde onderdelen van de wet (fase 2) worden in dit onderzoek geëvalueerd. Het gaat dan om de gelijke behandelingsvoorschriften bij:

- beschikbare premieregelingen (DC-regelingen) en
- afkoop van kleine pensioenen (ook bij eind- en middelloonregelingen)

In het onderzoek staan de volgende twee vragen centraal:

Doeltreffendheid: hoe zijn in pensioenregelingen de wettelijke verplichtingen toegepast, zoals sinds 1 januari 2005 geldend voor beschikbare premieregelingen (DC-regelingen), en inzake afkoop van kleine pensioenen?[1]

Effecten in de praktijk: welke uitvoeringstechnische problemen bij pensioenuitvoerders hebben zich voorgedaan en hoe hebben zij hierop gereageerd, welke oplossingen hebben zij hierbij gehanteerd?

Aanpak

Het onderzoeksteam heeft in de evaluatie alle beschikbare gegevens gebruikt om de hoofdvragen van de evaluatie van artikel 2b PSW fase 2 te kunnen beoordelen. Het betreft de analyse van gegevensbestanden van de DNB, relevante jurisprudentie die betrekking heeft op artikel 2b PSW en relevante literatuur en onderzoeken op dit terrein. Deze informatie is aangevuld met empirische gegevens die met behulp van verschillende onderzoeksmethoden zijn verzameld. Er is een enquête uitgezet onder pensioenfondsen en verzekeraars. Er zijn diepte-interviews gehouden met belangenbehartigers van deelnemers, uitvoerders van pensioenregelingen, deskundigen en sociale partners. Ten slotte is een elektronische paneldiscussie (= Versnellingskamer) gevoerd met uitvoerders, belangenbehartigers, deskundigen en sociale partners. Alle uitkomsten worden geïntegreerd om volgens onderstaand analysekader antwoord te kunnen geven op de negen geformuleerde onderzoeksvragen.

[1] Ondanks dat in het wetsvoorstel gelijke behandeling bij afkoop van kleine pensioenen ook bij eind- en middelloonregelingen is opgenomen, is in overleg met de klankbordgroep besloten dit onderdeel specifiek voor eind- en middelloonregelingen achterwege te laten in dit evaluatieonderzoek. Anders hadden ook eind- en middelloon uitvoerders bevraagd moeten worden voor uitsluitend één beperkt aspect, namelijk de afkoop van kleine pensioenen, terwijl de rest van het onderzoek alleen gaat over beschikbare premieregelingen. Mede om de onderzoekslasten voor pensioenuitvoerders te beperken, hebben we hier vanaf gezien.

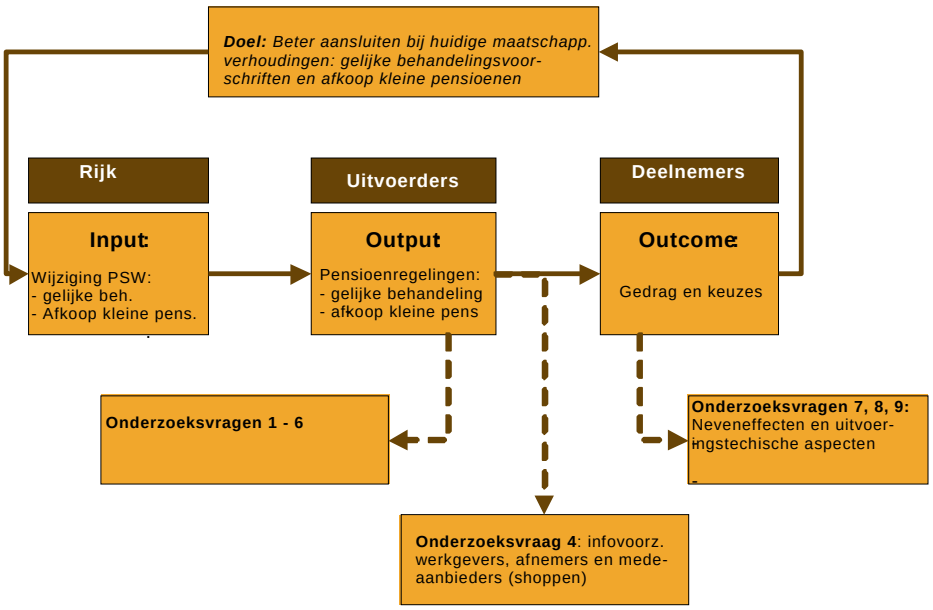

Vooraf

Alhoewel uit het onderzoek blijkt dat de totale 'markt' voor DC-regelingen relatief klein is, komt ook duidelijk naar voren dat het aantal DC-regelingen vóór 2005 al toenam, maar de stijging het grootst was na 2005. DC-regelingen zijn geconcentreerd bij verzekeraars (met name bij de tien grote verzekeraars), hoewel verzekeraars uiteraard ook DB-regelingen uitvoeren. Hierbij dient opgemerkt te worden dat DC-regelingen vaak aanvullende regelingen zijn (en niet de basisregeling).

Belangrijkste uitkomsten

De belangrijkste uitkomsten van het onderzoek worden gepresenteerd aan de hand van de beantwoording van de negen centrale onderzoeksvragen.

OV 1. Hoe vaak is gekozen voor een gedifferentieerde werkgeversbijdrage ter realisering van de gelijke behandelingsvoorschriften bij DC-regelingen?

Het komt weinig c.q. vrijwel niet voor dat aanbieders van DC-regelingen kiezen voor een gedifferentieerde werkgeversbijdrage ter realisering van de gelijke behandelingsvoorschriften bij DC-regelingen. Bij de pensioenfondsen is bij 10% van de regelingen sprake van een gedifferentieerde werkgeversbijdrage en bij de verzekeraars kwam dit in het geheel niet voor. Deze 10% regelingen omvatten slechts 2% van de deelnemers van DC-regelingen bij pensioenfondsen.

OV 2. Hoe vaak is gekozen voor sekseneutrale uitkeringen op basis van sekseneutrale tarieven? Zijn deze tarieven op contractsniveau of op niveau van de totale portefeuille (maatschappijniveau / fondsniveau) vastgesteld, of anders?

Bij 90% van de DC-regelingen van pensioenfondsen en bij alle DC-regelingen van verzekeraars is gekozen voor sekseneutrale tarieven. Bij het vaststellen van deze tarieven is de man/vrouw-verhouding van de totale portefeuille leidend. Bij pensioenfondsen wordt de sekseneutraliteit bij ongeveer 70% van de DC-regelingen vastgesteld op fondsniveau. Bij verzekeraars wordt bij ongeveer 80% van de regelingen de sekseneutraliteit vastgesteld op basis van alle deelnemers van de pensioenproducten.

Bij een derde deel van de DC-regelingen van fondsen worden de sekseneutrale tarieven bepaald op contractsniveau. Bij een vijfde deel van de DC-regelingen van verzekeraars worden de sekseneutrale tarieven vastgesteld op basis van alle deelnemers aan een specifiek pensioenproduct.

OV 3. Hoe zijn sekseneutrale uitkomsten gerealiseerd bij DC-regelingen in geval van:
- het uitruilen van pensioensoorten (ruilvoet)
- het eerder of later laten ingaan van ouderdomspensioen
- het hanteren van hoog / laag-constructies
- het afkopen van een klein pensioen?

Pensioenfondsen en verzekeraars benadrukken beide dat de manier waarop de sekseneutraliteit wordt bewaakt altijd volgens een zelfde systematiek plaatsvindt. Basis is de man/vrouw-verhouding op het niveau van de portefeuille dan wel de DC-regeling. Daar waar sprake is van de keuzemogelijkheid om het pensioen eerder of later te doen ingaan dan wel een keuzemogelijkheid voor hoog/laag constructies wordt in alle gevallen de sekseneutraliteit op eenzelfde manier bewaakt als bij uitruil of afkoop. Als de keuzemogelijkheid voor bijvoorbeeld het eerder of later doen ingaan van het pensioen niet bestaat is er vanzelfsprekend ook geen reden om maatregelen te treffen om de sekseneutraliteit te bewaken.

Verzekeraars en pensioenfondsen melden dat seksneutraliteit is gerealiseerd in alle gevallen waar sprake is van het eerder of later doen ingaan van het pensioen, de afkoop van kleine pensioenen en het hanteren van hoog/laagconstructies. Pensioenfondsen hebben daarbij gedetailleerd aangegeven bij welk deel van hun aanbod de diverse flexibiliseringmogelijkheden (hoog/laag constructie, eerder of later met pensioen…etc.) van toepassing zijn.

OV 4. Hebben zich door de shopmogelijkheid selectieprocessen voorgedaan? Welke maatregelen hebben pensioenuitvoerders in dit kader genomen?

Omdat er tot nu toe nog maar weinig deelnemers met een DC-regeling met pensioen zijn gegaan, komt shoppen in de praktijk nog weinig voor, hoewel de mogelijkheid er veelal wel is. Mogelijke selectieprocessen zijn daardoor nog niet waar te nemen en maatregelen van pensioenuitvoerders zijn (nog) niet relevant gebleken.

OV 5. Hoe is de afkoopvoet bepaald, gegeven het vereiste van de collectieve actuariële gelijkwaardigheid op basis waarvan de afkoopsom moet worden vastgesteld?

Omdat de collectieve actuariële gelijkwaardigheid bij elke keuzeoptie binnen het pensioenproduct op dezelfde wijze wordt bewaakt en berekend, is de afkoopvoet gelijk aan de uit-

ruilvoet, aldus de pensioenfondsen. Verzekeraars melden dat de actuariële waarden van de pensioenvolumina van mannen en vrouwen op het moment van afkoop leidend zijn bij het bepalen van de afkoopvoet.

OV 6.
a) Hoe is omgegaan met opbouw van vóór 1-1-2005 en vanaf 1-1-2005, gegeven het feit dat voor opbouw vanaf 1-1-2005 de wettelijk verplichte mogelijkheid tot uitruil geldt?
b) In welke mate is de pensioenregeling dusdanig aangepast dat de uitruil voor de totale pensioenopbouw geldt (dus ook de pensioenopbouw vóór 1-1-2005)?

Bij ruim 80% van de DC-regelingen van pensioenfondsen en bij alle DC-regelingen van verzekeraars is uitruil mogelijk sinds de wettelijk verplichte datum van 1 januari 2005. Bij 20% van de DC-regelingen van pensioenfondsen geldt januari 2002 als invoeringsdatum van de uitruilmogelijkheden. In de respons is geen melding gedaan van gevallen, waarbij aanspraken die vóór 2002 zijn opgebouwd ook betrokken zijn bij het uit te ruilen opgebouwde kapitaal. Verzekeraars hebben meestal hun oude regelingen in 2005 afgesloten en vervangen door nieuwe regelingen. Daardoor is het niet mogelijk om al voor 2005 kapitaal opgebouwd te hebben (de regeling bestond toen immers nog niet).

OV 7. Tot welke (onbedoelde) neveneffecten heeft de wet geleid in de praktijk?

Uit de resultaten van het onderzoek komen twee (onbedoelde) neveneffecten duidelijk naar voren. Deze twee worden hieronder gepresenteerd.

Het verplicht stellen van de uitruilmogelijkheid van een opgebouwd partnerpensioen naar een hoger ouderdomspensioen heeft als neveneffect gehad dat een partnerpensioen op basis van opbouw zo goed als verdwenen is uit het assortiment van aangeboden pensioenproducten. De responderende verzekeraars bieden de partnerpensioenen uitsluitend nog aan op risicobasis voor de pensioendatum. Bij pensioenfondsen is bij de helft van de regelingen en bij 76% van de actieve deelnemers sprake van een partnerpensioen op risicobasis voor de pensioendatum.

Bij shoppen gaat het erom de pensioenuitkeringen zo gunstig mogelijk in te kopen. De deelnemer kan van deze mogelijkheid nog maar weinig gebruik maken omdat:
- de markt erg ondoorzichtig is,
- de producten niet transparant zijn,
- er (extreem) hoge transactiekosten mee gemoeid zijn,
- er nog maar weinig kapitaal is opgebouwd, en
- omdat de voorlichting over shoppen erg beperkt is.

De toegenomen keuzevrijheid op het gebied van pensioenen vereist een sterkere beschikbaarheid van tijdige, begrijpelijke en voor een ieder toegankelijke informatie over de markt en de producten dan tot nu toe is gerealiseerd.

OV 8. Hoe vaak is in de praktijk gebruik gemaakt van door de wet geboden uitruilmogelijkheden?

Bij het geringe aandeel pensioenfondsen, waar nog sprake is van een partnerpensioen op basis van opbouw, heeft 13% van de mannen en 38% van de vrouwen die sinds 2005 met

pensioen zijn gegaan gebruik gemaakt van de mogelijkheid van uitruil. Bij verzekeraars is deze vorm van uitruil meestal niet van toepassing, omdat partnerpensioen meestal op risicobasis voor de pensioendatum plaatsvindt.

OV 9. Welke uitvoeringstechnische problemen hebben zich voorgedaan?

Op het terrein van ervaren uitvoeringstechnische problemen zijn er grote verschillen tussen pensioenfondsen en verzekeraars. Van de pensioenfondsen zegt ruim twee derde deel geen enkel probleem te hebben ervaren bij de uitvoering van artikel 2b van de Pensioen- en Spaarfondsenwet. Verzekeraars hebben allemaal één of meer problemen ervaren bij de uitvoering.

Het meest genoemde ervaren probleem aan de uitvoeringszijde, bij zowel pensioenfondsen als verzekeraars, betreft het begrijpelijk uitleggen van de regeling aan de deelnemers. De pensioenfondsen hebben dit probleem gesignaleerd bij ruim 30% van hun regelingen en de verzekeraars bij 80% van hun regelingen. Het op één na meest genoemd probleem betreft de hogere administratieve lasten bij de uitvoering (genoemd bij 30% van de regelingen van pensioenfondsen en bij 70% van de regelingen bij verzekeraars). Het derde probleem bij pensioenfondsen is het (kunnen) voldoen aan informatieverplichtingen van DNB[1] (genoemd bij een kleine 20% van de regelingen en bij ruim 10% van de deelnemers). Het derde probleem bij verzekeraars betreft de uitvoeringstechnische complicaties als gevolg van de splitsing van de opbouw voor en na januari 2005, dat bij 40% van de regelingen met ruim 80% van de deelnemers is ervaren.

Conclusies

Doeltreffendheid van de wet:
Hoe zijn in pensioenregelingen de wettelijke verplichtingen toegepast, zoals sinds 1 januari 2005 geldend voor DC-regelingen, en inzake afkoop?

Zowel pensioenfondsen als verzekeraars hebben de wettelijke verplichtingen, die voortvloeien uit artikel 2b van de Pensioen en Spaarfondsenwet geïmplementeerd binnen hun DC-producten. Alle keuzemogelijkheden die binnen het DC-product worden geboden worden sekseneutraal uitgevoerd. De meeste verzekeraars hebben de wetswijziging geïncorporeerd binnen hun DC-producten door de oude producten af te sluiten en nieuwe producten op de markt te zetten. De pensioenfondsen hebben hun bestaande regelingen aangepast aan de nieuwe wettelijke vereisten. De wijziging is in de meeste gevallen ingegaan vanaf 2005 en in een enkel geval vanaf 2002. Omdat bij de meeste aanbieders de DC-regeling nog maar kort op de markt is, is er nog te weinig kapitaal opgebouwd om te kunnen gaan shoppen. Er zijn daarom nog maar weinig ervaringen met shoppen. Voor zover deze er wel zijn, blijken verzekeraars en pensioenfondsen moeite te hebben met het controleren van de wijze waarop de sekseneutraliteit bij de ontvangende partij is geregeld. Zij menen aan deze wettelijke eis geen uitvoering te kunnen geven.

[1] Dit betreft de reguliere en periodieke informatieverplichting van pensioenfondsen over hun pensioenreglementen waarvan jaarlijks opgaaf gedaan moet worden aan DNB. Mogelijk heeft het tijdstip van uitvraag de pensioenfondsen parten gespeeld.

Effecten in de praktijk:
Welke uitvoeringstechnische problemen bij pensioenuitvoerders hebben zich voorgedaan en hoe hebben zij hierop gereageerd, welke oplossingen hebben zij hierbij gehanteerd?

Pensioenfondsen
Een opvallend groot deel van de pensioenfondsen, namelijk tweederde deel, meldde in het geheel geen uitvoeringstechnische problemen te hebben ervaren met het implementeren van de wettelijke voorschriften uit artikel 2b PSW. Fondsen die wel problemen hadden met de uitvoering noemden drie belangrijke punten:

- Het begrijpelijk uitleggen van de werking van het DC-pensioenproduct aan deelnemers
- De administratieve lasten zijn door artikel 2b PSW verhoogd en
- De informatieverplichtingen aan DNB wegen zwaar.

Verzekeraars
De meeste verzekeraars (80%) hebben problemen ervaren bij de uitvoering van artikel 2b PSW. De door verzekeraars meest genoemde problemen zijn:

- Het begrijpelijk uitleggen van de werking van het DC-pensioenproduct aan deelnemers
- De administratieve lasten zijn door de art 2b PSW verhoogd en
- Uitvoeringstechnische complicaties als gevolg van de opbouw voor en na 1 januari 2005.

Dit laatst genoemde probleem was aanleiding om veel van de oude DC-regelingen op 31 december 2004 af te sluiten en nieuwe te openen per 1 januari 2005.

De meeste verzekeraars en pensioenfondsen communiceren, met uitzondering van de verplichte uniforme pensioenoverzichten (UPO's), niet rechtstreeks met de deelnemers. De communicatie verloopt overwegend via de werkgever. Steeds meer pensioenfondsen en verzekeraars plaatsen informatie over hun pensioenproducten op hun websites, of geven hun deelnemers digitaal toegang tot de eigen portefeuille.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doelstelling onderzoek

Op 21 december 2000 is de Wet tot wijziging van de Pensioen- en spaarfondsenwet en enige andere wetten aangenomen. Deze wet behelst ondermeer een wijziging van artikel 2b van de Pensioen- en spaarfondsenwet (PSW).

Bepaalde onderdelen van deze wet zijn op 1 januari 2002 inwerking getreden (fase 1):
- het verplichte aanbod van de uitruilmogelijkheid
- de toepassing van gelijke behandelingsvoorschriften voor eind- en middelloonregelingen.

Andere onderdelen zijn per 1 januari 2005 ingevoerd (fase 2), namelijk de gelijke behandelingsvoorschriften bij:
- beschikbare premieregelingen (DC-regelingen) en
- afkoop van kleine pensioenen (ook bij eind- en middelloonregelingen)

Fase 1 van artikel 2b PSW is reeds in 2007 – 2008 in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid geëvalueerd door Research voor Beleid in samenwerking met IOO. In 2010 heeft het Ministerie van SZW opdracht gegeven aan Research voor Beleid (i.s.m IOO en EIM) om fase 2 te evalueren, ofwel de per 1 januari 2005 in werking getreden onderdelen van artikel 2b PSW. In de nieuwe Pensioenwet heeft dat betrekking op de artikelen 80, 81 en 82.

Het **doel** van dit onderzoek is om de doeltreffendheid en de effecten in de praktijk vast te stellen van de onderdelen van artikel 2b PSW (fase 2) die met ingang van 2005 zijn ingevuld, namelijk de gelijke behandelingsvoorschriften bij beschikbare premieregelingen (DC-regelingen) en bij de afkoop van kleine pensioenen. Voor de afkoop van kleine pensioenen geldt dat deze bij eind- en middelloonregelingen niet zijn meegenomen in het onderzoek[1].

In dit rapport is de evaluatie van fase 2 van artikel 2b PSW verwoord. In het gehele rapport zal de aanduiding “artikel 2b PSW” worden gehanteerd om te verwijzen naar het gewijzigde artikel 2b PSW, zoals geregeld in de Wet tot wijziging van de Pensioen- en spaarfondsenwet en enige andere wetten.

De Nederlandsche Bank beschikt vanuit haar toezichthoudende rol over de nodige informatie over pensioenreglementen, die wij voor ons onderzoek gebruikt hebben. Daarnaast vergde de evaluatie van artikel 2b PSW fase 2 een uitgebreider onderzoek, waarbij ook het perspectief van belangenbehartigers van deelnemers en gepensioneerden, deskundigen, sociale partners, pensioenfondsen en verzekeraars betrokken zijn. Ook de mening van deze

[1] De reden hiervoor is dat anders ook eind- en middelloon uitvoerders bevraagd hadden moeten worden voor uitsluitend één beperkt aspect, namelijk de afkoop van kleine pensioenen, terwijl de rest van het onderzoek alleen gaat over beschikbare premieregelingen. Mede om de onderzoekslasten voor pensioenuitvoerders te beperken, hebben we hier vanaf gezien.

partijen is meegenomen in het onderzoek. Het onderzoek is begeleid door een klankbordgroep waarin deelnamen: de Pensioenfederatie, Verbond van Verzekeraars (VvV), Stichting van de Arbeid (STAR, vertegenwoordigd door FNV en VNO-NCW), De Nederlandsche Bank (DNB) en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW).

1.2 Afbakening en speelveld

Afbakening

De focus van het onderzoek ligt op beschikbare premieregelingen, die wij in het vervolg kortweg DC-regelingen noemen. Dit betekent dat er in de uitvoering van het onderzoek geen brede uitvraag gedaan is onder alle pensioenfondsen, maar alleen onder pensioenfondsen die over een DC-regeling beschikken. Dit heeft tevens tot gevolg dat het ABP en PfZW in het onderzoek buiten beschouwing zijn gelaten. Ook de afkoop van kleine pensioenen is alleen bekeken voor DC-regelingen en niet voor eind- en middelloonregelingen. Tot slot valt ook de CDC-regeling buiten de scope van het onderzoek. Dit betreft een uitkeringsovereenkomst die niet meegenomen is bij DC-regelingen (voor de volledigheid is deze wel meegenomen in de begrippenlijst).

Speelveld

Zowel pensioenfondsen als verzekeraars zijn onderwerp van onderzoek geweest. Een aantal pensioenfondsen in Nederland is volledig herverzekerd. In het onderzoek is geen onderscheid gemaakt tussen wel of niet herverzekerde pensioenfondsen; beide zijn dus meegenomen in het onderzoek. Het onderzoek beperkt zich tot DC-regelingen. Deze regeling kan zowel de functie hebben van een basispensioenregeling als van een excedentregeling. Als basispensioenregeling komt de beschikbare premieregeling bij verzekeraars aanzienlijk vaker voor dan bij pensioenfondsen. In Nederland zijn er slechts enkele pensioenfondsen met een DC-regeling als basisregeling. Als een pensioenfonds een DC-regeling voert, dan is dat meestal een excedentregeling. De totale 'markt' voor DC-regelingen is relatief klein. In termen van technische voorzieningen had in 2010 naar schatting circa 12 à 13 miljard euro betrekking op DC-regelingen. Dit is circa 2% van de totale 'markt'. Verzekeraars nemen circa 5,5 miljard euro voor hun rekening. Dit is minder dan 20% van de totale technische voorzieningen van verzekeraars. Pensioenfondsen nemen de overige 7 miljard euro voor hun rekening. Dit is ruim 1% van hun technische voorzieningen.

1.3 Begrippenlijst

In deze paragraaf lichten we enkele begrippen die een centrale rol spelen in het onderzoek kort toe.

- ***Defined Contribution (DC):*** in de Pensioenwet (PW) wordt Defined Contribution aangeduid met de term *premieovereenkomst*. In het spraakgebruik wordt dit veelal het *beschikbaar premiesysteem* of *beschikbare premieregeling* genoemd. Een kenmerk hiervan is dat de werkgever een premie, volgens een vaste staffel vastgesteld, beschikbaar stelt. De werknemer kan er voor kiezen om de beschikbaar gestelde premie te beleggen om hiermee een pensioenkapitaal op te bouwen. Het beleggingsrisico is hierbij geheel voor rekening van de werknemer. Ook kan de werknemer ervoor kiezen om de premie aan te wenden voor een gegarandeerd kapitaal op pensioendatum. Op pensioendatum kan het

pensioenkapitaal vervolgens aangewend worden om een pensioenuitkering aan te kopen. De hoogte van de pensioenuitkering wordt hierbij niet alleen bepaald door de hoogte van het opgebouwde kapitaal, maar ook door de hoogte van de actuele marktrente. Hoe lager deze rente is, hoe lager de pensioenuitkering. Ten slotte kan de werknemer ervoor kiezen om de premie direct al te besteden aan de inkoop van een pensioenuitkering en/of een kapitaaluitkering. Hierbij heeft de werknemer al onmiddellijk zekerheid over de hoogte van de nominale pensioenuitkering op pensioendatum (bij een pensioenuitkering) of over de hoogte van het kapitaal op pensioendatum bij een kapitaaluitkering.

- ***Defined Benefit (DB):*** in de Pensioenwet (PW) wordt Defined Benefit aangeduid met de term *uitkeringsovereenkomst*. In het spraakgebruik wordt dit een beschikbaar uitkeringssysteem of salaris-diensttijdsysteem genoemd. Het systeem houdt in dat de werkgever een pensioenuitkering toezegt. Het pensioenfonds of de verzekeraar neemt het beleggingsrisico voor zijn rekening. Opbouw van het pensioen gebeurt veelal via het middelloonsysteem, maar kan ook via een eindloonsysteem plaatsvinden.
- ***Collective Defined Contribution (CDC):*** CDC is een mix van Defined Benefit en Defined Contribution. Enerzijds krijgt de werknemer een pensioenuitkering toegezegd, anderzijds betaalt de werkgever een vaste pensioenpremie. Mocht het opgebouwde pensioenvermogen in de praktijk onvoldoende zijn, dan kan de hoogte van de toegezegde pensioenuitkering worden aangepast of kan de pensioenopbouw worden vertraagd. Hiermee komen alle risico's voor rekening van de werknemers en loopt de werkgever geen kostenrisico. In de Pensioenwet valt CDC onder de categorie *uitkeringsovereenkomst*. De CDC-regeling is geen onderdeel van dit onderzoek.
- ***Basisregeling, excedentregeling en mengvormen:*** in dit rapport wordt het begrip *basisregeling*[1] primair gebruikt ter onderscheiding van de *excedentregeling*. Via een excedentregeling wordt over het salarisdeel boven een premieloongrens een premie beschikbaar gesteld voor de aankoop van extra pensioen. Dit extra deel komt bovenop de basisregeling, die doorgaans van toepassing is op het salaris tot de premieloongrens. Dit extra deel (het excedent) kan bijvoorbeeld bestaan uit extra premies ten behoeve van vervroegde uittreding, ten behoeve van het salaris boven de premieloongrens, of ter aanvulling van het ANW-hiaat. De basisregeling, die naast de excedentregeling wordt aangeboden, kan zowel een DC-basisregeling zijn als een DB-basisregeling betreffen. Pensioenfondsen en verzekeraars duiden de combinatie van DB- en DC-regelingen ook wel aan als *mengvorm*. In veel gevallen geldt daarbij een in het reglement vastgestelde premieloongrens. Er zijn ook fondsen waar de premiegrens flexibel is. Dit komt erop neer, dat deelnemers zelf de verhouding tussen het DB-deel en het DC-deel kunnen bepalen. Een moeilijkheid in de uitvoering van het onderzoek is geweest dat DNB in haar gegevens over pensioenfondsen geen onderscheid heeft gemaakt tussen basis en excedent. Dit maakt mede dat het lastig is om te bepalen wat een zuivere basisregeling is. Er zijn fondsen die alle keuze- en combinatieopties hebben vervat in één reglement dat van toepassing is op alle deelnemers die zijn aangesloten bij dat fonds. Er zijn ook fondsen en verzekeraars die een apart reglement hebben opgesteld voor de basisregeling en daarnaast een apart reglement hebben opgesteld voor het excendentgedeelte en/of aanvullende onderdelen.

[1] In de pensioenpraktijk wordt het begrip basisregeling ook wel gebruikt ter onderscheiding van aanvullende onderdelen zoals partnerpensioen, wezenpensioen, ANW-hiaat of vrijwillig bijsparen.

- ***Sekseneutraliteit:*** dit betreft de eis dat de hoogte van het pensioen of de pensioenaanspraak niet afhankelijk is van de sekse. Om een kapitaal om te zetten in een periodieke pensioenuitkering worden tarieven gehanteerd. Ook bij de uitruil van pensioenvormen worden tarieven gehanteerd. Deze tarieven worden sekseneutraal genoemd als bij de vaststelling van de tarieven geen rekening gehouden wordt met de sekse.
- ***Hoofdreglement***: dit betreft het voor het pensioenfonds belangrijkste reglement. Dit is altijd het reglement met de meeste actieve deelnemers. De gegevens die DNB bij pensioenfondsen tot en met 2007 heeft opgevraagd hebben altijd betrekking op dit hoofdreglement. Na 2007 hebben de rapportages van pensioenfondsen aan DNB betrekking op alle reglementen.
- ***Uitruil pensioenen:*** sinds 2002 heeft elke werknemer een wettelijk recht om zijn partnerpensioen (PP) om te zetten in extra dan wel eerder ingaand ouderdomspensioen (OP). Dit geldt alleen voor partnerpensioen met opbouwkarakter. De omgekeerde keuze is ook mogelijk. Dit is de omzetting van een deel van het ouderdompensioen in een partnerpensioen. Sinds 1 januari 2005 geldt voor DC-regelingen daarnaast het vereiste van sekseneutraliteit bij uitruil. Een sekseneutrale uitruil is dus alleen verplicht bij het na 2005 opgebouwde pensioen. Voor DB-regelingen gold het vereiste van sekseneutraliteit bij uitruil al wel vóór 2005.
- ***Moment uitruil pensioenen:*** uitruil van het via een DC-regeling opgebouwde kapitaal **is altijd mogelijk op de datum van het ingaan van het pensioen**. Dit geldt zowel de uitruil PP-OP als andersom. Veel zo niet de meeste deelnemers van een DC-regeling hebben niet gedurende hun gehele arbeidzame leven kapitaal ingelegd via een DC-regeling. Ook komt het veelvuldig voor dat tijdens een dienstverband regelingen wijzigen, bijvoorbeeld van opbouw naar DC-regeling. Voor de uitruil maakt dat allemaal niets uit, want uitruil kan alleen plaatsvinden voor die jaren dat er werkelijk kapitaal is opgebouwd. Ruil van PP naar OP is mogelijk voor het PP dat is opgebouwd vanaf 2002. Tot 2005 gebeurde dat op actuariële basis en sinds 2005 met sekseneutrale ruilfactoren. Uitruil van PP naar OP **tijdens de opbouw is** niet mogelijk binnen de DC regeling en is voor de DC-regelingen van verzekeraars ook niet relevant omdat het PP tijdens de opbouw op risicobasis is verzekerd.
- ***(Uit)ruilvoet:*** een (uit)ruilvoet geeft aan hoeveel pensioen ingekocht kan worden voor de inlevering van een (deel van een) ander soort pensioen. Het is de verhouding tussen de hoogte van het pensioen dat men voor en na de uitruil vanaf de reglementaire pensioendatum ontvangt.
- ***Uitruilvoet collectief actuariële gelijkwaardigheid:*** de wettelijke eis dat de uitruilvoet voor mannen en vrouwen gelijk is, is dusdanig vorm gegeven dat de gekozen uitruilvoet niet mag leiden tot een financieel voordeel voor de pensioenuitvoerder (bijvoorbeeld door te kiezen voor een weliswaar voor mannen en vrouwen gelijke, maar lage uitruilvoet).
- ***Opbouwkeuzevoet****:* deze geeft aan hoe de verhouding is tussen het (extra) pensioen dat opgebouwd kan worden bij het afzien van een bepaald pensioendeel. Voorbeeld: bij een keuze voor een hoger ouderdomspensioen in plaats van een partnerpensioen moet worden aangegeven hoeveel extra ouderdomspensioen die keuze oplevert.
- ***Eerder of later laten ingaan van ouderdomspensioen:*** het eerder of later ingaan van een pensioenuitkering behelst de keuzemogelijkheid voor de deelnemer om het pensioen voor het 65-ste levensjaar te laten ingaan of later dan het 65-ste levensjaar te laten ingaan.

- ***Hoog / laag constructies:*** de keuze om na pensioendatum eerst een hoger pensioen te ontvangen en na een aantal jaren een lager pensioen te ontvangen. Het omgekeerde is ook mogelijk.
- ***Afkoop klein pensioen:*** op grond van de Pensioenwet mag een pensioenuitvoerder een klein pensioen afkopen. Als een deelnemer na beëindiging van de pensioenregeling niet kiest voor waardeoverdracht, kan de pensioenuitvoerder na twee jaar kiezen voor afkoop van het pensioen. Van een klein pensioen is sprake bij een afkoopgrens van minder dan € 427,29 (pensioenaanspraak op jaarbasis; bedrag 2011).
- ***Pensioenpijlers (eerste, tweede en derde pijler):*** het Nederlandse pensioensysteem kent drie pijlers. De *eerst pijler* bestaat uit AOW. De *tweede pijler* bestaat uit bedrijfspensioenen en geldt in principe alleen voor werknemers. De *derde pijler* bestaat uit zelf geregelde pensioenvoorzieningen. Met name ondernemers bouwen hun pensioen op in de derde pijler. Ook werknemers die onvoldoende pensioen opbouwen via hun werkgever, kunnen gebruik maken van de mogelijkheden in de derde pijler. Vermogen dat in de tweede pijler is opgebouwd kan nooit in de derde pijler belanden en omgekeerd.
- ***Shoppen****:* in de Pensioenwet wordt de mogelijkheid geboden om op de pensioendatum met het opgebouwde pensioenkapitaal te gaan 'shoppen'. Dit houdt in dat een gewezen deelnemer bij pensionering het beschikbaar gekomen kapitaal uit een premie- of kapitaalovereenkomst kan aanwenden voor een periodieke uitkering bij een andere pensioenuitvoerder. Voor een verzekeraar geldt een verplichting (art 81 PW) om mee te werken aan shoppen als de werknemer daarom verzoekt. Hij moet dan meewerken aan een dergelijk verzoek tot waardeoverdracht. Voor pensioenfondsen is dat echter niet verplicht (art 80 PW). Voor kapitaal- en premieovereenkomsten geldt collectieve actuariële gelijkwaardigheid en de eisen van sekseneutraliteit voor de vanaf 1 januari 2005 opgebouwde aanspraken. Bij waardeoverdracht (shoppen), moet de overdragende pensioenuitvoerder controleren hoe de ontvangende pensioenuitvoerder omgaat met de eis van gelijke behandeling van mannen en vrouwen. Het gaat om de vraag of de ontvangende pensioenuitvoerder werkt met sekseneutrale of –afhankelijke factoren bij de inkoop van pensioenen. In de gevallen dat de overdragende pensioenuitvoerder werkt met sekseafhankelijke factoren en de ontvangende pensioenuitvoerder met sekseneutrale factoren, én in de omgekeerde situatie, is een correctie van de overdrachtswaarde noodzakelijk[1].
- ***Selectieprocessen:*** bij het shoppen kunnen zich selectieprocessen voordoen. Zo kunnen er verschillen in bestandssamenstelling zijn tussen pensioenuitvoerders. Afhankelijk van de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen in het deelnemersbestand, kunnen sommige pensioenuitvoerders aantrekkelijkere pensioenoffertes uitbrengen. Ook kunnen pensioenuitvoerders er voor kiezen om zich op aantrekkelijke niches te richten. Dit kan de bestandsamenstelling gunstig beïnvloeden en daarmee het concurrentievoordeel vergroten.

[1] In de Memorie van Toelichting van de Pensioenwet wordt op pagina 232 nog eens uitgelegd hoe de eisen van sekseneutraliteit en collectieve actuariële gelijkwaardigheid uitpakken bij shoppen.

1.4 Onderzoeksvragen

In het onderzoek staan de volgende twee vragen centraal:

- Hoe zijn in pensioenregelingen de wettelijke verplichtingen toegepast, zoals sinds 1 januari 2005 geldend voor beschikbare premieregelingen (= DC-regelingen), en inzake afkoop? (*doeltreffendheid*)
- Welke uitvoeringstechnische problemen bij pensioenuitvoerders hebben zich voorgedaan en hoe hebben zij hierop gereageerd, welke oplossingen hebben zij hierbij gehanteerd? (*effecten in de praktijk*)

Bovenstaande hoofdvragen vallen uiteen in de volgende 9 deelvragen:

1. Hoe vaak is gekozen voor een gedifferentieerde werkgeversbijdrage ter realisering van de gelijke behandelingsvoorschriften bij DC-regelingen?
2. Hoe vaak is gekozen voor sekseneutrale uitkeringen op basis van sekseneutrale tarieven? Zijn deze tarieven op contractsniveau of op niveau van de totale portefeuille (maatschappijniveau / fondsniveau) vastgesteld, of anders?
3. Hoe zijn sekseneutrale uitkomsten gerealiseerd bij DC-regelingen i.g.v:
   a) het uitruilen van pensioensoorten (ruilvoet)
   b) het eerder of later laten ingaan van ouderdomspensioen
   c) het hanteren van hoog / laag-constructies
   d) het afkopen van een klein pensioen?
4. Hebben zich door de shopmogelijkheid selectieprocessen voorgedaan? Welke maatregelen hebben pensioenuitvoerders in dit kader genomen?
5. Hoe is de afkoopvoet bepaald, gegeven het vereiste van de collectieve actuariële gelijkwaardigheid op basis waarvan de afkoopsom moet worden vastgesteld?
6. a) Hoe is omgegaan met opbouw van vóór 1-1-2005 en vanaf 1-1-2005, gegeven het feit dat voor opbouw vanaf 1-1-2005 de wettelijk verplichte mogelijkheid tot uitruil geldt?
   b) In welke mate is de pensioenregeling dusdanig aangepast dat de uitruil voor de totale pensioenopbouw geldt (dus ook de pensioenopbouw vóór 1-1-2005)?
7. Tot welke (onbedoelde) neveneffecten heeft de wet geleid in de praktijk?
8. Hoe vaak is in de praktijk gebruik gemaakt van door de wet geboden uitruilmogelijkheden?
9. Welke uitvoeringstechnische problemen hebben zich voorgedaan?

Zoals al eerder is aangegeven beperkt het onderzoek zich tot de onderdelen van de wet die in 2005 in werking zijn getreden. Dit betekent dat de evaluatie betrekking heeft op de periode 2005 – 2010 (op basis van gegevens van 2009 en 2010 die door DNB zijn verstrekt en betrekking hebben op de jaren 2008 en 2009).

Aangezien de focus van het onderzoek ligt op DC-regelingen betekent dit ook dat de deelvragen 6 en 8 betreffende uitruil alleen beantwoord zullen worden voor DC-regelingen in de periode 2005 - 2010. Door de focus van fase 2 op DC-regelingen is een koppeling met de gegevens van de evaluatie van artikel 2B fase 1 niet zinvol. Deze had namelijk betrekking op een breder scala aan regelingen.

Tevens was het oorspronkelijk doel, toen nog niet duidelijk was dat alleen DC-regelingen in deze evaluatie van fase 2 betrokken zouden worden, om een controlegroep (alle andere re-

gelingen behalve DC-regelingen) te gebruiken bij de beantwoording van deelvragen 2 en 9. Bij deelvraag 9 gaat het bijvoorbeeld om het in kaart brengen van de uitvoeringstechnische problemen die zich hebben voorgedaan. Door het meenemen van ook andere regelingen dan DC-regelingen als controlegroep zou gecorrigeerd kunnen worden voor effecten die niet door artikel 2b zijn veroorzaakt. Deze effecten hadden er dan uitgefilterd kunnen worden en dan hadden puur de uitvoeringstechnische problemen gepresenteerd kunnen worden die zich hebben voorgedaan als gevolg van artikel 2b PSW fase 2. Door de focus op alleen DC-regelingen is dit echter niet meer mogelijk. Wel kunnen de onderzoeksvragen 2 en 9 beantwoord worden voor de DC-regelingen an sich, zonder daaruit de effecten te filteren die voor alle regelingen gelden.
Het verzoek was om bij de presentatie van de gegevens van pensioenfondsen in tabellen onderscheid te maken naar type pensioenfonds, zoals ondernemingspensioenfonds, verplichte en niet-verplichte bedrijfstakpensioenfondsen. Echter, door de focus op alleen DC-regelingen is het totale aantal regelingen waar we naar kijken vele malen lager dan bij de evaluatie van artikel 2b PSW fase 1. Het daarbinnen uitsplitsen naar subgroepen leidt tot zodanig kleine aantallen dat het niet haalbaar is om daar nog betekenisvolle resultaten uit af te leiden. Wel blijkt uit het onderzoek de groei van het aantal DC-regelingen in de afgelopen jaren, evenals een stijging van het aantal deelnemers in deze regelingen (zie verder paragraaf 3.2).

1.5 Onderzoeksopzet

Het onderzoeksteam heeft in de evaluatie alle beschikbare gegevens gebruikt om de hoofdvragen van de evaluatie van artikel 2b PSW fase 2 te kunnen beoordelen.
Het betreft de analyse van gegevensbestanden van de DNB (onderzoeksfase 1a), relevante jurisprudentie die betrekking heeft op artikel 2b PSW (onderzoeksfase 1b) en relevante literatuur en onderzoeken op dit terrein (onderzoeksfase 1c). Deze informatie is aangevuld met empirische gegevens die met behulp van verschillende technieken zijn verzameld. Er is een enquête uitgezet onder pensioenfondsen en verzekeraars (onderzoeksfase 2a). Er zijn diepte-interviews gehouden met belangenbehartigers van deelnemers, uitvoerders van pensioenregelingen, deskundigen en sociale partners (onderzoeksfase 2b). Ten slotte is een elektronische paneldiscussie (= Versnellingskamer) gevoerd met uitvoerders, belangenbehartigers, deskundigen en sociale partners (onderzoeksfase 3).

De onderzoekstappen hangen logisch samen en versterken elkaar. Op deze wijze ontstaat een gedegen kwantitatieve en kwalitatieve evaluatie waarmee alle evaluatievragen beantwoord kunnen worden. Het rapport geeft een samenhangend overzicht hoe in de pensioenregelingen tegemoet is gekomen aan de wettelijke verplichtingen zoals m.i.v. 1 januari 2005 geldend voor DC-regelingen en inzake afkoop van kleine pensioenen. Tevens ontstaat inzicht in de uitvoeringstechnische problemen bij pensioenuitvoerders inzake DC-regelingen, de aanpassingen, knelpunten en oplossingsrichtingen. De evaluatie richt zich enerzijds op de mate waarin bepaalde aanpassingen, knelpunten en oplossingsrichtingen zich *kwantitatief* voordoen in de DC-regelingen. Anderzijds gaat de aandacht uit naar *kwalitatieve* aanpassingen, knelpunten en oplossingsrichtingen die betekenisvol zijn in het kader van de evaluatie.

Figuur 1 Fasering van het onderzoek

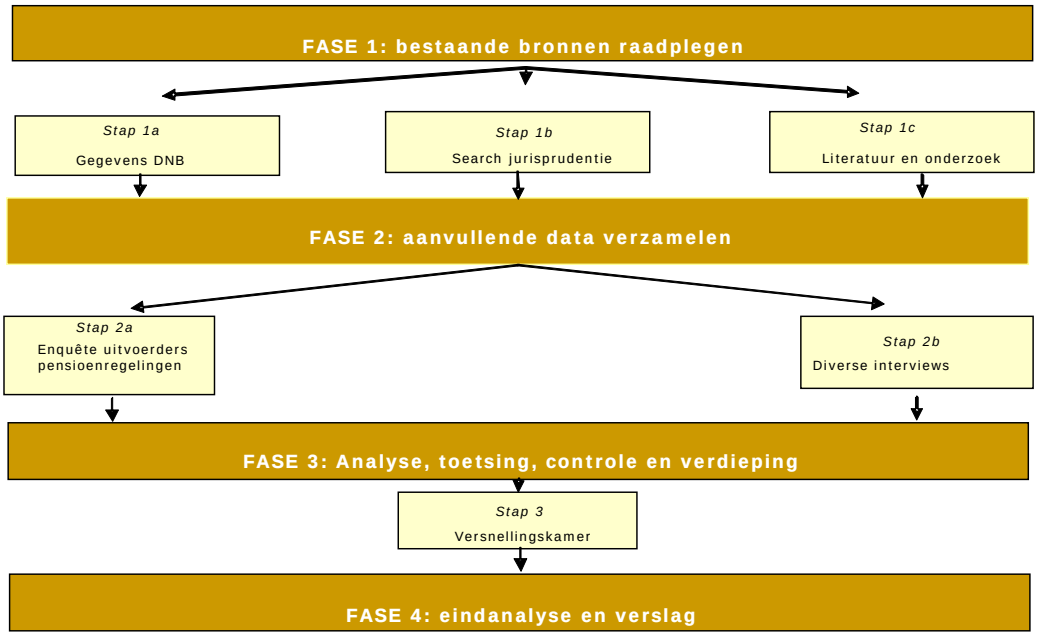

Figuur 1 onderscheidt de vier fases in het onderzoek en de onderliggende stappen. In tabel 2 worden de deelvragen van het onderzoek gekoppeld aan de onderzoeksfasen uit figuur 1.

Tabel 2 Onderzoeksmethode in relatie tot onderzoeksvragen

Hoofdvragen	Fase/stap
1. Hoe is in pensioenregelingen tegemoet gekomen aan de wettelijke verplichtingen zoals sinds 1 januari 2005 geldend voor DC-regelingen, en inzake afkoop?	fase 1 en 2
2. Welke uitvoeringstechnische problemen bij pensioenuitvoerders hebben zich voorgedaan en hoe hebben zij hierop gereageerd, welke oplossingen hebben zij hierbij gehanteerd?	fase 2 en 3
Deelvragen	
1. Hoe vaak is gekozen voor een gedifferentieerde werkgeversbijdrage ter realisering van de gelijke behandelingsvoorschriften bij DC-regelingen?	1a, 2a, 2b
2. Hoe vaak is gekozen voor sekseneutrale uitkeringen op basis van sekseneutrale tarieven? Zijn deze tarieven op contractsniveau of op niveau van de totale portefeuille (maatschappij-niveau / fondsniveau) vastgesteld, of anders?	2a, 2b, 3
3. Hoe zijn sekseneutrale uitkomsten gerealiseerd bij DC-regelingen i.g.v:	
a. het uitruilen van pensioensoorten (ruilvoet)	2a 2b
b. het eerder of later laten ingaan van ouderdomspensioen	2a 2b
c. het hanteren van hoog / laag-constructies	2a 2b
d. het afkopen van een klein pensioen?	2a 2b
4. Hebben zich door de shopmogelijkheid selectieprocessen voorgedaan? Welke maatregelen hebben pensioenuitvoerders in dit kader genomen?	2a, 2b, 3
5. Hoe is de afkoopvoet bepaald, gegeven het vereiste van de collectieve actuariële gelijkwaardigheid op basis waarvan de afkoopsom moet worden vastgesteld?	1c, 2a
6. a. Hoe is omgegaan met opbouw van vóór 1-1-2005 en vanaf 1-1-2005, gegeven het feit dat voor opbouw vanaf 1-1-2005 de wettelijk verplichte mogelijkheid tot uitruil geldt?	2a
b. In welke mate is de pensioenregeling dusdanig aangepast dat de uitruil de totale pensioenopbouw geldt (dus ook de pensioenopbouw vóór 1-1-2005)?	1a 2a
7. Tot welke (onbedoelde) neveneffecten heeft de wet geleid in de praktijk?	1b, 1c, 2b, 3
8. Hoe vaak is in de praktijk gebruik gemaakt van door de wet geboden uitruilmogelijkheden?	2a, 2b, 3
9. Welke uitvoeringstechnische problemen hebben zich voorgedaan	2a

Hieronder volgt een toelichting van het onderzoeksproces aan de hand van de stappen zoals gepresenteerd in figuur 1.

Stap 1-a Gegevens DNB

De van DNB ontvangen gegevens over pensioenfondsen betreffen de volgende gegevens:

- Aantal pensioenfondsen met beschikbare premieregeling(en) naar type fonds en deelnemers in 2008
- Aantal deelnemers van DC-regelingen naar type pensioenfonds in 2008
- Soort pensioensysteem van BP-regelingen
- Flexibiliseringsmogelijkheden van de BP regelingen
- Deelname aan weduwe(naars) en partnerpensioen
- Op welke wijze is de financiering van het weduwe(naars) en partnerpensioen geregeld?
- Op welke wijze is de koppeling met weduwe(naars) en partnerpensioen geregeld?
- Is het partnerpensioen ook geldig wanneer er geen sprake is van een huwelijk of partnerregistratie (indien niet gehuwd, geen registratie) ?
- Zijn de toeslagen bij ingaan van het nabestaandenpensioen anders dan die voor het ouderdomspensioen?
- Soort pensioenaanspraken, die zijn vervat in de BP regelingen
- Basis voor pensioenberekening
- Aantal BP regelingen met de keuzemogelijkheid deeltijdpensioen

- Uitruilmogelijkheden PP en OP
- Moment van keuze voor uitruil PP naar OP of andersom.
- Is weduwe(naars)- en partnerpensioen gefinancierd op risicobasis?
- Gemiddelde uitruilfactoren bij uitruil OP naar PP en PP naar OP
- Normale, minimum en maximum pensioenleeftijd van BP regelingen

Ook is de volgende informatie over DC-regelingen aangeleverd door DNB aan Research voor Beleid:

- Gegevens over collectieve pensioenreglementen per ultimo 2009 bij verzekeraars (de zogenoemde rechtstreekse regelingen).
- Gegevens over pensioenreglementen per primo 2010 bij pensioenfondsen gekoppeld aan ultimo-informatie uit pensioenjaarstaten 2009 (zoals aantallen deelnemers, omvang technische voorziening e.d.).

Voor verzekeraars geldt dat in de cijfers van DNB tot en met 2005 zowel de lopende als de premievrije regelingen zijn meegenomen, terwijl in 2009 alleen de lopende regelingen zijn meegenomen. Regelingen waarbij binnen de regeling vrije keuzemogelijkheden zijn (C-polissen) neemt DNB niet mee in de cijfers. Deze constructies worden in de cijfers van pensioenfondsen wel meegenomen door DNB.

Stap 1-b en 1-c Search jurisprudentie en literatuur

In deze fase is relevante literatuur en jurisprudentie rondom artikel 2b PSW verzameld en bestudeerd. Deze informatie is gebruikt in fasen 2 en 3 ter voorbereiding van de interviews, het opstellen van de vragenlijst voor de pensioenfondsen en verzekeraars en ter voorbereiding en input voor de Versnellingskamer.

Stap 2-a Enquête uitvoerders pensioenregelingen

Allereerst is er een vragenlijst voor pensioenfondsen en verzekeraars opgesteld. De concept-vragenlijst is voorgelegd aan en besproken met de klankbordgroep. Na afloop is alle BC-leden de gelegenheid gegeven om nog nadere opmerkingen, vragen en aanvullingen naar het bureau te sturen ter verwerking. Nadat deze aanpassingen zijn aangebracht is de vragenlijst getest door de heer Van de Zanden van Syntrus Achmea. Na het aanbrengen van de opmerkingen die daaruit naar voren zijn gekomen, is de vragenlijst voor een laatste check nogmaals voorgelegd aan de klankbordgroep. Daarna is de vragenlijst definitief uitgezet. De vragenlijsten voor de pensioenfondsen en verzekeraars zijn grotendeels gelijk. In bijlage 3 is de vragenlijst van de pensioenfondsen opgenomen.

De vragenlijst onder de pensioenfondsen is uitgezet middels een internetenquête. De vragenlijst onder de verzekeraars (10 verzekeraars) is via een persoonlijk emailbericht uitgezet onder de contactpersonen die DNB heeft bij de verzekeraars. Zij kregen een verduidelijkende toelichting en de vragenlijst ter invulling in een excelsheet aangeleverd (nadere toelichting volgt onder ‘aanpak verzekeraars’).

2-a Onderdeel pensioenfondsen

Aanpak pensioenfondsen en veldwerk

De vragenlijst is alleen uitgezet onder de 109 pensioenfondsen met een DC-regeling[1]. Voor alle fondsen geldt dat zij variërend van één tot drie verschillende DC-regelingen hebben. Op 17 september 2010 hebben alle pensioenfondsen een uitnodigingsbrief ontvangen van Research voor Beleid met daarin een webadres en inlogcodes, zodat zij de vragenlijst kunnen invullen. Indien een fonds twee of drie DC-regelingen heeft, krijgt dit fonds ook twee of drie inlogcodes. Samen met de brief is ook de aanbevelingsbrief van SZW (oorspronkelijk verzonden op 20 augustus 2010) nogmaals meegestuurd alsook de vragenlijst op papier, zodat men een totaalindruk krijgt van de vragen die in de internetenquête aan bod komen. In eerste instantie was als uiterste invuldatum 8 oktober 2010 genoemd. Deze datum is nadien nog twee keer verlengd, eerst naar eind oktober en uiteindelijk naar 12 november. Dit zorgt voor een totale doorlooptijd van het veldwerk van twee maanden.

Hieronder staan de stappen in het veldwerkproces chronologisch in de tijd weergegeven.

Tabel 1.1 Activiteiten betreffende het veldwerk pensioenfondsen

Datum	Activiteiten	Aantal volledig ingevulde vragenlijsten
20 augustus 2010	Aankondigingsbrief van SZW naar alle 109 pensioenfondsen	n.v.t.
17 september 2010	Uitnodigingsbrief + inlogcodes vragenlijst door RvB naar alle 109 pensioenfondsen. *Uiterste invuldatum: 8 oktober.*	n.v.t.
28 september 2010	Nog relatief weinig respons: nabellen van 40 pensioenfondsen met 900 deelnemers of meer. Brieven nagestuurd aan pensioenfondsen die zich de brief niet meer kunnen herinneren.	7 vragenlijsten volledig ingevuld
11 oktober 2010	Herinneringsbrief aan 71 pensioenfondsen gestuurd die de vragenlijst nog niet of niet volledig hebben ingevuld. Afmelders zijn hieruit gehaald. *Uiterste invuldatum verlengd tot eind oktober.*	30 vragenlijsten volledig ingevuld
Eind oktober 2010	OPF heeft via de mail een oproep gedaan aan 51 van de 71 fondsen die de vragenlijst nog niet (volledig) hadden ingevuld. *Uiterste invuldatum verlengd t/m 12 november.*	21-10: 34 vragenlijsten volledig ingevuld 01-11: 37 vragenlijsten volledig ingevuld
16 november 2010	Vragenlijst gesloten, einde veldwerk	38 vragenlijsten volledig ingevuld

Op 16 november 2010 is de veldwerkperiode definitief afgesloten.

[1] Dit zijn zowel DC-regelingen als basisregelingen als ook excedent regelingen. Deze keuze is zo gemaakt omdat we anders te weinig regelingen zouden overhouden en omdat sommige fondsen één reglement hebben, waarin zowel een basiselement als een onderdeel van een excedent regeling is opgenomen.

Ingevulde vragenlijsten door pensioenfondsen

Er zijn in totaal 38 vragenlijsten volledig ingevuld van 30 pensioenfondsen (sommige hebben meer dan één reglement en hebben de vragenlijst dan 2x ingevuld). Er zijn 10 pensioenfondsen die de vragenlijst deels hebben ingevuld en 11 pensioenfondsen hebben alleen ingelogd en verder niks gedaan. Dan resteren er 58 pensioenfondsen (109 - 30 - 10 - 11) die niet naar de vragenlijst op internet gekeken hebben. Een deel van deze fondsen heeft wel een reactie gegeven via de telefoon of helpdesk: 11 hebben aangegeven de vragenlijst niet te gaan invullen, 2 zijn in liquidatie en van 4 fondsen klopte het adres niet.

Tabel 1.2 Aantal invullers veldwerk pensioenfondsen

Stand van zaken	Aantal	%
Aantal fondsen vragenlijst(en) volledig ingevuld	30	28%
Aantal fondsen vragenlijst(en) deels ingevuld	10	9%
Aantal fondsen alleen ingelogd	11	10%
Vragenlijst niet ingevuld	58	53%
Totaal	109	100%

Als we de respons nader bekijken dan kunnen we het volgende opmerken omtrent het aantal deelnemers van de fondsen die hebben meegewerkt: voor alle 109 pensioenfondsen bij elkaar geldt dat het aantal deelnemers 372.240 betreft. De 40 pensioenfondsen die de vragenlijst volledig of deels hebben ingevuld, hebben bij elkaar 265.636 deelnemers (71%). De 30 pensioenfondsen die de vragenlijst volledig hebben ingevuld, hebben in totaal 108.223 deelnemers (29% van het totaal) en voor de fondsen die de vragenlijsten gedeeltelijk hebben ingevuld is het totaal aan deelnemers 157.413 (42%). Hierbij dient opgemerkt te worden dat dit laatste aantal grotendeels wordt bepaald door het grootste fonds dat bijna 150.000 deelnemers heeft.

Tabel 1.3 Aantal deelnemers bij de pensioenfondsen

Stand van zaken	Aantal	Aantal deelnemers	%
Aantal fondsen vragenlijst(en) volledig of deels ingevuld	40	265.636	71%
Aantal fondsen vragenlijst(en) volledig ingevuld	30	108.223	29%
Aantal fondsen vragenlijst(en) deels ingevuld	10	157.413	42%
Vragenlijst niet ingevuld of alleen ingelogd	69	106.604	29%
Totaal	109	372.240	100%

Bij het presenteren van de resultaten in de volgende hoofdstukken zijn de uitkomsten van 48 regelingen bij 40 fondsen gebruikt. Dit betreft dus 71% van het totaal aantal deelnemers.

(non)Respons pensioenfondsen

Van de 109 benaderde pensioenfondsen zijn er 69 die de vragenlijst niet ingevuld hebben (n=58) of alleen ingelogd hebben (n=11). Hoewel wij van een groot deel van de 69 pensioenfondsen niet weten wat de exacte reden is dat zij de vragenlijst niet ingevuld, en vaak zelfs niet ingelogd hebben, hebben wij op basis van vragen aan de helpdesk en onze nabelronde onder 40 pensioenfondsen wel enig inzicht in mogelijke redenen. Allereerst geldt dat een deel van de benaderde pensioenfondsen geliquideerd zijn.

Andere gehoorde redenen zijn:

- Er wordt al veel informatie door DNB gevraagd, er lopen veel onderzoeken. Steeds weer opnieuw informatie vragen levert enorme druk voor pensioenfondsen op.
- Pensioenfondsen krijgen veel verzoeken voor onderzoek (soms wel 'twee verzoeken per maand') en kijken heel secuur waaraan wel en niet wordt meegedaan. Een belangrijke vraag is hierbij of zij met het invullen van de vragenlijst daadwerkelijk iets kunnen bijdragen of dat de verwachting is dat het hen ook iets gaat opleveren.
- In verband met andere drukke werkzaamheden (te weinig capaciteit, interne verhuizing, nieuw administratief pakket, UPO's moeten de deur uit) is vastgesteld dat het onderzoek geen prioriteit heeft en is besloten om niet mee te werken
- De vragenlijst brengt veel uitzoekwerk met zich mee. Dat kost veel 'tijd en geld'. Ook hier weer worden de kosten dan geplaatst in het perspectief van de te verwachten opbrengsten.
- Na de vraag of deelname aan het onderzoek verplicht is, besluiten pensioenfondsen mogelijk om één van de bovenstaande redenen om de vragenlijst niet in te vullen.

2-a Onderdeel verzekeraars

Aanpak verzekeraars

Net als bij het onderzoek in 2007 waarbij de eerste fase van PSW 2b is geëvalueerd, hebben we ook bij dit onderzoek een steekproef van verzekeraars aangeschreven. Het betreft de steekproef van verzekeraars die DNB ook gebruikt[1]. De keuze voor deze zelfde steekproef is gemaakt omdat deze keuze de mogelijkheid biedt om de steekproef op te kunnen hogen naar de populatie op basis van een door DNB ontwikkelde systematiek. In het kader van deze evaluatie van artikel 2b PSW, fase 2, betreft het 10 grote verzekeraars op de Nederlandse markt die benaderd zijn (= de steekproef van verzekeraars van DNB).

In september 2010 zijn alle contactpersonen van deze 10 verzekeraars, verkregen via DNB, per e-mail benaderd door Research voor Beleid. Zij hebben bij de uitnodiging een aanbevelingsbrief van SZW ontvangen en een excelversie van de vragenlijst met het verzoek deze in te vullen voor hun DC-producten. Wanneer de betreffende verzekeraar meer dan drie van dergelijke type pensioenproducten aanbiedt, is hen gevraagd het invullen van de vragenlijst(en) te beperken tot de drie type pensioenproducten met het grootste aantal actieve deelnemers. Vervolgens is per type pensioenproduct aangegeven hoeveel actieve deelnemers een dergelijk type pensioenproduct bezitten.
Van de 10 verzekeraars zijn er 3 partijen die hebben besloten om niet mee te werken aan het onderzoek. Door de overige 7 verzekeraars is informatie verstrekt, door sommige zowel kwantitatieve informatie als kwalitatieve informatie. Door enkele verzekeraars is slechts kwalitatieve informatie verstrekt. Alhoewel DNB vanaf 2009 in haar cijfers van verzekeraars premievrije regelingen en C-polissen buiten beschouwing laat, zijn deze in onze cijfers van de verzekeraars wel meegenomen.

2-a Betrouwbaarheid en validiteit uitkomsten: pensioenfondsen en verzekeraars

Het doel van de enquête onder pensioenfondsen en verzekeraars is om een betrouwbaar beeld te krijgen van de landelijke situatie rond de invoering en werking van artikel 2b PSW,

[1] Voorheen was dat in het kader van de Pensioenmonitor, maar die bestaat inmiddels niet meer.

fase 2. Omdat de enquêtes zijn ingevuld door een steekproef van verzekeraars en pensioenfondsen kan het landelijke beeld iets afwijken van de gemeten resultaten. De bandbreedte waartussen de landelijke situatie zich met 95% zekerheid bevindt is weergegeven in bijlage 1. Dit betreffen de betrouwbaarheidsmarges van de uitkomsten van pensioenfondsen en verzekeraars in dit onderzoek. De marges zijn acceptabel en variëren voor de regelingen van pensioenfondsen tussen de 1,9% en 2,8% en voor de regelingen van verzekeraars tussen de 2,3% en 3,5%. De marges in percentages voor de deelnemers zijn veel lager namelijk tussen de 0,2% en 0,4% (zie verder bijlage 1).

De validiteit van de uitkomsten is getoetst door de resultaten van de ingevulde enquêtes te vergelijken met de gegevens van de Nederlandsche Bank. Een overzicht van DNB-gegevens is opgenomen in bijlage 2. DNB heeft van pensioenfondsen een landelijk dekkend beeld van het aanbod van DC-regelingen. Van pensioenfondsen is de omvang van de totale populatie daardoor bekend. Op hoofdpunten, zoals uitruilmogelijkheden, systeemkenmerken van het pensioenproduct en flexibiliseringsmogelijkheden binnen het pensioenproduct zijn de resultaten uit de enquête onder pensioenfondsen vergelijkbaar met die van DNB. Helaas kon niet worden getoetst welk deel van de DC-regelingen een basisregeling betreft en welk deel een excedentregeling betreft. Gebleken is dat de kenmerken van de DC-regelingen zoals ze zijn gemeten in dit onderzoek grote overeenkomsten vertonen met die van DNB. Dit wijst op een hoge mate van validiteit van de uitkomsten van pensioenfondsen in dit onderzoek.

Er is in Nederland maar een kleine groep verzekeraars die DC-regelingen in portefeuille heeft. Elk van deze verzekeraars heeft een groot aantal DC-regelingen in beheer. Om de respons onder deze relatief kleine groep verzekeraars met elk een groot aantal DC-regelingen in portefeuille te optimaliseren, is de verzekeraars de gelegenheid geboden om de vragen te beantwoorden voor groepen (maximaal drie) van verschillende type pensioenproducten (zie 2-a onderdeel verzekeraars). Door deze benadering kwam de stand van zaken van een groot aantal actieve en passieve deelnemers van de DC-regelingen van verzekeraars in beeld. De verzekeraars konden niet precies aangeven welke individuele regeling nu precies tot welk type pensioenproduct (van de maximaal drie groepen waarover per verzekeraar gegevens zijn aangeleverd) behoort. Dit kenmerk is een essentiële randvoorwaarde om de validiteit van de uitkomsten van verzekeraars te toetsen aan de gegevens van DNB[1]. Wel is het mogelijk gebleken om de aansluiting tussen de gegevens die de verzekeraars voor dit onderzoek hebben verstrekt en de gegevens die de verzekerars aan DNB hebben verstrekt te reconstrueren. Dat is gebeurd via een vergelijking tussen de macrototalen uit dit onderzoek met de macrototalen die de DNB voor meerdere jaren achtereen heeft gepubliceerd (zie pagina 36 en verder). Gebleken is dat de macrototalen uit dit onderzoek en die van DNB een logisch verlengde van elkaar zijn (zie paragraaf 3.2.2 en tabel 3.2). Hieruit kan worden geconcludeerd dat in ieder geval de macrototalen binnen de betrouwbaarheidsmarges zoals gegeven in bijlage 1 valide zijn.

[1] De gegevensverzameling van DNB is gebaseerd op een gestratificeerde steekproef van individuele regelingen. De strata hebben betrekking op de omvang van het aantal deelnemers per individuele regeling. Om de uitkomsten van DNB te kunnen vergelijken met de uitkomsten van dit onderzoek is het nodig om ofwel met DNB vergelijkbare strata ofwel met DNB vergelijkbare individuele regelingen te kunnen identificeren.

Stap 2-b Interviews belangenbehartigers, deskundigen en sociale partners
In deze stap zijn telefonische interviews gehouden met belanghebbenden c.q. belangenbehartigers, deskundigen c.q. adviseurs, sociale partners en pensioenfondsen. In bijlage 5 is een overzicht opgenomen met de gesprekspartners waarmee een interview is gehouden. De lijst met gesprekspunten tijdens het interview is weergegeven in bijlage 6. Bij het benaderen van mogelijke gesprekspartners uit een potentiële lijst bleek al vrij snel dat de informatie die wij middels dit onderzoek zoeken te vinden is bij een kleine, selecte groep van gesprekspartners. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat het een zeer specifiek onderwerp betreft waar slechts een beperkte groep mensen in ingevoerd is. Daarom is er ook een grote overlap (ongeveer de helft) te constateren tussen de geïnterviewde gesprekspartners en de deelnemers aan de Versnellingskamer (zie stap 3).

Stap 3 Paneldiscussie of Versnellingskamer
Er is een paneldiscussie of Versnellingskamer gehouden met een diversiteit aan gesprekspartners, namelijk belanghebbenden c.q. belangenbehartigers, deskundigen c.q. adviseurs, sociale partners, pensioenfondsen en verzekeraars (zie bijlage 7).

De paneldiscussie heeft plaatsgevonden in de Versnellingskamer van het Ministerie van SZW op donderdag 17 februari 2011.

De inhoud van de discussie is nader toegelicht in bijlage 8 en bevat in hoofdlijnen de volgende **gespreksonderwerpen:**

- Toetsen van enkele bevindingen uit de eerdere fasen van het onderzoek;
- Enkele vragen over shoppen;
- Overige uitvoeringsproblemen, neveneffecten en uitvoeringstechnische problemen;
- De toekomst wat betreft uitvoeringsproblemen, neveneffecten en uitvoeringstechnische problemen;
- Mate en voorwaarden waaronder PSW artikel 2b fase 2 succesvol is.

Voor de uitkomsten van de Versnellingskamer geldt, net als voor de uitkomsten van andere fasen van het onderzoek, dat deze door het hele rapport heen verwerkt zijn. Daar waar uitkomsten van de Versnellingskamer zijn gebruikt is dat duidelijk aangegeven in de rapportage.

1.6 Analysekader

Het in dit onderzoek gehanteerde analysekader gaat er vanuit dat het directe resultaat (output) van de wetswijziging zichtbaar moet zijn in de pensioenreglementen van pensioenfondsen en verzekeraars. De gelijke behandelingsvoorschriften bij DC-regelingen en de afkoop van kleine pensioenen moeten duidelijk aantoonbaar zijn.

Figuur 1.2 Analysekader evaluatie artikel 2b PSW

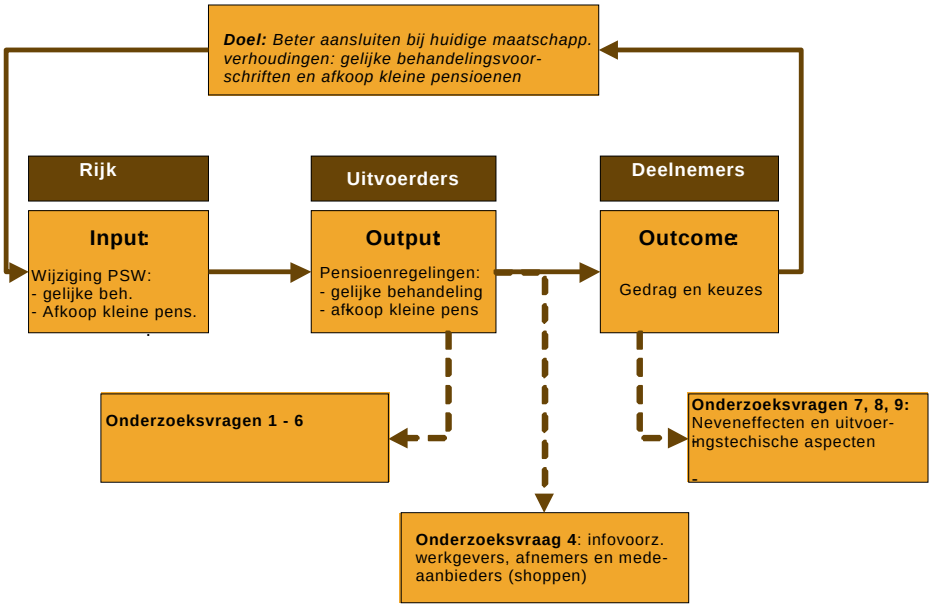

Dit analysekader staat centraal in het onderzoek en hierop wordt in hoofdstuk 4 met de conclusies nog teruggekomen.

1.7 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt nader ingegaan op de achtergronden van de wetswijziging artikel 2b PSW. Hoofdstuk 3 betreft de werking van artikel 2b PSW fase 2 in de praktijk. In dit hoofdstuk komen de uitkomsten van de interviews, enquête en de Versnellingskamer aan bod. Ook wordt in het hoofdstuk al een link gemaakt met de onderzoeksvragen. Hoofdstuk 4 ten slotte bevat de effecten van artikel 2b PSW fase 2 in de praktijk. In dit hoofdstuk worden alle onderzoeksvragen één voor één beantwoord en worden aan de hand van het analysekader conclusies getrokken over de doeltreffendheid van de wet en de effecten van de wet in de praktijk.

2 Beleidskader wetswijziging artikel 2b PSW

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het wettelijk kader en de inhoud van het artikel 2b PSW in paragraaf 2.2. Vervolgens worden in paragraaf 2.3 het doel van het artikel, het beleidskader en de achtergrond geschetst waarbij de aanloop naar de daadwerkelijke wetwijziging wordt geschetst. In paragraaf 2.4 wordt kort overige relevante wetgeving gepresenteerd.

2.2 Wettelijk kader en inhoud artikel 2b PSW

De PSW is per 01-01-2007 ingetrokken en het voormalige artikel 2b PSW is vervangen door diverse artikelen van de Pensioenwet. Omdat het evaluatieonderzoek betrekking heeft op het gewijzigde artikel 2b van de PSW, hanteren we in dit onderzoek de 'oude' aanduiding 2b PSW. In bijlage 9 staat de exacte wettekst van artikel 2b PSW vermeld (fase 1 en fase 2).

Op basis van de memorie van toelichting[1], die tevens andere wijzigingen beschrijft, maar voornamelijk ingaat op het recht van keuze voor ouderdomspensioen in plaats van nabestaandenpensioen en gelijke behandeling van mannen en vrouwen, worden in deze paragraaf enkele hoofdlijnen van artikel 2b PSW beschreven.

In artikel 2b PSW wordt geregeld dat voor zover in een pensioenregeling een nabestaandenpensioen is opgenomen, alle deelnemers, ook indien het nabestaandenpensioen niet op hen van toepassing is, het recht hebben op een hoger of eerder ingaand ouderdomspensioen. De achtergrond van dit artikel is dat op deze manier gelijke behandeling ongeacht burgerlijke staat wordt bereikt. De begrippen solidariteit en individualisering zijn hierbij communicerende vaten. Er vinden afwegingen plaats tussen verschillende vormen van solidariteit enerzijds en individualisering, kostenbeheersing en gelijke behandeling anderzijds.

Op grond van de Wet tot wijziging van de Pensioen- en spaarfondsenwet dient deelnemers aan een pensioenregeling minstens éénmaal de mogelijkheid te worden geboden hun nabestaandenpensioen (verder NP) in te ruilen voor een hoger en/of eerder ingaand ouderdomspensioen (verder OP). Deze verplichting geldt alleen voor nabestaandenpensioen met een opbouwkarakter (kapitaaldekking) en geldt niet voor nabestaandenpensioen dat op risicobasis is gedekt. De wettelijk *verplichte* uitruilmogelijkheid geldt bovendien alleen voor NP dat vanaf de datum van inwerkingtreding van de wet wordt opgebouwd. Het uitruilrecht geldt niet voor vrijwillig NP, wezenpensioen en de aanspraak van de gewezen echtgenoot.[2]

Daarnaast stelt de wet verplichtingen ten aanzien van gelijke behandeling.[3] Deze betreffen zowel gelijke behandeling tussen mannen en vrouwen, als een verbod op onderscheid naar

[1] Bron: Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 26 711, nr. 3.
[2] Informatie op basis van de uitnodigingsbrief en startnotitie onder kenmerk AV/PB/2007/1156.
[3] Dit geldt ook bij eventuele uitruil, ook anders dan uitruil NP in OP, en bij beschikbare premieregelingen.

burgerlijke staat met betrekking tot pensioenvoorzieningen.[1] De gelijke behandeling moet voor mannen en vrouwen, evenals voor gehuwden / geregistreerden en ongehuwd samenwonenden gelijke uitkomsten opleveren bij uitruil van pensioensoorten (ook bij DC-regelingen), bij de afkoop van kleine pensioenen en met betrekking tot DC-regelingen. *De focus van dit onderzoek ligt op de in deze paragraaf genoemde onderwerpen.*

Voor bepaalde onderdelen van de wet gold 1 januari 2002 als datum van inwerkingtreding; dit betreft het verplichte aanbod van de uitruilmogelijkheid en de toepassing van gelijke behandelingsvoorschriften voor eind- en middelloonregelingen. Voor de andere onderdelen, te weten de gelijke behandelingsvoorschriften bij DC-regelingen en bij afkoop van kleine pensioenen (ook bij eind- en middelloonregelingen), geldt 1 januari 2005 als datum van inwerkingtreding. *Dit evaluatieonderzoek heeft betrekking op fase 2 van artikel 2b PSW, ofwel de gelijke behandelingsvoorschriften bij DC-regelingen en bij afkoop van kleine pensioenen (niet bij eind- en middelloonregelingen).*

2.3 Achtergrond en beleidskader artikel 2b PSW

Per 1 januari 2002 is de wet artikel 2b PSW van kracht geworden. Artikel 2b kent een redelijk lange voorgeschiedenis[2]. Een amendement (uit 1994) om de pensioenopbouw van alleenstaanden te verbeteren, heeft geleid tot veel discussies over uitvoeringsproblemen, maar ook tot een meer principieel debat waarin onderwerpen als verantwoordelijkheidsverdeling en de solidariteit belangrijke elementen waren.

Doel

De oorspronkelijke bedoeling van artikel 2b was de deelnemers aan een pensioenregeling de wettelijke mogelijkheid te bieden om een nabestaandenpensioen in te ruilen voor een hoger of eerder ingaand ouderdomspensioen. Dit tegen de achtergrond van de uitgangspunten van artikel 2b PSW, namelijk het voorkomen van te ver doorgeschoten solidariteit en het uitgangspunt dat iedereen in zijn eigen onderhoud moet kunnen voorzien, en tegen de achtergrond van de recente ontwikkelingen, namelijk steeds meer alleenstaanden (die betalen voor het NP van partners van anderen) en de ontwikkeling van steeds meer gezinnen waarin beide partners werkzaam zijn (en de partners dus in hun eigen onderhoud kunnen voorzien).

Aansluitend hieraan komt uit het evaluatieonderzoek van de eerste fase (2007-2008) als belangrijkste en meest aangegeven doel van artikel 2b PSW naar voren dat dit artikel is geintroduceerd met de bedoeling om een eind te maken aan de solidariteit van alleenstaanden met gehuwden.

[1] Met uitzondering van NP, er ontstaat geen verplichting tot het aanbieden van een NP voor samenwonenden
[2] Tweede Kamer 86 14 juni 2000 (86-5562) Pensioen- en spaarfondsenwet.

Ter toelichting werd daarbij genoemd:

'De beëindiging van de solidariteit van alleenstaande met gehuwden was destijds al het doel van het amendement in 1994. De Tweede Kamer was het ermee eens, maar de sociale partners destijds niet. De invoering van het artikel is destijds ook uitgesteld van 2000 naar 2002. De pensioenfondsen zagen geen mogelijkheid om dit artikel op tijd in te voeren.
In de discussie wordt ook het doel van gelijke behandeling op basis van burgerlijke status (beperken solidariteit alleenstaanden met gehuwden) en man/vrouw genoemd. Tevens wordt 'flexibiliteit' als doel genoemd: nabestaandenpensioen voor wie dat nodig heeft en anders extra ouderdomspensioen (kort-om de uitruilmogelijkheid van NP voor OP). Daarbij kan door deze keuzemogelijkheid beter worden in-gespeeld op de actuele situatie c.q. behoefte van de (toekomstige) pensioengerechtigde.'

Bron: Evaluatie artikel 2b Pensioen- en spaarfondsenwet. Uitruilmogelijkheid van het nabestaandenpensioen. Research voor Beleid / IOO in opdracht van SZW, maart 2008, p. 18-19.

Achtergrond

Wat de achtergrond van artikel 2b betreft: op 30 juni 1994[1] is bij de behandeling van de Wet 'wettelijk recht op waardeoverdracht en enige andere maatregelen op het aanvullende pensioenterrein' artikel 2b bij amendement in de PSW opgenomen. Dit amendement is destijds met nagenoeg Kamerbrede steun aangenomen. De Kamer was van mening dat het niet langer acceptabel was dat sociale partners in hun pensioenregelingen alleenstaanden mee zouden laten betalen aan nabestaandenpensioen zonder dat deze alleenstaanden daar zelf van kunnen profiteren of daarvoor gecompenseerd worden. Tegelijk beoogde de Kamer een vergroting van de solidariteit, namelijk tussen mannen en vrouwen. De vragen die in het kader van dit wetsvoorstel voorlagen destijds:

- Wordt solidariteit wenselijk geacht tussen alleenstaanden en mensen met partner enerzijds en mannen en vrouwen anderzijds;
- Wat is de taak van de wetgever en wat moet aan sociale partners overgelaten worden?

Zoals al eerder is aangegeven, is artikel 2b Pensioen- en spaarfondsenwet per 1 januari 2002 van kracht geworden (fase 1). Naast het keuze- of uitruilrecht voor extra ouderdomspensioen in plaats van nabestaandenpensioen regelt deze wet dat opgebouwde pensioenaanspraken tot 1 januari 2002 zowel op individuele basis als op collectieve basis kunnen worden uitgeruild. Het is belangrijk om te realiseren dat de uitoefening van het recht op uitruil bij salaris/diensttijd-regelingen dient te geschieden op basis van collectieve actuariële gelijkwaardigheid. Dit impliceert een sekseneutrale ruilvoet, waarbij in de tariefstelling niet langer onderscheid wordt gemaakt tussen mannen en vrouwen. De eis van sekseneutrale tarieven is voor wat betreft DC-regelingen geldig vanaf 1 januari 2005 (fase 2). Dit geldt tevens voor streefregelingen. Dat zijn kapitaalverzekeringen waarbij wordt gestreefd naar pensioen op basis van salaris/diensttijd, maar waar het uiteindelijk in te kopen pensioen bepaald wordt door rendement op opgebouwd kapitaal en marktrente op de pensioendatum. Vanaf 2005 geldt ook een gelijkwaardigheidseis bij afkoop van kleine pensioenen. Uiteindelijk moet in alle pensioenregelingen sprake zijn van gelijke behandeling naar geslacht.

[1] Staatsblad 1994, nr 496.

In deze evaluatie kijken we alleen naar de wijzigingen die in werking zijn getreden op 01-01-2005. Hieronder volgt in tabel 2.1 een chronologisch overzicht van de meest relevante achtergronden en feiten die inzicht geven in de achtergrond van artikel 2b PSW en de lange aanloop die vooraf is gegaan aan de daadwerkelijke inwerkingtreding van artikel 2b PSW. Het overzicht is niet uitputtend.

Tabel 2.1 Beleidskader en achtergrond artikel 2b PSW (chronologisch)

	Wat gebeurde er? / Activiteiten
1994	Amendement waarin in artikel 2b PSW een recht is neergelegd tot uitruil van nabestaandenpensioen in extra ouderdomspensioen dat eerst in 2000 zou ingaan (Kamerstukken II 1994/94, 23 123, nr. 28). Dit keuzerecht zorgde van meet af aan voor veel discussie.
1995 (29 augustus)	Aanbieding door staatssecretaris van het rapport Commissie Witteveen aan de Tweede kamer. Doel: flexibilisering pensioenen met fiscale wetgeving regelen.
1996 (december)	Advies Stichting van de Arbeid (o.a. over enkele deelaspecten van de keuzemogelijkheid tussen NP en OP en over het verschaffen van meer duidelijkheid voor de pensioenuitvoerders. Dit laatste zou kunnen gebeuren door de tekst van artikel 2b PSW aan te passen of door andere regelgeving). Uit de beantwoording van de vragen van de STAR door het kabinet werd duidelijk dat door het kabinet niet alleen in een nadere afbakening van het keuzerecht van artikel 2b zou worden voorzien, maar ook in een aanscherping van de voorschriften tot gelijke uitkeringen van mannen en vrouwen.
1997 (april)	Kabinet kondigt aan Tweede Kamer aan met een voorstel tot wetswijziging te zullen komen + vragen omtrent: hoeveel keuzemomenten? Moet NP risico ook onder het keuzerecht vallen? Wijze van betrokkenheid partner en kosten etc
1998 (juni)	Brief kabinet: ook individuele polissen vallen onder de reikwijdte van het voorschrift tot gelijke behandeling en beroepspensioenen vallen hier niet onder.
1998 (september)	Overleg met vaste commissie SZW. Instemming Tweede Kamer met hoofdlijnen en keuzes brief, met o.a. onderstaande verzoeken: ▪ Nadere informatie over de kostenaspecten in de memorie van toelichting verwerken ▪ Uitstel van de inwerkingtreding van artikel 2b tot nader te bepalen tijdstip, zodat de regelgeving voor dat tijdstip aangepast kan worden en pensioenuitvoerders voldoende tijd hebben hun regelingen aan te passen[1].
1999 (23 februari)	De Verzekeringskamer heeft op verzoek van het kabinet het wetsvoorstel van technisch commentaar voorzien[2].
1999 (1 juni)	De wetgeving voortkomend uit de Commissie Witteveen treedt in werking als onderdeel van de Wet Loonbelasting. Deze wet (Wet Fiscale Behandeling Pensioenen), die betrekking heeft op fiscale wetgeving, speelt in op de veranderende maatschappij met steeds flexibelere wensen op pensioengebied. Alle pensioenregelingen moeten uiterlijk op 1 juni 2004 voldoen aan deze wetgeving.

[1] Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 26 711, nr. 3.
[2] Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 26 711, nr. 3.

Vervolg Tabel 2.2 Beleidskader en achtergrond artikel 2b PSW (chronologisch)

2000 (22 juni)	De Tweede Kamer heeft het wetvoorstel tot wijziging van artikel 2b PSW aangenomen (bij de Tweede-Kamerbehandeling van het wetsvoorstel werden enkele amendementen en moties ingediend)[1]. Staatssecretaris Hoogervorst van SZW heeft bepaald dat het wetsvoorstel per 1 januari 2002 in werking treedt.[2] De eerdere datum van inwerkingtreding, 1 januari 2001, is hiermee dus verlaten. De staatssecretaris geeft aan tot overeenstemming te willen komen met de sociale partners over de gevolgen van het uitstel voor de evaluatie van het Pensioenconvenant. Door het uitstel van de inwerkingtreding zal de kostenverhogende werking van het wetsvoorstel tot wijziging van artikel 2b PSW niet tot uitdrukking kunnen komen in die evaluatie.
2000	Inmiddels is bij het bij de Eerste Kamer aanhangige wetsvoorstel daarnaast voor ouderdomspensioen een verplichting tot gelijke behandeling naar burgerlijke staat opgenomen.[3]
2002 (1 januari)	Inwerkingtreding wetswijziging artikel 2b PSW.
2003	Brief van de staatssecretaris waarin staat dat het kabinet, op basis van gedaan onderzoek, van mening is dat het de voorkeur verdient om het huidige voorschrift van gelijke uitkeringen voor mannen en vrouwen te handhaven en niet over te gaan op de invoering van landelijke sekseneutrale tarieven of landelijke sekseneutrale sterftetafels. Daar komt nog bij dat pas in 2005 de bepalingen betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen uit artikel 2b PSW in werking treden voor DC-regelingen.[4]
2005	Inwerkingtreding van de volgende onderdelen van artikel 2b PSW: ▪ Eis van sekseneutrale tarieven voor premie- en streefregelingen ▪ Gelijkwaardigheidseis bij afkoop van kleine pensioenen
2007 (1 januari)	Artikel 2b PSW vervalt en wordt vervangen door diverse artikelen van de Pensioenwet (artikelen 60, 80, 81, 82).

[1] Amendement Van Zijl / Schimmel (PvdA/D66) (Kamerstukken II 1999/2000, 26 711, nr. 32) werd aangenomen en bepaalt dat de gelijke uitkeringenvoorschriften voor beschikbare-premieregelingen en vrijwillige voorzieningen volgens dat systeem zonder terugwerkende kracht worden opgeschort tot 1 januari 2005. Deze latere inwerkingtreding biedt de ruimte om vóór die datum te komen tot sekseneutrale sterftetafels. Dit maakt het makkelijker om gelijke uitkeringen te realiseren.

[2] Bron: 'Wetsvoorstel over artikel 2b PSW uitgesteld tot 1 januari 2002' in VB-Contact juni/juli 2000 (uitgave van de Vereniging van Bedrijfspensioenfondsen).

[3] Bron: Th.J. Boeschoten (TPV augustus 2000, aflevering 4) 'Keuzerecht 2b PSW alsook gelijke behandeling naar geslacht en burgerlijke staat.

[4] Bron: Tweede Kamer, vergaderjaar 2002 – 2003, 26 711, nr. 33.

2.4 Overige gerelateerde, relevante wetgeving

Hier presenteren wij andere wetgeving die raakt aan artikel 2b PSW c.q. die 'speelde' ten tijde van de introductie van artikel 2b PSW en die bij pensioenfondsen en verzekeraars mogelijk heeft meegespeeld bij de heroverweging van regelingen. Op deze andere wetgeving zullen we niet uitgebreid ingaan, maar we noemen deze wel hieronder:

- *Aanverwant artikel 2c PSW:* bij artikel 2c gaat het om de mogelijkheid om bijvoorbeeld ouderdomspensioen voor allerlei andere vormen van pensioen uit te ruilen en vice versa, met name vroegpensioen voor ouderdomspensioen (OP).
  - Indien in een pensioenregeling de deelnemer of gewezen deelnemer de mogelijkheid wordt geboden in plaats van een bepaald soort pensioen geheel of gedeeltelijk te kiezen voor een ander soort pensioen, anders dan bedoeld in artikel 2b, is de collectieve actuariële waarde van dat andere pensioen tenminste gelijkwaardig aan de collectieve actuariële waarde van het eerst genoemde pensioen.
  - Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen nadere regels worden gesteld met betrekking tot de keuzemogelijkheid, bedoeld in het eerste lid.
- *Commissie en wetgeving Witteveen:* de wetgever speelt in de Wet Witteveen, officieel Wet Fiscale Behandeling Pensioenen, die op 1 juni 1999 als onderdeel van de Wet Loonbelasting in werking is getreden, in op de veranderende maatschappij met steeds flexibelere wensen op pensioengebied. Deze wet heeft betrekking op fiscale wetgeving. Alle pensioenregelingen, inclusief de collectieve regelingen, moeten uiterlijk op 1 juni 2004 voldoen aan de Wet Witteveen.
- *Algemene Wet Gelijke Behandeling (AWGB):* bij de Wijziging van de PSW en enige andere wetten[1] is vastgelegd dat artikel 5, lid 6 van de AWGB wordt gewijzigd. Dit leidt ertoe dat, met uitzondering van het nabestaandenpensioen, onderscheid naar burgerlijke staat met betrekking tot pensioenvoorzieningen niet langer geoorloofd is voor de toekomstige opbouw van pensioenaanspraken.
- *Overgang van de AWW (Algemene Weduwen- en Wezenwet) naar de ANW (Algemene nabestaandenwet)*. Deze overgang brengt een beperking van de uitkeringsrechten van de nabestaande partner met zich mee. In sommige pensioenregelingen zijn naar aanleiding van de invoering van de ANW wijzigingen van de pensioenregelingen voor nabestaanden geïntroduceerd.
- *Regelgeving vervroegd uittreden, Wet Vut prepensioen en introductie levensloopregeling (VPL):* het komt in de praktijk voor dat in het kader van de VPL, afschaffing prepensioen, het opbouw NP door de werkgever anders wordt aangewend. In het verleden zag je de invulling van risico NP in plaats van opbouw NP, om op die manier artikel 2b te omzeilen. Echter, door de VPL zie je later juist weer wel de opbouw NP (periode evaluatie fase 1 PSW 2b).
- *Wet financieel toezicht (Wft).* Per 1 januari 2007 is de Wft van kracht geworden. In deze wet zijn nagenoeg alle regels en voorschriften voor de financiële markten en het toezicht samengebracht. De Wft is onder meer relevant ten aanzien van de regelgeving rond 'Shoppen'.

[1] Bron: Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 26 711, nr 3.

3 Werking artikel 2b PSW fase 2

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk bespreken we in grote lijnen de uitkomsten van alle onderdelen van de onderzoeksaanpak. Zowel de uitkomsten van de enquête onder pensioenfondsen en verzekeraars komen aan bod, alsook de uitkomsten van de interviews en de Versnellingskamer met diverse belanghebbenden in het veld. In de verschillende paragrafen worden uitkomsten van de enquête gepresenteerd voor zover deze een directe bijdrage leveren aan de beantwoording van één of meer onderzoeksvragen. Van vragen die hieraan niet direct bijdragen zijn de uitkomsten opgenomen in bijlage 4.

Tabel 3.0 geeft een overzicht met de onderwerpen die gepresenteerd worden in elke paragraaf. Tevens is hieraan toegevoegd of in de betreffende paragraaf kwalitatieve uitkomsten op basis van interviews, kwantitatieve uitkomsten op basis van enquêtes of beide worden gepresenteerd. De meeste paragrafen bestaan uit een kwantitatief onderdeel waarbij steeds in een aparte subparagraaf de uitkomsten worden gepresenteerd van de enquête onder pensioenfondsen en het onderzoek onder verzekeraars. In een groot deel van de paragrafen worden de kwantitatieve uitkomsten aangevuld met een kwalitatieve paragraaf waarin de uitkomsten voor het betreffende onderwerp (nader) worden toegelicht vanuit de interviews en de Versnellingskamer. Tot slot wordt een link met de onderzoeksvragen gelegd. Soms is echter lastig direct een link te leggen, aangezien bepaalde onderwerpen met meerdere of (bijna) alle onderzoeksvragen een link hebben (bijvoorbeeld gelijke behandeling).

Tabel 3.0 Overzicht inhoud paragrafen en link met onderzoeksvragen

Paragraaf	Titel / onderwerp	Kwalitatieve en/of kwantitatieve info	Onderzoeksvragen
3.2	Ontwikkelingen vanaf 2005	Alleen kwantitatief	Geen onderzoeksvraag, wel relevant in het geheel
3.3	Kenmerken van de regelingen, het beginsel van de gelijke behandelingsvoorschriften	Beide	1 en 2 (deel 1)
3.4	Uitruil van de opgebouwde aanspraken: opbouwperiode van uitruil Deelnemers informeren Feitelijk gebruik van uitruil	Beide	6 en 8
3.5	Collectieve actuariële gelijkwaardigheid	Beide	2 (deel 2), 3 en 5
3.6	Uitruil opbouw aanspraken PP	Beide	Geen onderzoeksvraag, wel relevant voor de hoofdvragen
3.7	Sekseneutraliteit, shoppen en afkoop	Beide	3, 4 en 5
3.8	Uitvoeringstechnische problemen uitvoerders	Beide	9
3.9	Gelijke behandeling	Alleen kwantitatief	3
3.10	Onbedoelde neveneffecten	Kwalitatief en DNB	7
3.11	Effecten en te verwachten effecten PSW 2b fase 2	Alleen kwalitatief	Geen onderzoeksvraag, wel relevant voor nadere invulling en verklaring van de overige uitkomsten

3.2 Ontwikkelingen vanaf 2005

De statistieken van De Nederlandsche Bank (DNB) vormen de belangrijkste bron op basis waarvan de ontwikkelingen tussen 2005 en 2010 in kaart gebracht kunnen worden. In de volgende paragrafen zijn de door DNB geconstateerde ontwikkelingen voor pensioenfondsen en voor verzekeraars verwoord.

3.2.1 Pensioenfondsen

Tot 2007 moesten de pensioenfondsen uitsluitend gegevens verstrekken aan DNB over hun hoofdreglement. Aangezien de DC-regeling bij vrijwel geen van de fondsen hoofdreglement is, is er tot 2007 geen zicht op het aanbod van DC-regelingen bij pensioenfondsen. In 2008 is dat zicht er wel en bieden de pensioenfondsen 138 DC-regelingen aan en een jaar later zijn dat er 136. In 2009 nemen er 383.478 personen deel aan een DC-regeling van een pensioenfonds. Dat is iets meer (circa 10.000 personen meer) dan het jaar daarvoor (tabel 3.1).

Tabel 3.1 DC-regelingen van pensioenfondsen

	Regelingen	Deelnemers
2008	138	372.662
2009	136	383.478

Bron: reglementen en jaarstaten DNB

De meeste regelingen zijn in handen van ondernemingspensioenfondsen (92% van de regelingen). De regelingen met het grootste aantal deelnemers zijn in handen van bedrijfstakpensioenfondsen, waar twee regelingen samen 41% van het totale aantal actieve deelnemers van DC-regelingen bevatten.

3.2.2 Verzekeraars

Sinds 2009 inventariseert De Nederlandsche Bank (DNB) jaarlijks het pensioengerelateerde aanbod van verzekeraars. Voordien gebeurde dit eens per drie of vier jaar. Volgens de statistieken van DNB neemt het aantal door verzekeraars aangeboden DC-regelingen de afgelopen vijftien jaar gestaag toe. In 1995 beheerden de verzekeraars 1.153 DC-regelingen en in 2009 is dat aantal toegenomen naar 17.000 regelingen (tabel 3.2). Het aantal deelnemers aan de DC-regelingen van verzekeraars nam toe van 22.000 personen in 1995 naar 747.200 in 2009. Dit betreft het totaal van de actieve en niet actieve deelnemers samen.

Tabel 3.2 Ontwikkeling van DC-regelingen bij verzekeraars

	Inclusief inactieve deelnemers		Exclusief inactieve deelnemers	
	regelingen	deelnemers	regelingen	deelnemers
1995	*1.153*	*22.000*	**800**	**10.000**
1999	*3.599*	*125.000*	**2.250**	**52.900**
2002	*5.143*	*215.000*	**3.250**	**90.900**
2005	*7.580*	*414.000*	**4.780**	**175.100**
2009	**17.000**	**747.200**	*10.726*	*316.000*

Bron: bewerking van gegevens *www.dnb.nl*; schatting aandeel inactieve deelnemers op basis van verhouding actief - inactief in 2005

De cijfers in tabel 3.2 die schuin zijn weergegeven betreffen cijfers van de website van DNB. De cijfers die vet zijn weergegeven in tabel 3.2 betreffen een schatting. Dit is gedaan door een schatting te maken van het aandeel inactieve deelnemers in de cijfers van DNB. Deze schatting is gemaakt op basis van cijfers die voorhanden waren van 2005 waaruit de verhouding actief – inactief te maken is. Deze verhouding is vervolgens toegepast op de andere jaren (zie ook uitleg 2a over betrouwbaarheid in hoofdstuk 1).

De conclusie die uit tabel 3.2 getrokken kan worden is dat er sprake is van een sterke stijging van het aantal DC-regelingen bij verzekeraars. Het merendeel van de regelingen is in handen van 10 verzekeraars. Deze 10 verzekeraars beheren samen 95% van het totaal aantal uitgezette DC-regelingen binnen de verzekeringswereld. Van de actieve deelnemers heeft 85% een DC-regeling van één van deze 10 verzekeraars.

3.3 Kenmerken van de regelingen

In deze paragraaf komt een aantal algemene kenmerken van de DC-regelingen aan bod. Voorts is vermeld voor welk deel van het totale aanbod van DC-regelingen de pensioenfondsen en verzekeraars de vragenlijsten hebben ingevuld en welke veranderingen sinds 2005 zijn aangebracht in de regeling. Ten slotte zal een antwoord worden gegeven op de onderzoeksvragen 1 en 2, die handelen over de wijze waarop bij de DC-regelingen is vormgegeven aan het beginsel van de gelijke behandelingsvoorschriften.

OV 1. Hoe vaak is gekozen voor een gedifferentieerde werkgeversbijdrage ter realisering van de gelijke behandelingsvoorschriften bij DC-regelingen?
OV 2. Hoe vaak is gekozen voor sekseneutrale uitkeringen op basis van sekseneutrale tarieven? (deel 1)

3.3.1 Pensioenfondsen

In ruim de helft van de DC-regelingen in de respons (54%) is sprake van een excedentregeling. In 29% van de gevallen betreft het een basisregeling en in 17% van de gevallen gaat het om een combinatie van basis en excedent (tabel 3.3). De percentuele verdeling van actieve deelnemers naar soort regeling is anders. Van het aantal actieve deelnemers heeft 85% een DC basisregeling, 13% heeft een excedentregeling en bij 3% is sprake van een combinatie.

Tabel 3.3 Kenmerk van de regelingen

	Regelingen	Deelnemers
DC basisregeling	29%	85%
DC excedentregeling	54%	13%
Zowel DC basisregeling als DC excedentregeling	17%	3%
N =	48	265.636

Bron: enquête pensioenfondsen

Respondenten die de combinatieregeling excedent en basis hebben ingevuld lichten dit als volgt toe:

- "Het betreft een mengvorm van zowel DB als DC. Sommige deelnemers hebben 0% DB en 100% DC. Sommigen hebben deels DB en deels DC en sommigen hebben 100% DB en 0% DC.
- Deelnemers hebben vrije keuze tussen DB en DC in stappen van 25% over de gehele pensioengrondslag.
- Het is een hybride regeling: tot een inkomensgrens van € 82.700 is het DB en daarboven DC.
- Zowel DC basisregeling en een aanvullingsregeling (flexibel) als aanvulling op Basis-ML en Basis-DC.

Aan de respondenten is gevraagd hoeveel actieve deelnemers alle DC-regelingen van het fonds samen omvatten en hoeveel actieve deelnemers de regelingen omvatten, die de respondenten hebben ingevuld in de vragenlijst. Uit het antwoord dat de respondenten gaven blijkt dat zij de vragen hebben ingevuld voor 71% van het totaal aantal actieve deelnemers van de DC-regelingen in hun beheer.

Op de vraag of de DC-regeling is veranderd naar aanleiding van de invoering van artikel 2b van de Pensioen- en spaarfondsenwet in 2005 antwoordt 8% van de respondenten bevestigend. De helft van deze respondenten meldt na invoering van artikel 2b PSW veranderingen te hebben aangebracht en de andere helft deed dit al eerder. De verandering betrof de invoering van uitruilmogelijkheden en van sekseneutraliteit. DC-regelingen waar niets is veranderd zijn veelal pas na 2005 ontstaan.

De aard van de DC-regeling betreft in 73% van de gevallen een opbouwregeling voor collectief ouderdomspensioen en in 25% is (daarnaast) sprake van een opbouwregeling voor collectief partnerpensioen. In 10% van de regelingen is sprake van een partnerpensioen op risicobasis en bij 27% is sprake van risicodekking van het partnerpensioen voor de pensioenleeftijd en kapitaaldekking daarna.

Het beginsel van de gelijke behandelingsvoorschriften

Het beginsel van gelijke uitkeringen voor mannen en vrouwen gebeurt bij 88% van de regelingen en 98% van de deelnemers in de vorm het garanderen van gelijke werkgeversbijdragen. Bij de overige 13% van de regelingen en 2% van de deelnemers wordt aan het beginsel van gelijke uitkeringen voor mannen en vrouwen voldaan door het hanteren van een gedifferentieerde werkgeversbijdrage.

Tabel 3.4 Wijze waarop aan het beginsel van gelijke uitkeringen voor mannen en vrouwen is voldaan

	Regeling	Deelnemers
Hanteren van een gedifferentieerde werkgeversbijdrage	13%	2%
Garanderen van gelijke werkgeversbijdrage	88%	98%
N=	48	265.636

Bron: Enquête pensioenfondsen

3.3.2 Verzekeraars

In tegenstelling tot de pensioenfondsen hebben verzekeraars de vragenlijsten ingevuld voor een categorie van soortgelijke DC-regelingen (maximaal drie, zie paragraaf 1.5 onderdeel verzekeraars). De zeven responderende verzekeraars hebben samen voor 16 categorieën van DC-regelingen de vragenlijsten ingevuld. De term “regeling” verwijst in dit rapport – wanneer het de verzekeraars betreft – naar een categorie van regelingen.

Bij bijna een vijfde deel van de DC-regelingen van verzekeraars (19%) is sprake van een excedent-regeling. In veruit de meeste gevallen (81%) gaat het om een combinatie van basis en excedentregeling (tabel 3.5). Bij de percentuele verdeling van deelnemers naar soort regeling is in 97% van de gevallen sprake van een combinatie van basis en excedent-regeling.

Tabel 3.5 Kenmerk van de regelingen

	Regelingen	Deelnemers
DC basisregeling	19%	3%
DC excedentregeling	0%	0%
Zowel DC basisregeling als DC excedentregeling	81%	97%
N =	16	310.461

Bron: enquête verzekeraars, elke regeling vertegenwoordigt een categorie van soortgelijke regelingen

De 16 categorieën van DC-regelingen uit de enquête omvatten 310.461 deelnemers. Dat is 75% van de deelnemers van alle DC-producten van de verzekeraars samen. Volgens de zeven verzekeraars die de enquête invulden is het aantal deelnemers van alle DC producten samen 414.700 personen.

Twee derde deel van de DC-regelingen is veranderd naar aanleiding van de invoering van artikel 2b van de Pensioen- en Spaarfondsenwet in 2005. De wijziging betreft doorgaans het invoeren van de seksneutraliteit. Een derde deel van de regelingen is pas na 2005 ontstaan. Deze regelingen zijn bij introductie al aangepast aan de in 2005 gewijzigde wettelijke voorschriften.

De aard van de DC-regeling behelst in 75% van de gevallen een partnerpensioen (PP) op risicobasis voor pensioendatum en PP op kapitaaldekking daarna. Het pensioen is overwegend opgebouwd op basis van kapitaaldekking. In één geval is zowel sprake van een opbouwregeling voor ouderdomspensioen (OP) als voor PP.

Het beginsel van de gelijke behandelingsvoorschriften
Het beginsel van gelijke uitkeringen voor mannen en vrouwen gebeurt bij alle regelingen in de vorm van het garanderen van gelijke werkgeversbijdragen (tabel 3.6).

Tabel 3.6 Wijze waarop aan het beginsel van gelijke uitkeringen voor mannen en vrouwen is voldaan

	Regeling	Deelnemers
Hanteren van een gedifferentieerde werkgeversbijdrage	0%	0%
Garanderen van gelijke werkgeversbijdrage	100%	100%
n=	16	310.461

Bron: Enquête verzekeraars, elke regeling vertegenwoordigt een categorie van soortgelijke regelingen

3.3.3 Ontwikkelingen van DC-regelingen

Deze subparagraaf is beschreven op basis van kwalitatieve informatie uit de interviews en de Versnellingskamer.

DC-regelingen komen in Nederland relatief weinig voor. Bij sociale partners bestaat traditioneel een sterke voorkeur voor DB-regelingen in de vorm van een eindloon- of middelloonregeling. Deze regelingen geven een relatief grote zekerheid over het te behalen pensioeninkomen. Veelal worden deze eind- en middelloonregelingen uitgevoerd door een pensioenfonds.

DC-regelingen komen met name voor in de zakelijke dienstverlening. In deze sector hebben vakbonden een minder sterke invloed en komen pensioenfondsen minder vaak voor. Door werkgevers worden in deze sector veel vaker pensioenregelingen direct via een verzekeraar afgesloten. Risico-aversie van werkgevers is een belangrijke bepalende factor voor de keuze voor DC-regelingen. De voorspelbaarheid van de kostenontwikkeling van een DC-regeling is een belangrijke pré voor werkgevers.

DC-regelingen worden veelal als excedentregeling gecombineerd met een DB-regeling als basisregeling. Volledig zuivere DC-regelingen komen in een minderheid van de gevallen voor.

DC-regelingen hebben in het begin van de 21-ste eeuw aan populariteit gewonnen onder invloed van sterk stijgende beurskoersen van eind jaren negentig. Niet alleen werkgevers, maar ook werknemers begonnen de voordelen van een DC-regeling in te zien. Deze populariteit onder werknemers was slechts van korte duur. De sterk fluctuerende beurskoersen van de laatste tien jaar, heeft het risico besef onder werknemers doen toenemen en daarmee de afkeer van een DC-regeling.

In opkomst in Nederland zijn de CDC-regelingen. Deze regelingen kennen een vaste premie, maar hebben veel kenmerken van een uitkeringsovereenkomst. Hiermee komt CDC tegemoet aan de behoefte van werkgevers aan een vaste pensioenpremie. Bovendien heeft CDC veel kenmerken van een DB-regeling, waarmee tegemoet wordt gekomen aan de behoefte van werknemers voor pensioenzekerheid.

De behoefte aan kostenzekerheid onder werkgevers maakt het waarschijnlijk dat CDC-regelingen in de toekomst aan populariteit zullen toenemen, aldus de deelnemers aan de Versnellingskamer.

3.4 Uitruil van de opgebouwde aanspraken

In deze paragraaf komt de uitruil van de opgebouwde aanspraken aan bod. Achtereenvolgens wordt aandacht besteed aan het soort uitruil dat mogelijk is, de periode van opgebouwde aanspraken waarvoor de uitruil geldt en de wijze waarop de pensioenuitvoerders hun deelnemers hebben geïnformeerd over de uitruil. De onderzoeksvragen 6 (opbouwperiode van uitruil) en 8 (feitelijk gebruik van uitruil) worden beantwoord.

OV 6. a) Hoe is omgegaan met opbouw van vóór 1-1-2005 en vanaf 1-1-2005, gegeven het feit dat voor opbouw vanaf 1-1-2005 de wettelijk verplichte mogelijkheid tot uitruil geldt?
b) In welke mate is de pensioenregeling dusdanig aangepast dat de uitruil voor de totale pensioenopbouw geldt (dus ook de pensioenopbouw vóór 1-1-2005)?
OV 8. Hoe vaak is in de praktijk gebruik gemaakt van door de wet geboden uitruilmogelijkheden?

3.4.1 Pensioenfondsen

Op de vraag welke soort uitruil er sinds 2005 mogelijk is[1] antwoorden de respondenten dat bij 63% van de regelingen de mogelijkheid bestaat van een uitruil van partnerpensioen (PP) naar ouderdomspensioen (OP) en bij 60% van de regelingen is het omgekeerde het geval. Bij 21% van de regelingen is geen uitruil mogelijk. Dit wordt veelal toegelicht met de opmerking dat het DC kapitaal beschikbaar is voor aankoop van een pensioen elders. De keuze voor uitruil vindt dus op dat moment pas plaats en niet binnen het fonds.

Opbouwperiode van uitruil
De uitruil van de opgebouwde aanspraken is mogelijk vanaf 2005 (7% van de DC-regelingen) of vanaf de datum van indiensttreding (59%). Bij 34% van de regelingen en 83% van de deelnemers is uitruil mogelijk vanaf de datum van indiensttreding sinds 2002 dan wel 2005.

Tabel 3.7 Opbouwjaren waarvoor sekseneutrale uitruil van de opgebouwde aanspraken mogelijk is

	Regelingen	Deelnemers
Vanaf 2005	7%	1%
Vanaf de datum van indiensttreding indien na 2005	59%	16%
Anders, namelijk	34%	83%
N=	44	206.625

Bron: enquête pensioenfondsen

[1] Voor de vraag met alle antwoordcategorieën verwijzen wij naar vraag 8 in bijlage 4. Bij deze vraag zijn meer antwoorden mogelijk.

Deelnemers informeren
Het informeren van de deelnemers over de wettelijke uitruilmogelijkheden vindt meestal plaats via periodieken (51% van de regelingen) of via de website (47% van de regelingen). In 67% van de gevallen is ook de uitruilvoet gecommuniceerd en in 40% van de gevallen wordt de uitruilvoet ook kenbaar gemaakt na een actieve vraag van de deelnemer. In één geval zijn de deelnemers in het geheel niet geïnformeerd.

Het informeren van de deelnemers over de opgebouwde aanspraken in combinatie met de gevolgen van uitruil vindt meestal plaats op de pensioendatum (76%). Daarnaast vindt informatie-overdracht plaats bij indiensttreding, uitdiensttreding of bij wetswijzigingen.
De deelnemer moet zijn wens tot uitruil in de helft van de gevallen kenbaar maken bij het pensioenfonds en in de andere helft van de gevallen bij de uitvoeringsorganisatie. In de meeste gevallen moet deze wens zijn geuit binnen 0 tot 3 maanden voor de gewenste uitruildatum (78%) en soms moet dat een half jaar vooraf worden aangevraagd (22%).

Feitelijk gebruik van uitruil
Sinds de invoering van art 2b PSW in 2005 hebben 13% van de mannen en 38% van de vrouwen die met pensioen zijn gegaan gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een PP om te ruilen in een OP.

3.4.2 Verzekeraars

Op de vraag welke soort uitruil er sinds 2005 mogelijk is antwoorden de respondenten dat bij 88% van de regelingen de mogelijkheid bestaat van een uitruil van PP naar OP en bij 75% van de regelingen is het omgekeerde het geval. De verzekeraars benadrukken dat uitruil van PP naar OP vaak niet van toepassing is, omdat er geen opbouw van PP plaatsvindt. Het PP is dan op risicobasis voor de pensioendatum verzekerd. Uitruil van het opgebouwde kapitaal is altijd mogelijk.

Opbouwperiode van uitruil
De uitruil van de opgebouwde aanspraken is mogelijk vanaf 2005 (31% van de DC-regelingen) of de datum van indiensttreding (50% van de regelingen). Bij 31% van de regelingen en de helft van de deelnemers is uitruil mogelijk vanaf het moment van invoer van de regeling. Dat moment vond na 2005 plaats.

Tabel 3.8 Opbouwjaren waarvoor sekseneutrale uitruil van de opgebouwde aanspraken mogelijk is

	Regelingen	Deelnemers
Vanaf 2005	31%	20%
Vanaf de datum van indiensttreding indien na 2005	50%	16%
Anders, namelijk	31%	56%
N=	16	310.461

Bron: enquête verzekeraars, elke regeling vertegenwoordigt een categorie van soortgelijke regelingen

Deelnemers informeren
Het informeren van de deelnemers over de wettelijke uitruilmogelijkheden vindt meestal plaats via de werkgever (81% van de regelingen en 90% van de deelnemers). Bij 63% van

de regelingen en 35% van de deelnemers vindt het informeren van deelnemers plaats via het jaarlijkse UPO. Bij regelingen die na 2005 zijn ingevoerd is de informatie vermeld in het contract.

Ook buiten de aanpassing van het pensioenproduct om kunnen deelnemers informatie wensen of krijgen over de consequenties van een mogelijke uitruilkeuze. Bij 31% van de regelingen en 20% van de deelnemers maakt de verzekeraar op verzoek van de deelnemer een berekening. Bij 19% van de regelingen en 50% van de deelnemers is informatie over de uitruilvoet op de website van de verzekeraar in te zien. In 13% van de gevallen is de vastgestelde uitruilvoet kenbaar gemaakt aan de deelnemers.

Er zijn doorgaans twee momenten waarop informatieverstrekking over uitruil plaatsvindt: bij de start van de deelname aan de regeling en bij de expiratie. Tussendoor is het UPO het meest genoemde instrument voor actieve informatieverstrekking vanuit de verzekeraar.

De deelnemer die gebruik wil maken van uitruil moet deze wens in veruit de meeste gevallen (90% van de deelnemers en 94% van de regelingen) kenbaar maken bij de verzekeraar. De deelnemer moet deze wens 2, 3 of 6 maanden voor de pensioendatum kenbaar maken.

Feitelijk gebruik van uitruil
Van de verzekeraars is het niet bekend hoe het zit met het feitelijk gebruik van de uitruil. Van de zeven verzekeraars die vragenlijsten hebben ingevuld waren er maar vier die informatie konden verschaffen over het aantal deelnemers dat met pensioen is gegaan en gebruik gemaakt heeft van de mogelijkheid tot uitruil. In drie gevallen (van die vier) heeft niemand gebruik gemaakt van uitruil en in het vierde geval gaat het jaarlijks om circa vijf personen. Deze enquêteresultaten zijn te mager om daaraan een conclusie voor de gehele branche te verbinden. De enige conclusie die ons rest is dat het feitelijke gebruik van de uitruil bij verzekeraars onbekend is.

3.4.3 Kwalitatieve toelichting

Deze subparagraaf is beschreven op basis van kwalitatieve informatie uit de interviews en de Versnellingskamer.

De mogelijkheden rond uitruil worden niet door alle deelnemers voldoende goed begrepen. De problematiek rond uitruil is voor sommige deelnemers te complex en de ontvangen informatie wordt niet altijd even goed begrepen. Uitruilproblemen hebben doorgaans te maken met spijtoptanten, ofwel mensen die na een keuze voor uitruil bij nader inzien die keuze toch niet hadden willen maken. Na pensioendatum is terugdraaien doorgaans niet mogelijk. Pensioenfondsen en verzekeraars zijn daar zeer terughoudend in omdat daardoor de risico's voor het pensioenbedrijf onbeheersbaar kunnen worden. Bij hoge uitzondering wordt soms wel teruggedraaid.

3.5 Collectieve actuariële gelijkwaardigheid

In deze paragraaf staat de collectieve actuariële gelijkwaardigheid centraal. Dit onderwerp komt aan bod in onderzoeksvraag 3, waarin de sekseneutraliteit centraal staat, en in onderzoeksvraag 5. Ook het tweede deel van onderzoeksvraag 2 wordt hier beantwoord.

OV 2. Deel 2: Zijn de sekseneutrale tarieven op contractsniveau of op niveau van de totale portefeuille (maatschappijniveau / fondsniveau) vastgesteld, of anders?
OV. 3 Hoe zijn sekseneutrale uitkomsten gerealiseerd bij DC-regelingen i.g.v:
a) het uitruilen van pensioensoorten (ruilvoet),
b) het eerder of later laten ingaan van ouderdomspensioen,
c) het hanteren van hoog / laag-constructies,
d) het afkopen van een klein pensioen?
OV 5. Hoe is de afkoopvoet bepaald, gegeven het vereiste van de collectieve actuariële gelijkwaardigheid op basis waarvan de afkoopsom moet worden vastgesteld?

3.5.1 Pensioenfondsen

Bij ruim de helft van de regelingen (52%) wordt de collectieve uitruilvoet jaarlijks vastgesteld en in een kwart van de gevallen is dat eens per 5 jaar. In 10% van de gevallen is dat om de 2 of 3 jaar en 17% van de respondenten zegt niet te weten met welk een regelmaat dit gebeurt.
Zowel actieve als slapende deelnemers van alle collectieve pensioenvoorzieningen samen zijn het vaakst genoemd als basis voor de bepaling van de uitruilvoet (38% van de regelingen), gevolgd door zowel de actieve als slapende deelnemers van de onderhavige DC-regeling (31%).

De uitruilvoet voor een actuarieel neutrale uitruil van PP in OP is gemiddeld 0,246. Uitgedrukt in aantallen euro's OP per € 1.000 PP gaat het dan gemiddeld om € 246,- OP.
De vraag of men bij het bepalen van de uitruilvoet voldaan heeft aan de eis van collectieve actuariële gelijkwaardigheid op grond van artikel 2b PSW werd door alle respondenten met 'ja' beantwoord.

Bij de vormgeving van de eis tot collectieve actuariële gelijkwaardigheid is de man/vrouw verhouding in het huidige deelnemersbestand leidend (60% van de regelingen) en soms wordt daarnaast ook nog gekeken naar het gerealiseerde uitruilgedrag (20% van de regelingen).

De samenhang tussen de vooraf ingeschatte uitruilvoet en de financiële positie van de pensioenuitvoerder is in 20% van de gevallen ook achteraf getoetst. In 59% van de gevallen is dat niet gebeurd en is men ook niet van plan om een ex post controletoets uit te voeren.

3.5.2 Verzekeraars

Bij drie kwart van de regelingen (73%) wordt de collectieve uitruilvoet eens per 5 jaar vastgesteld en bij de overige 27% vindt dat jaarlijks plaats.

De collectieve uitruilvoet wordt bepaald op basis van de actieve deelnemers van alle collectieve pensioenregelingen (27% van de regelingen), de deelnemers die binnen vijf jaar met pensioen zullen gaan (27%), of op basis van de actieve en slapende deelnemers van de betreffende DC-regeling (18%).
De uitruilvoet voor een actuarieel neutrale uitruil van PP in OP is gemiddeld 0,235. Uitgedrukt in aantallen euro's OP per € 1.000 PP is dat gemiddeld € 235 OP. De vraag of men bij het bepalen van de uitruilvoet voldaan heeft aan de eis van collectieve actuariële gelijkwaardigheid op grond van artikel 2b PSW beantwoorden alle verzekeraars bevestigend.

Bij de vormgeving van de eis tot collectieve actuariële gelijkwaardigheid is zowel de man/vrouw verhouding in het huidige deelnemersbestand leidend als het gerealiseerde uitruilgedrag richtinggevend (55% van de regelingen en 83% van de deelnemers).

De samenhang tussen de vooraf ingeschatte uitruilvoet en de financiële positie van de verzekeraar is in een derde deel van de gevallen ook achteraf getoetst of zal achteraf getoetst worden. In een derde deel van de gevallen is dat niet gebeurd en is men ook niet van plan om een ex post controletoets uit te voeren. En in een derde deel van de gevallen ten slotte is geen antwoord op de vraag gegeven.

3.5.3 Kwalitatieve toelichting

Deze subparagraaf is beschreven op basis van kwalitatieve informatie uit de interviews en de Versnellingskamer.

Er lijken in de praktijk verschillen te bestaan tussen de actuariële uitruilvoet en de daadwerkelijke uitruilvoet. Door een gebrek aan ervaringcijfers hebben verzekeraars ervoor gekozen om aan de veilige kant te zitten. Verzekeraars hebben bij het bepalen van hun veiligheidsmarges rekening gehouden met calculerende burgers. Tot nu toe hebben verzekeraars geen aanwijzingen dat sprake is van calculerend gedrag door deelnemers.

3.6 Uitruil opbouw aanspraken partnerpensioen

In deze paragraaf ligt het accent op de uitruil van opgebouwde aanspraken voor partnerpensioen naar ouderdomspensioen.

3.6.1 Pensioenfondsen

Bij de helft van de regelingen en een kwart van de deelnemers van pensioenfondsen vindt de financiering van het partnerpensioen plaats op basis van opbouw. Deze fondsen melden dat bij één op de vijf van de regelingen met opbouw-PP uitruil van PP naar OP tijdens de

opbouw mogelijk is. De gehanteerde opbouwkeuzevoet is gemiddeld 0,255 ofwel € 255 OP per € 1.000 opgebouwd PP. De opbouwkeuzevoet is in de helft van de gevallen bepaald op basis van de actieve en slapende deelnemers van de betreffende DC-regeling en in de andere helft van de gevallen op basis van de beide groepen deelnemers van alle pensioenregelingen samen. Het vaststellen van de opbouwkeuzevoet vindt naar zeggen jaarlijks plaats.

Bij regelingen waar geen PP op basis van opbouw is, is de uitruil van PP naar OP tijdens de opbouw niet van toepassing en is er vanzelfsprekend ook geen opbouwkeuzevoet vastgesteld. Uitruil van PP naar OP op het moment van pensionering is altijd mogelijk. De op dat moment gemaakte keuze is dan overwegend onherroepelijk (80% van de regelingen).

3.6.2 Verzekeraars

Bij verzekeraars komt de financiering van het partnerpensioen op basis van opbouw nauwelijks voor (5% van de regelingen). Het is volgens de respondenten niet mogelijk om tijdens de opbouw het PP uit te ruilen. Geen van de verzekeraars heeft daarom een opbouwkeuzevoet vastgesteld.

Bij alle verzekeraars is uitruil van de opgebouwde aanspraken uitsluitend mogelijk op het moment van pensionering. De op dat moment gemaakte keuze is dan overwegend onherroepelijk (79% van de regelingen).

3.6.3 Kwalitatieve toelichting

Deze subparagraaf is beschreven op basis van kwalitatieve informatie uit de interviews en de Versnellingskamer.

Nadat op datum van pensionering gekozen is voor uitruil van partnerpensioen voor een hoger ouderdomspensioen, is deze keuze onherroepelijk. In het geval van (echt-)paren is de keuze voor een hoger ouderdomspensioen niet altijd even logisch. Belangrijk is om in dergelijke situaties beide partners goed te informeren. Alleen een handtekening van beide partners lijkt niet altijd voldoende te zijn. Het persoonlijk informeren van (echt-)paren die een dergelijke keuze overwegen, lijkt wenselijk te zijn.

3.7 Sekseneutraliteit, shoppen en afkoop

In de volgende paragrafen komen sekseneutraliteit, shoppen en afkoop aan bod. Deze thema's bieden zicht op de onderzoeksvragen 3 (sekseneutraliteit), 4 (shoppen), en 5 (afkoop).

OV. 3 Hoe zijn sekseneutrale uitkomsten gerealiseerd bij DC-regelingen i.g.v:
a) het uitruilen van pensioensoorten (ruilvoet),
b) het eerder of later laten ingaan van ouderdomspensioen,
c) het hanteren van hoog / laag-constructies,
d) het afkopen van een klein pensioen?
OV 4. Hebben zich door de shopmogelijkheid selectieprocessen voorgedaan? Welke maatregelen hebben pensioenuitvoerders in dit kader genomen?
OV 5. Hoe is de afkoopvoet bepaald, gegeven het vereiste van de collectieve actuariële gelijkwaardigheid op basis waarvan de afkoopsom moet worden vastgesteld?

3.7.1 Pensioenfondsen

Sekseneutraliteit
Sekseneutrale uitkomsten zijn voor 87% van de regelingen gerealiseerd bij het eerder of later doen ingaan van het pensioen en bij de afkoop van kleine pensioenen. Bij 68% van de regelingen is eveneens sprake van sekseneutraliteit bij het hanteren van hoog/laag constructies.

Hoewel het hanteren van sekseneutrale tarieven kan leiden tot verschillende gedragseffecten tussen mannen en vrouwen, houdt vrijwel niemand rekening met mogelijke gedragseffecten bij het onderhavige DC-pensioenproduct. Dat komt doordat de DC-regelingen doorgaans een bescheiden aandeel van de totale portefeuille van pensioenproducten vormen (rond 2% van de totale portefeuille).

Afkoop
Volgens sommige respondenten is bij de afkoop van kleine pensioenen niet het opgebouwde DC kapitaal, maar de ministerieel vastgestelde ondergrens leidend. Deze uitkomst doet vermoeden dat de vraag niet goed is begrepen. Immers, eerst wordt de aanspraak per jaar bepaald en dan pas wordt de afkoop bepaald. Afhankelijk van de ministerieel vastgestelde ondergrens wordt bepaald of afgekocht mag worden en als dat gebeurt, dan geldt voor de afkoopsom dat actuariële gelijkwaardigheid moet worden betracht. Andere respondenten benadrukken dat ook bij de afkoop van kleine pensioenen de sekseneutraliteit wordt bewaakt. Dat vindt doorgaans plaats op een wijze die vergelijkbaar is met het uitruilen van het opgebouwde kapitaal. De afkoopsom is dan het opgebouwde kapitaal, vermenigvuldigd met de afkoopfactor (die gelijk is aan de uitruilfactor).

Shoppen
Bij veel DC-regelingen (71%) bestaat de mogelijkheid van shoppen op de pensioendatum. Wanneer er sprake is van shoppen controleren de pensioenfondsen doorgaans niet welke systematiek de ontvangende pensioenuitvoerder hanteert om sekseneutraliteit te bereiken (74% controleert dit niet). De overdrachtswaarde is per definitie gelijk aan het beschikbare

pensioenkapitaal in euro's, waarbij men impliciet aanneemt dat de ontvangende partij werkt met sekseneutrale tarieven.

3.7.2 Verzekeraars

Sekseneutraliteit
Sekseneutrale uitkomsten zijn voor alle DC producten gerealiseerd bij het eerder of later doen ingaan van het pensioen, bij de afkoop van kleine pensioenen en bij het hanteren van hoog/laag constructies.

Het hanteren van sekseneutrale tarieven kan leiden tot verschillende gedragseffecten tussen mannen en vrouwen. In vier op de tien regelingen is rekening gehouden met dergelijke gedragseffecten.

Afkoop
Op de vraag hoe de afkoopvoet bij kleine pensioenen is bepaald, hebben de verzekeraars de volgende antwoorden gegeven (per groep van regelingen kan door elke verzekeraar een antwoord gegeven worden):

- Op basis van sekseneutrale tarieven (3x)
- De unitpot zonder verdere inhoudingen wordt beschikbaar gesteld. Zowel op pensioendatum als bij eerdere afkoop c.q. waardeoverdracht (2x)
- Niet van toepassing, dit geschiedt op basis van het beschikbare pensioenkapitaal (2x)
- Uitgaande van een aangenomen man/vrouw-verhouding van 90/10
- Sekseneutraal
- Omdat sinds 2005 de opbouw op sekseneutrale tarieven plaats vindt, kan in feite gekeken worden naar de actuariële waarde van de pensioenaanspraken. Als een deel van de opbouw vóór 2005 heeft plaatsgevonden en een deel vanaf die datum, kopen wij in voorkomend geval ook de oude opbouw sekseneutraal af. De afkoopfactoren zijn vastgesteld op basis van een weging naar pensioenvolumes van mannen en vrouwen en de geldende rekenrente.
- Geen antwoord (3x)

Shoppen
Bij 88% van de DC-regelingen en 97% van de deelnemers bestaat de mogelijkheid van shoppen op de pensioendatum. Wanneer er sprake is van shoppen controleren de verzekeraars niet welke systematiek de ontvangende pensioenuitvoerder hanteert om sekseneutraliteit te bereiken. Op de vraag waarom zij dit niet controleren antwoorden de verzekeraars dat zij dit niet kunnen controleren. Wel doet men een opgave van het deel van het pensioenkapitaal dat sekseneutraal is opgebouwd.

3.7.3 Kwalitatieve toelichting

Deze subparagraaf is beschreven op basis van kwalitatieve informatie uit de interviews en de Versnellingskamer.

Shoppen komt bij de tweede pijler pensioenen in de praktijk zeer weinig voor. Dit is een radicaal andere situatie dan bij pensioenen in de derde pijler het geval is. Dat shoppen in de praktijk in de tweede pijler weinig voorkomt, heeft een aantal redenen.

Pas sinds 2005 is shoppen in de tweede pijler mogelijk. Hierdoor kan slechts geshopt worden met het kapitaal dat sinds 2005 is opgebouwd. Slechts weinig maatschappijen of pensioenfondsen maken het mogelijk om ook te shoppen met het kapitaal dat voor 2005 is opgebouwd. Dit zorgt ervoor dat het kapitaal dat met shoppen is gemoeid, relatief beperkt van omvang is. Daardoor is het voor aanbieders commercieel nog niet zo interessant. Bovendien zijn het vooral de tussenpersonen die een goed overzicht hebben over de pensioenmarkt. Bij kleine pensioenvermogens is de provisie relatief gering, waardoor tussenpersonen de markt voor pensioenen in de tweede pijler nog veelal links hebben laten liggen.
Een ander aspect betreft de voorlichting. Verzekeraars en pensioenfondsen zijn niet verplicht om deelnemers te wijzen op de mogelijkheid van shoppen. Vaak laten zij dit dan ook na. Of ze wijzen deelnemers pas kort voor het moment van pensionering op de mogelijkheid van shoppen.

Te verwachten valt dat shoppen in de tweede pijler in de toekomst vaker zal voorkomen. Reden hiervoor is voornamelijk dat de gemiddelde omvang van pensioenvermogens groter wordt. Daardoor zal het commercieel aantrekkelijker zijn voor verzekeraars en tussenpersonen om zich actiever op deze markt te begeven.

Bij shoppen kunnen zich selectieprocessen voordoen. Zo kunnen er verschillen in bestandssamenstelling zijn tussen maatschappijen. Hierdoor zullen sommige maatschappijen gunstiger pensioenoffertes kunnen uitbrengen. Ook kunnen maatschappijen er voor kiezen om zich op aantrekkelijke niches te richten. Dit kan de bestandssamenstelling gunstig beïnvloeden en daarmee het concurrentievoordeel vergroten. Doordat shoppen tot nu zo weinig voorkomt, valt niet te constateren of zich tot op heden selectieprocessen hebben voorgedaan.

3.8 Uitvoeringstechnische problemen uitvoerders

In de volgende paragrafen komen uitvoeringstechnische problemen bij de uitvoering van artikel 2b van de Pensioen- en Spaarfondsenwet aan bod. Dit onderwerp staat centraal in onderzoeksvraag 9.

OV 9. Welke uitvoeringstechnische problemen hebben zich voorgedaan?

3.8.1 Pensioenfondsen

Op de vraag welke uitvoeringstechnische problemen de organisatie ervaart bij de uitvoering van artikel 2b van de Pensioen- en Spaarfondsenwet antwoordt ruim een derde deel van de respondenten een probleem te hebben ervaren (tabel 3.9). Twee op de drie fondsen heeft geen problemen ervaren bij de uitvoering. De meest genoemde problemen zijn het begrijpelijk uitleggen van de wijzigingen aan de deelnemers (34%) en de hogere administratieve lasten (26%). Geen van de fondsen heeft klachten ontvangen over de uitvoering van artikel 2b van de Pensioen- en Spaarfondsenwet.

Tabel 3.9 Uitvoeringstechnische problemen bij uitvoering van artikel 2b van de Pensioen- en Spaarfondsenwet

	Regeling	Deelnemers
Opnieuw afspraken maken met herverzekeraars	3%	0%
De verhoging van administratieve lasten	26%	15%
Het uitvoeren van risicoanalyses	3%	8%
Het ramen van uitkeringenverplichtingen	8%	9%
Het (kunnen) voldoen aan informatieverplichtingen aan DNB	16%	13%
Het begrijpelijk uitleggen van de werking van het DC-pensioenproduct aan deelnemers	34%	8%
Het leren voorspellen van het keuzegedrag van de deelnemers	8%	2%
De impact van de risico's bij DC-regelingen voor kleine populaties	3%	0%
Uitvoeringstechnische complicaties als gevolg van splitsing opbouw voor en na 1-1-2005	5%	1%
Geen probleem	66%	84%
N=	38	89.568

Bron: Enquête pensioenfondsen

3.8.2 Verzekeraars

In tabel 3.10 is weergegeven welke uitvoeringstechnische problemen de organisatie van de verzekeraar heeft ervaren bij de uitvoering van artikel 2b van de Pensioen- en Spaarfondsenwet. De meest genoemde problemen betreffen het begrijpelijk uitleggen van de werking van het DC product aan de deelnemers (81% van de regelingen met 50% van de deelnemers). Op de tweede plaats staat het probleem van de verhoging van administratieve lasten, dat bij 69% van de regelingen met 97% van de deelnemers is ervaren. Het derde probleem op rij betreft de uitvoeringstechnische complicaties als gevolg van de splitsing van de opbouw voor en na januari 2005, dat bij 38% van de regelingen met 84% van de deelnemers is ervaren.

Tabel 3.10 Uitvoeringstechnische problemen bij uitvoering van artikel 2b van de Pensioen- en Spaarfondsenwet

	Regeling	Deelnemers
Opnieuw afspraken maken met herverzekeraars	19%	25%
De verhoging van administratieve lasten	69%	97%
Het uitvoeren van risicoanalyses	19%	0%
Het ramen van uitkeringenverplichtingen	19%	0%
Het (kunnen) voldoen aan informatieverplichtingen aan DNB	19%	0%
Het begrijpelijk uitleggen van de werking van het DC-pensioenproduct aan deelnemers	81%	50%
Het leren voorspellen van het keuzegedrag van de deelnemers	19%	25%
De impact van de risico's bij DC-regelingen voor kleine populaties	19%	25%
Uitvoeringstechnische complicaties als gevolg van splitsing opbouw voor en na 1-1-2005	38%	84%
Anders namelijk ……	19%	2%
N=	16	310.461

Bron: Enquête verzekeraars, elke regeling vertegenwoordigt een categorie van soortgelijke regelingen

3.8.3 Kwalitatieve toelichting

Deze subparagraaf is beschreven op basis van kwalitatieve informatie uit de interviews en de Versnellingskamer.

De markt voor shoppen met pensioenkapitaal in de tweede pijler is te beschouwen als een minder doorzichtige markt. Zo zijn hierover op internet geen vergelijkingssites zoals die er voor pensioenkapitaal in de derde pijler wel zijn. Door de complexiteit van het pensioenproduct is het bovendien noodzakelijk om gebruik te maken van een tussenpersoon of adviseur. Dit maakt het shoppen relatief kostbaar[1] ten opzichte van de omvang van het pensioenkapitaal. Bovendien zijn er veel administratieve handelingen[2] nodig van beide betrokken verzekeraars, wat het enthousiasme voor shoppen tempert.

Uit de Versnellingskamers komt naar voren dat de regels rondom verplichte collectieve actuariële gelijkwaardigheid in tegenspraak zijn met de Wft. Andere pensioenuitvoerders hoeven niet voor collectieve gelijkwaardigheid te zorgen (overdrachtswaarde corrigeren). In de wetgeving is ten onrechte niet geregeld dat de ontvangende pensioenuitvoerder voor de aankoop van kapitaal dat sinds 2005 is opgebouwd in een DC-regeling dezelfde methode moet toepassen om sekseneutraliteit te realiseren als de oorspronkelijke pensioenuitvoerder heeft gedaan. In juridische zin is overigens geen sprake van tegenspraak. Immers, de Pensioenwet (voorheen PSW) gaat voor op de Wft.

Shoppen kan in de praktijk feitelijk geblokkeerd zijn in gevallen waar de pensioengerechtigde in het buitenland woont op de pensioendatum. In dat geval is de shopverzekeraar

[1] Dit wordt veroorzaakt door de provisie die aan de tussenpersoon betaald dient te worden.

[2] Naast de gebruikelijke administratieve handelingen bij het verstrekken van een offerte, heeft de nieuwe uitvoerder, conform artikel 81, een controletaak bij de overdracht van pensioenkapitaal van de andere uitvoerder. De nieuwe uitvoerder moet controleren op de correcte toepassing van sekseneutrale tarieven en ruilvoeten. Hiervoor moet de nieuwe uitvoerder de relevante informatie opvragen bij de andere uitvoerder. Mede doordat shoppen nog relatief weinig voorkomt, is deze controletaak nog relatief arbeidsintensief voor zowel de nieuwe als de oude uitvoerder.

doorgaans genoodzaakt om buitenlands recht toe te passen, en daar past hij voor. De oorspronkelijke verzekeraar kan wel Nederlands recht blijven toepassen.

3.9 Gelijke behandeling

In de volgende paragrafen komt de vormgeving van de gelijke behandeling aan bod. Dit element komt aan bod in onderzoeksvraag 3, maar aangezien dit onderwerp een centraal thema door de gehele evaluatie is, raakt dit ook aan andere onderzoeksvragen.

OV. 3 Hoe zijn sekseneutrale uitkomsten gerealiseerd bij DC-regelingen?

3.9.1 Pensioenfondsen

De wettelijk vereiste gelijke behandeling van mannen en vrouwen vindt het vaakst plaats door het hanteren van dezelfde uitruilvoeten voor mannen en vrouwen (82% van de regelingen). Wanneer sprake is van een opbouwkeuzevoet is deze ook gelijk voor vrouwen en mannen (tabel 3.11).

Tabel 3.11 Op welke wijze heeft u vormgegeven aan het wettelijke vereiste element van gelijke behandeling?

Vormgeving gelijke behandeling	Regeling	Deelnemers
De uitruilvoet is voor mannen en vrouwen hetzelfde	82%	41%
De opbouwkeuzevoet is voor mannen en vrouwen hetzelfde	32%	17%
Uitruilvoet is gestaffeld op basis van leeftijdsgroepen	26%	7%
Partnerpensioenen op basis van kapitaaldekking zijn afgebouwd	5%	1%
Anders, namelijk……	29%	59%
N=	38	89.568

Bron: Enquête pensioenfondsen

Pensioenfondsen die de antwoordcategorie ”anders” hebben aangekruist lichten hun keuze toe met de volgende opmerkingen:

- Gestaffelde uitruilvoet (5x)
- Er zijn geen uitruilmogelijkheden (2x)
- Spaarkapitaal plus PP op risicobasis tot leeftijd 65 jaar deelnemer
- Gelijke behandeling komt bij ons alleen tot uitdrukking in gelijke premie, die geheel door de werkgever wordt betaald. Waar en hoe de deelnemer op de pensioendatum zijn pensioen onderbrengt moet hij geheel zelf weten, als hij maar niet in strijd met de wet en het reglement handelt. Het pensioenfonds heeft nooit gepensioneerden gehad. Het pensioenfonds is momenteel in liquidatie.
- Sekseneutraal

3.9.2 Verzekeraars

De wettelijk vereiste gelijke behandeling van mannen en vrouwen vindt ook bij verzekeraars het vaakst plaats door het hanteren van dezelfde uitruilvoeten voor mannen en vrou-

wen (81% van de regelingen en afgerond 100% van de deelnemers). In een kwart van de gevallen is de uitruilvoet gestaffeld op basis van leeftijdsgroepen (tabel 3.12).

Tabel 3.12 Op welke wijze heeft u vormgegeven aan het wettelijke vereiste element van gelijke behandeling?

Vormgeving gelijke behandeling	Regeling	Deelnemers
De uitruilvoet is voor mannen en vrouwen hetzelfde	81%	100%
De opbouwkeuzevoet is voor mannen en vrouwen hetzelfde	6%	13%
Uitruilvoet is gestaffeld op basis van leeftijdsgroepen	25%	24%
Partnerpensioenen op basis van kapitaaldekking zijn afgebouwd	6%	45%
Anders, namelijk ……	44%	24%
N=	16	310.461

Bron: Enquête verzekeraars, elke regeling vertegenwoordigt een categorie van soortgelijke regelingen

Verzekeraars die de categorie ‘anders ’hebben aangekruist lichten dit toe met de volgende vormgevingsopties:

- De risico-onttrekkingen vinden plaats op basis van sekseneutrale tarieven (4x)
- Introductie van sekseneutrale tarieven (3x)

3.10 Onbedoelde neveneffecten

De onbedoelde neveneffecten van artikel 2b PSW worden hier beschreven aan de hand van de cijfers van DNB (zie bijlage 2) en kwalitatieve informatie vanuit de interviews en de Versnellingskamer. Deze paragraaf beantwoord onderzoeksvraag 7.

OV 7. Tot welke (onbedoelde) neveneffecten heeft de wet geleid in de praktijk?

Uit de cijfers van DNB komt naar voren dat het verplicht stellen van de uitruilmogelijkheid van een opgebouwd partnerpensioen naar een hoger ouderdomspensioen als neveneffect heeft gehad dat een partnerpensioen op basis van opbouw zo goed als verdwenen is uit het assortiment van aangeboden pensioenproducten. De responderende verzekeraars bieden de partnerpensioenen uitsluitend nog aan op risicobasis voor de pensioendatum. Bij pensioenfondsen is bij de helft van de regelingen en bij 76% van de actieve deelnemers sprake van een partnerpensioen op risicobasis voor de pensioendatum.

Deze uitkomst wordt ondersteund door de uit kwalitatieve informatie voorkomende (onbedoelde) neveneffecten van de wet in de praktijk. Uit de kwalitatieve informatie kwam naar voren dat de met de wet beoogde omruiling van partnerpensioen voor een hoger ouderdomspensioen met name voor alleenstaanden tegemoet komt aan een gevoel van rechtvaardigheid. De laatste jaren vindt een ontwikkeling plaats om partnerpensioen te verzekeren op risicobasis. Hoewel het besparen op pensioenkosten een belangrijk motief hiervoor is, lijkt de introductie van 2b PSW hierop ook invloed te hebben gehad volgens een aantal geraadpleegde deskundigen. De ontwikkeling richting verzekeren op risicobasis maakt dat er geen partnerpensioen meer is om uit te ruilen. Hiermee vervalt een deel van het doel van de artikel 2b PSW.

Een tweede (onbedoeld) neveneffect van de wet in de praktijk zoals deze uit de kwalitatieve informatie naar voren is gekomen, betreft het introduceren van de mogelijkheid tot 'shoppen' en de daarmee beoogde marktwerking tussen verzekeraars. Tot op heden lijkt deze marktwerking nog niet gerealiseerd te zijn. Marktwerking zou moeten leiden tot scherpere pensioenoffertes voor deelnemers. Het shoppen komt nog weinig voor door:

- de ondoorzichtigheid van de markt
- de hoge administratieve lasten voor verzekeraars,
- hoge transactiekosten in de vorm van advieskosten van tussenpersonen
- de relatief lage omvang van het pensioenkapitaal tot op heden
- de (nog) beperkte voorlichting over shoppen

Bij het toenemen van het gemiddelde pensioenkapitaal, kan het 'shoppen' in de toekomst toenemen.

3.11 Effecten en te verwachten effecten PSW 2b fase 2

Dit onderwerp wordt hier alleen beschreven vanuit kwalitatieve informatie vanuit de interviews en de Versnellingskamer.

Er is een toenemende regelgeving ten aanzien van de communicatie tussen deelnemer en pensioenuitvoerder. Dit is een goede zaak, maar de partner van de deelnemer wordt hierbij veelal vergeten. Met name bij de uitruil van partnerpensioen richting ouderdomspensioen is het belangrijk dat de partner van de deelnemer zeer expliciet bij de communicatie betrokken wordt. Dit kan voorkomen dat er uitgeruild wordt uit onwetendheid.

In haar algemeenheid zal communicatie rond pensioenen in de toekomst toenemen. Zo wordt de pensioencommunicatie sterk door de AFM gestimuleerd. Dit zal positief zijn voor het pensioenbewustzijn van deelnemers. Beslissingen rond pensioenen zullen door consumenten vaker in verband gebracht worden met andere beslissingen ten aanzien van hun financiële huishouding. Zo kan een toename van sparen of aflossen van de eigen woning in verband gebracht worden met een toenemend pensioenbewustzijn.

Bij het op te bouwen kapitaal in een DC-regeling mag een onderscheid gemaakt worden naar kapitaal dat opgebouwd is vóór 2005 en kapitaal dat opgebouwd is vanaf 2005. Dit leidt tot extra administratieve lasten voor pensioenuitvoerder. Bovendien zorgt dit ervoor dat het kapitaal dat gemoeid kan zijn met 'shoppen' voorlopig nog beperkt is. Bovendien zijn de administratieve lasten van 'shoppen' relatief hoog. Dit beperkt de mate van 'shoppen' voorlopig nog verder.

Hoewel sekseneutraliteit door deelnemers en deskundigen als een goede zaak wordt gezien, heeft dit wel tot gevolg dat er sprake is van een herverdeling van pensioeninkomens tussen de beide seksen. Dit is een gevolg van de gemiddeld afwijkende levensverwachting van mannen en vrouwen.

Voor de toekomst wordt verwacht dat het 'shoppen' met de toename van het pensioenkapitaal kan toenemen.

4 Effecten artikel 2b PSW en conclusies

4.1 Inleiding

Op grond van de Wet tot wijziging van de Pensioen- en spaarfondsenwet (PSW artikel 2b), fase 2, moeten de gelijke behandelingsvoorschriften bij DC-regelingen en de afkoop van kleine pensioenen worden nageleefd.

Met deze aanpassingen beoogt de wetgever beter aan te sluiten bij maatschappelijke verhoudingen en solidariteit. Het in dit onderzoek gehanteerde analysekader gaat er vanuit dat het directe resultaat (output) van de wetswijziging zichtbaar moet zijn in de pensioenreglementen van pensioenfondsen en verzekeraars wat betreft DC-regelingen. De gelijke behandelingsvoorschriften moeten aantoonbaar in de reglementen opgenomen zijn.

Onderzoeksvragen
In het onderzoek staan de volgende twee vragen centraal, langs welke lijnen de conclusies worden getrokken, namelijk:

- Doeltreffendheid: Hoe zijn in pensioenregelingen de wettelijke verplichtingen toegepast, zoals sinds 1 januari 2005 geldend voor DC-regelingen, en inzake afkoop?
- Effecten in de praktijk: Welke uitvoeringstechnische problemen bij pensioenuitvoerders hebben zich voorgedaan en hoe hebben zij hierop gereageerd, welke oplossingen hebben zij hierbij gehanteerd?

Deze vragen zijn uiteengezet in een negental onderzoeksvragen, die in paragraaf 4.2 op een rij gezet en beantwoord worden.

Analysekader
De conclusies in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op de beantwoording van de onderzoeksvragen (zie paragraaf 4.2) en de overige bevindingen in hoofdstuk 3. Daarbij gaat het enerzijds om de doeltreffendheid van de wet: hoe zijn in pensioenregelingen de wettelijke verplichtingen toegepast zoals deze sinds 1-1-2005 geld voor DC-regelingen, en inzake afkoop (output). Anderzijds gaat het om de daadwerkelijke effecten van de wet in de praktijk (outcome).

Figuur 4.1 Analysekader evaluatie artikel 2b PSW, fase 2

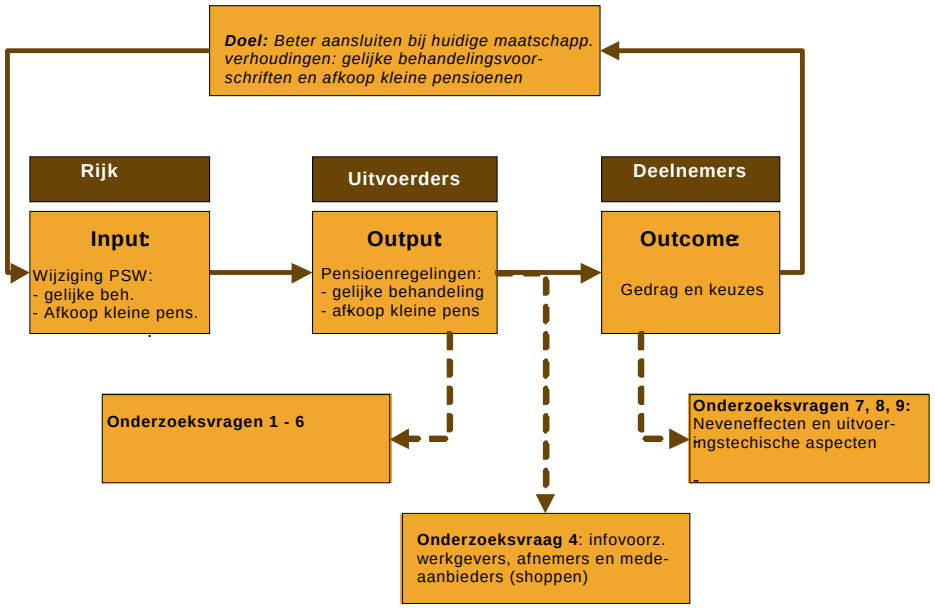

4.2 Beantwoording onderzoeksvragen

In onderstaande alinea's is een antwoord geformuleerd op de onderzoeksvragen. Elke alinea start met een omkaderde onderzoeksvraag, waarna het antwoord volgt. De in deze paragraaf vermelde percentages zijn afgerond op tientallen wanneer het een verwijzing naar aandelen van de regelingen betreft.

OV 1. Hoe vaak is gekozen voor een gedifferentieerde werkgeversbijdrage ter realisering van de gelijke behandelingsvoorschriften bij DC-regelingen?

Beantwoording OV 1:
Het komt weinig c.q. vrijwel niet voor dat aanbieders van DC-regelingen kiezen voor een gedifferentieerde werkgeversbijdrage ter realisering van de gelijke behandelingsvoorschriften bij DC-regelingen. Bij de pensioenfondsen is bij 10% van de regelingen sprake van een gedifferentieerde werkgeversbijdrage en bij de verzekeraars kwam dit in het geheel niet voor. Deze 10% regelingen omvatten slechts 2% van de deelnemers van DC-regelingen bij pensioenfondsen.

OV 2. Hoe vaak is gekozen voor sekseneutrale uitkeringen op basis van sekseneutrale tarieven? Zijn deze tarieven op contractsniveau of op niveau van de totale portefeuille (maatschappijniveau / fondsniveau) vastgesteld, of anders?

Beantwoording OV 2:
Bij 90% van de DC-regelingen van pensioenfondsen en bij alle DC-regelingen van verzekeraars is gekozen voor sekseneutrale tarieven. Bij het vaststellen van deze tarieven is de man/vrouw-verhouding van de totale portefeuille leidend. Bij pensioenfondsen wordt de sekseneutraliteit bij ongeveer 70% van de DC-regelingen vastgesteld op fondsniveau. Bij

verzekeraars wordt bij ongeveer 80% van de regelingen de sekseneutraliteit vastgesteld op basis van alle deelnemers van de pensioenproducten.

Bij een derde deel van de DC-regelingen van fondsen worden de sekseneutrale tarieven bepaald op contractsniveau. Bij een vijfde deel van de DC-regelingen van verzekeraars worden de sekseneutrale tarieven vastgesteld op basis van alle deelnemers aan een specifiek pensioenproduct.

OV 3. Hoe zijn sekseneutrale uitkomsten gerealiseerd bij DC-regelingen in geval van:
- het uitruilen van pensioensoorten (ruilvoet)
- het eerder of later laten ingaan van ouderdomspensioen
- het hanteren van hoog / laag-constructies
- het afkopen van een klein pensioen?

Beantwoording OV 3:
Pensioenfondsen en verzekeraars benadrukken beide dat de manier waarop de sekseneutraliteit wordt bewaakt altijd volgens een zelfde systematiek plaatsvindt. Basis is de man/vrouw-verhouding op het niveau van de portefeuille dan wel de DC-regeling. Daar waar sprake is van de keuzemogelijkheid om het pensioen eerder of later te doen ingaan dan wel een keuzemogelijkheid voor hoog/laag constructies wordt in alle gevallen de sekseneutraliteit op eenzelfde manier bewaakt als bij uitruil of afkoop. Als de keuzemogelijkheid voor bijvoorbeeld het eerder of later doen ingaan van het pensioen niet bestaat is er vanzelfsprekend ook geen reden om maatregelen te treffen om de sekseneutraliteit te bewaken.

Verzekeraars en pensioenfondsen melden dat seksneutraliteit is gerealiseerd in alle gevallen waar sprake is van het eerder of later doen ingaan van het pensioen, de afkoop van kleine pensioenen en het hanteren van hoog/laagconstructies. Pensioenfondsen hebben daarbij gedetailleerd aangegeven bij welk deel van hun aanbod de diverse flexibiliseringmogelijkheden (hoog/laag constructie, eerder of later met pensioen…etc.) van toepassing zijn.

OV 4. Hebben zich door de shopmogelijkheid selectieprocessen voorgedaan? Welke maatregelen hebben pensioenuitvoerders in dit kader genomen?

Beantwoording OV 4:
Omdat er tot nu toe nog maar weinig deelnemers met een DC-regeling met pensioen zijn gegaan, komt shoppen in de praktijk nog weinig voor, hoewel de mogelijkheid er veelal wel is. Mogelijke selectieprocessen zijn daardoor nog niet waar te nemen en maatregelen van pensioenuitvoerders zijn (nog) niet relevant gebleken.

OV 5. Hoe is de afkoopvoet bepaald, gegeven het vereiste van de collectieve actuariële gelijkwaardigheid op basis waarvan de afkoopsom moet worden vastgesteld?

Beantwoording OV 5:
Omdat de collectieve actuariële gelijkwaardigheid bij elke keuzeoptie binnen het pensioenproduct op dezelfde wijze wordt bewaakt en berekend, is de afkoopvoet gelijk aan de uitruilvoet, aldus de pensioenfondsen. Verzekeraars melden dat de actuariële waarden van de pensioenvolumina van mannen en vrouwen op het moment van afkoop leidend zijn bij het bepalen van de afkoopvoet.

OV 6.
a) Hoe is omgegaan met opbouw van vóór 1-1-2005 en vanaf 1-1-2005, gegeven het feit dat voor opbouw vanaf 1-1-2005 de wettelijk verplichte mogelijkheid tot uitruil geldt?
b) In welke mate is de pensioenregeling dusdanig aangepast dat de uitruil voor de totale pensioenopbouw geldt (dus ook de pensioenopbouw vóór 1-1-2005)?

Beantwoording OV 6:
Bij ruim 80% van de DC-regelingen van pensioenfondsen en bij alle DC-regelingen van verzekeraars is uitruil mogelijk sinds de wettelijk verplichte datum van 1 januari 2005. Bij 20% van de DC-regelingen van pensioenfondsen geldt januari 2002 als invoeringsdatum van de uitruilmogelijkheden. In de respons is geen melding gedaan van gevallen, waarbij aanspraken die vóór 2002 zijn opgebouwd ook betrokken zijn bij het uit te ruilen opgebouwde kapitaal. Verzekeraars hebben meestal hun oude regelingen in 2005 afgesloten en vervangen door nieuwe regelingen. Daardoor is het niet mogelijk om al voor 2005 kapitaal opgebouwd te hebben (de regeling bestond toen immers nog niet).

OV 7. Tot welke (onbedoelde) neveneffecten heeft de wet geleid in de praktijk?

Beantwoording OV 7:
Uit de resultaten van het onderzoek komen twee (onbedoelde) neveneffecten duidelijk naar voren. Deze twee worden hieronder gepresenteerd.

Het verplicht stellen van de uitruilmogelijkheid van een opgebouwd partnerpensioen naar een hoger ouderdomspensioen heeft als neveneffect gehad dat een partnerpensioen op basis van opbouw zo goed als verdwenen is uit het assortiment van aangeboden pensioenproducten. De responderende verzekeraars bieden de partnerpensioenen uitsluitend nog aan op risicobasis voor de pensioendatum. Bij pensioenfondsen is bij de helft van de regelingen en bij 76% van de actieve deelnemers sprake van een partnerpensioen op risicobasis voor de pensioendatum.

Bij shoppen gaat het erom de pensioenuitkeringen zo gunstig mogelijk in te kopen. De deelnemer kan van deze mogelijkheid nog maar weinig gebruik maken omdat:
- de markt erg ondoorzichtig is,
- de producten niet transparant zijn,
- er (extreem) hoge transactiekosten mee gemoeid zijn,
- er nog maar weinig kapitaal is opgebouwd, en
- omdat de voorlichting over shoppen erg beperkt is.

De toegenomen keuzevrijheid op het gebied van pensioenen vereist een sterkere beschikbaarheid van tijdige, begrijpelijke en voor een ieder toegankelijke informatie over de markt en de producten dan tot nu toe is gerealiseerd.

OV 8. Hoe vaak is in de praktijk gebruik gemaakt van door de wet geboden uitruilmogelijkheden?

Beantwoording OV 8:
Bij het geringe aandeel pensioenfondsen, waar nog sprake is van een partnerpensioen op basis van opbouw, heeft 13% van de mannen en 38% van de vrouwen die sinds 2005 met pensioen zijn gegaan gebruik gemaakt van de mogelijkheid van uitruil. Bij verzekeraars is deze vorm van uitruil meestal niet van toepassing, omdat partnerpensioen meestal op risicobasis voor de pensioendatum plaatsvindt.

OV 9. Welke uitvoeringstechnische problemen hebben zich voorgedaan?

Beantwoording OV 9:
Op het terrein van ervaren uitvoeringstechnische problemen zijn er grote verschillen tussen pensioenfondsen en verzekeraars. Van de pensioenfondsen zegt ruim twee derde deel geen enkel probleem te hebben ervaren bij de uitvoering van artikel 2b van de Pensioen- en Spaarfondsenwet. Verzekeraars hebben allemaal één of meer problemen ervaren bij de uitvoering.

Het meest genoemde ervaren probleem aan de uitvoeringszijde, bij zowel pensioenfondsen als verzekeraars, betreft het begrijpelijk uitleggen van de regeling aan de deelnemers. De pensioenfondsen hebben dit probleem gesignaleerd bij ruim 30% van hun regelingen en de verzekeraars bij 80% van hun regelingen. Het op één na meest genoemd probleem betreft de hogere administratieve lasten bij de uitvoering (genoemd bij 30% van de regelingen van pensioenfondsen en bij 70% van de regelingen bij verzekeraars). Het derde probleem bij pensioenfondsen is het (kunnen) voldoen aan informatieverplichtingen van DNB[1] (genoemd bij een kleine 20% van de regelingen en bij ruim 10% van de deelnemers). Het derde probleem bij verzekeraars betreft de uitvoeringstechnische complicaties als gevolg van de splitsing van de opbouw voor en na januari 2005, dat bij 40% van de regelingen met ruim 80% van de deelnemers is ervaren.

[1] Dit betreft de reguliere en periodieke informatieverplichting van pensioenfondsen over hun pensioenreglementen waarvan jaarlijks opgaaf gedaan moet worden aan DNB. Mogelijk heeft het tijdstip van uitvraag de pensioenfondsen parten gespeeld.

4.3 Conclusies

4.3.1 Doeltreffendheid van de wet

Hoe zijn in pensioenregelingen de wettelijke verplichtingen toegepast, zoals sinds 1 januari 2005 geldend voor DC-regelingen, en inzake afkoop?

Zowel pensioenfondsen als verzekeraars hebben de wettelijke verplichtingen, die voortvloeien uit artikel 2b van de Pensioen- en Spaarfondsenwet geïmplementeerd binnen hun DC-producten. Alle keuzemogelijkheden die binnen het DC-product worden geboden worden sekseneutraal uitgevoerd. De meeste verzekeraars hebben de wetswijziging geïncorporeerd binnen hun DC-producten door de oude producten af te sluiten en nieuwe producten op de markt te zetten. De pensioenfondsen hebben hun bestaande regelingen aangepast aan de nieuwe wettelijke vereisten. De wijziging is in de meeste gevallen ingegaan vanaf 2005 en in een enkel geval vanaf 2002. Omdat bij de meeste aanbieders de DC-regeling nog maar kort op de markt is, is er nog te weinig kapitaal opgebouwd om te kunnen gaan shoppen. Er zijn daarom nog maar weinig ervaringen met shoppen. Voor zover deze er wel zijn, blijken verzekeraars en pensioenfondsen moeite te hebben met het controleren van de wijze waarop de sekseneutraliteit bij de ontvangende partij is geregeld. Zij menen aan deze wettelijke eis geen uitvoering te kunnen geven.

4.3.2 Conclusies effecten in de praktijk

Welke uitvoeringstechnische problemen bij pensioenuitvoerders hebben zich voorgedaan en hoe hebben zij hierop gereageerd, welke oplossingen hebben zij hierbij gehanteerd?

Effecten in de praktijk: fondsen

Een opvallend groot deel van de pensioenfondsen, namelijk tweederde deel, meldde in het geheel geen uitvoeringstechnische problemen te hebben ervaren met het implementeren van de wettelijke voorschriften uit artikel 2b PSW. Fondsen die wel problemen hadden met de uitvoering noemden drie belangrijke punten:

- Het begrijpelijk uitleggen van de werking van het DC-pensioenproduct aan deelnemers
- De administratieve lasten zijn door de art 2b PSW verhoogd en
- De informatieverplichtingen aan DNB wegen zwaar.

Effecten in de praktijk: verzekeraars

De meeste verzekeraars (80%) hebben problemen ervaren bij de uitvoering van artikel 2b PSW. De door verzekeraars meest genoemde problemen zijn:

- Het begrijpelijk uitleggen van de werking van het DC-pensioenproduct aan deelnemers
- De administratieve lasten zijn door de art 2b PSW verhoogd en
- Uitvoeringstechnische complicaties als gevolg van de opbouw voor en na 1 januari 2005.

Dit laatst genoemde probleem was aanleiding om veel van de oude DC-regelingen op 31 december 2004 af te sluiten en nieuwe te openen per 1 januari 2005.

De meeste verzekeraars en pensioenfondsen communiceren, met uitzondering van de verplichte UPO's, niet rechtstreeks met de deelnemers. De communicatie verloopt overwegend via de werkgever. Steeds meer pensioenfondsen en verzekeraars plaatsen informatie over hun pensioenproducten op hun websites, of geven hun deelnemers digitaal toegang tot de eigen portefeuille.

Bijlage 1 Onderzoeksverantwoording

De enquête onder pensioenfondsen is uitgezet onder alle pensioenfondsen die volgens de informatie van De Nederlandsche Bank DC-regelingen in portefeuille hebben. Van de 109 pensioenfondsen die dit betreft hebben er 40 de enquête geheel of gedeeltelijk ingevuld. Het totaal aantal actieve deelnemers van de DC-regelingen in de respons is ruim 265 duizend deelnemers. Dat is 71% van de totale populatie DC-deelnemers bij pensioenfondsen, die rond 372 duizend deelnemers bevat.

Van de verzekeraars zijn de 10 verzekeraars benaderd die gezamenlijk rond 95% van de markt van door verzekeraars aangeboden pensioenproducten beheren. Zeven verzekeraars hebben gerespondeerd voor gezamenlijk 16 soorten pensioenproducten, waarbij sprake is van een DC-regeling. Het totaal aantal actieve en slapende deelnemers van de DC-regelingen in de respons is ruim 310 duizend deelnemers. Dat is naar schatting 41% van de totale populatie DC-deelnemers bij verzekeraars, die rond 747 duizend slapende en actieve deelnemers bevat

Omdat de respons zowel bij verzekeraars als bij de pensioenfondsen een deel van de populatie betreft kunnen de aangetroffen percentages in werkelijkheid iets hoger of iets lager zijn. In onderstaande tabel zijn de betrouwbaarheidsmarges vermeld voor de uitkomsten, gemeten in percentages. In de kolommen is vermeld hoeveel procent de percentages in de populatie hoger of lager kunnen zijn dan de geconstateerde percentages op basis van de ingevulde enquêtes (zie uitkomsten op alle vragen in bijlage 4). Hierbij is uitgegaan van een betrouwbaarheidsniveau van 95%[1].

	Fondsen		Verzekeraars	
Uitkomsten enquête	Regeling + / -	Deelnemers + / -	Regelingen + / -	Deelnemers + / -
95%	1,9%	0,3%	2,3%	0,2%
90%	2,2%	0,3%	2,7%	0,2%
85%	2,4%	0,3%	3,0%	0,3%
80%	2,5%	0,3%	3,2%	0,3%
75%	2,6%	0,4%	3,3%	0,3%
70%	2,7%	0,4%	3,4%	0,3%
65%	2,7%	0,4%	3,5%	0,3%
60%	2,8%	0,4%	3,5%	0,3%
55%	2,8%	0,4%	3,5%	0,3%
50%	2,8%	0,4%	3,5%	0,3%

[1] *Betrouwbaarheidsinterval ligt tussen $p - z\sqrt{p*q/n}$ en $p + z\sqrt{p*q/n}$, waarbij z = 1,96; p = aangetroffen fractie in enquête, q = 1-p, n = omvang respons.*

Bijlage 2 Tabellen DNB

Tabellen Pensioenfondsen

Aantal actieve leden van DC-regelingen naar type pensioenfonds in 2009

	Actieve	Deelnemers
Soort pensioenfonds	abs	%
Bedrijfstakpensioenfondsen niet-verplicht	0	0%
Bedrijfstakpensioenfondsen verplicht	165866	43%
Beroepspensioenfonds	14840	4%
Ondernemingspensioenfonds	202745	53%
Spaarfonds	27	0%
Totaal fondsen met BP regeling[1]	383478	100%

Pensioensysteem van BP-regelingen van pensioenfondsen

	Actieve	Deelnemers	Aantal BP	Regelingen
Pensioensysteem	abs	%	abs	%
Premieovereenkomst	255805	67%	53	39%
Premie- en uitkeringsovereenkomst	127617	33%	79	58%
Premie-, kapitaal- en uitkeringsovereenkomst	56	0%	4	3%
Totaal BP regelingen	383478	100%	136	100%

		Deelnemers		Regelingen
Flexibiliseringsmogelijkheden BP regelingen	2010	%	2010	%
Vrijwillige inkoop collectief OP bedrag	20967	5%	30	22%
Inkoop ontbrekende diensten mogelijk	32062	8%	30	22%
Verevening bij echtscheiding	292119	76%	102	75%
Hoog/laag constructie ouderdomspensioen	148798	39%	116	85%
Inhaalpensioen door uitsluiting deelnemers	10901	3%	12	9%
Vrijwillige extra NbP dekking mogelijk	38046	10%	38	28%
Andere mogelijkheid	37411	10%	39	29%
Totaal BP regelingen	383478	100%	136	100%

		Deelnemers		Regelingen
Deelname aan weduwen-, weduwnaars-, partnerpensioen		%		%
Verplicht	364719	95%	122	90%
Vrijwillig	11481	3%	11	8%
Niet ingevuld	7278	2%	3	2%
Totaal BP regelingen	383478	100%	136	100%

[1] Beschikbare Premieregeling is een term uit de Pensioenwet. Voorheen werden dit soort regelingen DC-regelingen genoemd.

		Deelnemers		Regelingen
Financiering weduwen-, weduwnaars- en partnerpensioen		%		%
Opbouwbasis	93558	24%	65	48%
Risicobasis	217587	57%	31	23%
Voor pens.datum op risicobasis; na pens.datum op opbouwbasis	32177	8%	24	18%
Niet ingevuld	40156	10%	16	12%
Totaal BP regelingen	383478	100%	136	100%

		Deelnemers		Regelingen
Koppeling weduwen-, weduwnaars-, partnerpensioen		%		%
Gekoppeld aan ouderdomspensioen	86599	23%	74	54%
Gekoppeld aan pensioengrondslag	45550	12%	29	21%
Gerelateerd aan salaris	16300	4%	6	4%
Spaarsaldo	33993	9%	9	7%
Anders	193758	51%	15	11%
Niet ingevuld	7278	2%	3	2%
Totaal BP regelingen	383478	100%	136	100%

		Deelnemers		Regelingen
Toeslagen op ingegaan NbP anders dan voor het OP?		%		%
Nee	373399	97%	124	91%
Ja	2801	1%	9	7%
Totaal BP regelingen	376200	98%	133	98%

		Deelnemers		Regelingen
Pensioenaanspraken		%		%
Arbeidsongeschiktheidspensioen en/of WAO-Hiaat	112030	29%	74	54%
Ouderdomspensioen	383478	100%	136	100%
Partnerpensioen	376200	98%	133	98%
Tijdelijk nabestaandenpensioen en/of ANW-Hiaat	118082	31%	80	59%
Tijdelijk ouderdomspensioen	13261	3%	25	18%
Overbruggingspensioen	3559	1%	17	13%
Wezenpensioen	375731	98%	130	96%
Totaal BP regelingen	383478	100%	136	100%

		Deelnemers		Regelingen
Basis berekening pensioen		%		%
Jaarsalaris	97506	25%	98	72%
Maandsalaris	45068	12%	14	10%
4 wekelijks salaris	31580	8%	6	4%
Alleen variabele inkomenselementen	0	0%	0	0%
Pensioen is niet afhankelijk van salaris	513	0%	2	1%
Anders	208811	54%	16	12%
Totaal BP regelingen	383478	100%	136	100%

	Deelnemers		Regelingen	
Deeltijdpensioen mogelijk?		%		%
Ja, alleen na pensioenrichtleeftijd	34	0%	1	1%
Ja, alleen voor pensioenrichtleeftijd	82296	21%	53	39%
Ja, zowel na als voor pensioenrichtleeftijd	44691	12%	32	24%
Nee, deeltijdpensioen niet mogelijk	256457	67%	50	37%
Totaal BP regelingen	383478	100%	136	100%

	Deelnemers		Regelingen	
Uitruilmogelijkheden NP en OP		%		%
NP in OP	23971	6%	19	14%
OP in NP	40181	10%	16	12%
Zowel NP in OP als OP in NP	102174	27%	92	68%
Geen van beide	217152	57%	9	7%
Totaal PB regelingen	383478	100%	136	100%

	Deelnemers		Regelingen	
Uitruilmoment NP en OP		%		%
Datum uitdiensttreding	93361	58%	62	49%
Zowel datum indienst als uitdienst	22952	14%	8	6%
Ander moment (meestal datum pensionering)	50013	31%	57	45%
Totaal PB met uitruilmogelijkheid NP en OP	166326	103%	127	101%

	Gemiddeld	Minimum	Maximum	Std. Dev
Uitruilfactor OP ->PP	3,51	0,78	6,32	1,34
Uitruilfactor PP ->OP	0,32	0,07	4,27	0,45

	Gemiddeld	Minimum	Maximum	Std. Dev
Normale pensioenleeftijd	64	55	65	2,3
Maximum pensioenleeftijd	66	60	70	2,6
Minimum pensioenleeftijd	57	55	65	3,0

Tabellen Verzekeraars

	Actieve	Deelnemers	Aantal BP	Regelingen
Pensioensysteem	abs	%	abs	%
Premieovereenkomst	60847	100%	319	100%
Premie- en uitkeringsovereenkomst	0	0%	0	0%
Premie-, kapitaal- en uitkeringsovereenkomst	0	0%	0	0%
Totaal	60847	100%	319	100%

	Actieve	Deelnemers	Aantal BP	Regelingen
Flexibiliseringsmogelijkheden BP regelingen	abs	%	abs	%
Vrijwillige inkoop collectief OP bedrag	46	0%	4	1%
Inkoop ontbrekende diensten mogelijk	36967	61%	77	24%
Verevening bij echtscheiding	42919	71%	156	49%
Hoog/laag constructie ouderdomspensioen	49792	82%	248	78%
Inhaalpensioen door uitsluiting deelnemers	0	0%	0	0%
Vrijwillige extra NbP dekking mogelijk	317	1%	5	2%
Andere mogelijkheid	50078	82%	42	13%
Totaal	60847	100%	319	100%

	Actieve	Deelnemers	Aantal BP	Regelingen
Deelname aan weduwen-, weduwnaars-, partnerpensioen	abs	%	abs	%
Verplicht	14677	24%	117	37%
Vrijwillig	4163	7%	88	28%
Niet ingevuld	42007	69%	114	36%
Totaal	60847	100%	319	100%

	Actieve	Deelnemers	Aantal BP	Regelingen
Financiering weduwen-, weduwnaars- en partnerpensioen	abs	%	abs	%
Opbouwbasis	4681	8%	16	5%
Risicobasis	10572	17%	170	53%
Voor pens.datum op risicobasis; na pens.datum op opbouwbasis	10759	18%	65	20%
Niet ingevuld	34835	57%	68	21%
Totaal	60847	100%	319	100%

	Actieve	Deelnemers	Aantal BP	Regelingen
Koppeling weduwen-, weduwnaars-, partnerpensioen	abs	%	abs	%
Gekoppeld aan ouderdomspensioen	5265	9%	39	12%
Gekoppeld aan pensioengrondslag	11273	19%	122	38%
Gerelateerd aan salaris	0	0%	0	0%
Spaarsaldo	1705	3%	25	8%
Anders	7853	13%	66	21%
Niet ingevuld	34751	57%	67	21%
Totaal	60847	100%	319	100%

	Actieve	Deelnemers	Aantal BP	Regelingen
PP geldig als niet gehuwd	abs	%	abs	%
Nee	6078	23%	63	25%
Ja	12762	0%	142	56%
Niet ingevuld	7256	28%	47	19%
Totaal	26096	100%	252	100%

	Actieve	Deelnemers	Aantal BP	Regelingen
Toeslagen op ingegaan NbP anders dan voor het OP?	abs	%	abs	%
Nee	15041	25%	181	57%
Ja	195	0%	3	1%
Niet ingevuld	45611	75%	135	42%
Totaal	60847	100%	319	100%

	Actieve	Deelnemers	Aantal BP	Regelingen
Risicobasis, hoogte NbP afhankelijk van diensttijd?	abs	%	abs	%
Nee	1712	3%	26	8%
Ja	19162	31%	207	65%
Niet ingevuld	39973	66%	86	27%
Totaal	60847	100%	319	100%

	Actieve	Deelnemers	Aantal BP	Regelingen
Pensioenaanspraken	abs	%	abs	%
Arbeidsongeschiktheidspensioen en/of WAO-Hiaat	2684	4%	20	6%
Ouderdomspensioen	60847	100%	319	100%
Partnerpensioen	26096	43%	252	79%
Tijdelijk nabestaandenpensioen en/of ANW-Hiaat	4124	7%	48	15%
Tijdelijk ouderdomspensioen	82	0%	1	0%
Overbruggingspensioen	0	0%	0	0%
Wezenpensioen	18361	30%	193	61%
Totaal	60847	100%	319	100%

	Actieve	Deelnemers	Aantal BP	Regelingen
Basis berekening pensioen	abs	%	abs	%
Jaarsalaris	16763	28%	145	45%
Maandsalaris	7668	13%	97	30%
Wordt vastgesteld door werkgever	36032	59%	68	21%
Alleen variabele inkomenselementen	5	0%	1	0%
Niet ingevuld	379	1%	8	3%
Totaal	60847	100%	319	100%

	Actieve	Deelnemers	Aantal BP	Regelingen
Deeltijdpensioen mogelijk?	abs	%	abs	%
Ja, alleen na pensioenrichtleeftijd	0	0%	0	0%
Ja, alleen voor pensioenrichtleeftijd	2963	5%	39	12%
Ja, zowel na als voor pensioenrichtleeftijd	42809	70%	191	60%
Niet ingevuld	10769	18%	67	21%
Totaal	60847	100%	319	100%

	Actieve	Deelnemers	Aantal BP	Regelingen
Uitruilmogelijkheden NP en OP	abs	%	abs	%
Alleen NP in OP	18046	30%	132	41%
Alleen OP in NP	0	0%	0	0%
Zowel NP in OP als OP in NP	34890	57%	86	27%
Geen van beide	7911	13%	101	32%
Totaal	60847	100%	319	100%

	Actieve	Deelnemers	Aantal BP	Regelingen
Uitruilmoment NP en OP	abs	%	abs	%
Datum uitdiensttreding	13551	26%	79	36%
Datum uit dienst	0	0%	0	0%
Ander moment (meestal datum pensionering)	39385	74%	139	64%
Totaal RR met uitruilmogelijkheid NP en OP	52936	100%	218	100%

	Gemiddeld	Minimum	Maximum	Std. Dev	N
Uitruilfactor OP ->PP	-	-	-	-	0
Uitruilfactor PP ->OP	0,16	0,14	0,30	0,03	70
PP t.o.v. OP	0,70	0,70	0,70	0,00	40

	Gemiddeld	Minimum	Maximum	Std. Dev	N
Normale pensioenleeftijd	64,9	60	65	0,63	323
Maximum pensioenleeftijd	69,0	65	70	2,03	321
Minimum pensioenleeftijd	57,0	55	65	3,98	321

Bijlage 3 Vragenlijst pensioenfondsen

Toelichting op de vragenlijst:
Op 21 december 2000 is de Wet tot wijziging van de Pensioen- en spaarfondsenwet aangenomen. Bepaalde onderdelen van deze wet zijn op 1 jan. 2002 inwerking getreden, namelijk het verplichte aanbod van de uitruilmogelijkheid en de toepassing van gelijke behandelingsvoorschriften voor eind- en middelloonregelingen. Andere onderdelen zijn per 1 januari 2005 ingevoerd. Het betreft de gelijke behandelingsvoorschriften bij beschikbare premieregelingen en bij afkoop van kleine pensioenen (ook bij eind- en middelloonregelingen). Deze vragenlijst gaat over de per 1 januari 2005 in werking getreden onderdelen. In de nieuwe Pensioenwet zijn dat de artikelen 80, 81 en 82. Elke vragenlijst heeft betrekking op ***één beschikbare premieregeling,*** *ook wel aangeduid met* ***"defined contribution" (DC-regeling)****. Indien u meerdere DC-regelingen aanbiedt moeten er meerdere vragenlijsten ingevuld worden.*

De vragenlijst bestaat uit zeven blokken, waarin de volgende elementen van de DC-regeling worden belicht:
- *Achtergrondgegevens*
- *Uitruil van de opgebouwde aanspraken*
- *Collectieve actuariële gelijkwaardigheid*
- *Uitruil van de opbouw*
- *Aanvullende vragen over de DC-regeling*
- *De uitvoering van de DC-regeling*
- *Gelijke behandeling*

BLOK 1. Achtergrondgegevens van de DC-regeling

1 Voor welk soort pensioenfonds vult u de vragenlijst in?
- O Ondernemingspensioenfonds
- O Verplicht bedrijfstakpensioenfonds
- O Niet verplicht bedrijfstakpensioenfonds
- O Beroepspensioenfonds

2 Kenmerken van het reglement waarvoor de vragenlijst wordt ingevuld:

Naam reglement: _____

3 Kenmerk van de DC regeling binnen het reglement:
- O De DC regeling betreft een basisregeling
- O De DC regeling betreft een excedentregeling
- O De DC regeling omvat zowel een DC basisregeling als een DC excedentregeling
- O anders, namelijk _____

Aantal actieve deelnemers DC regeling _____

dat is _____% van het totale aantal actieve deelnemers in portefeuille

4 Is de DC-regeling veranderd naar aanleiding van de invoering van artikel 2b van de Pensioen- en spaarfondsenwet in 2005? (LET OP: het is mogelijk dat de veranderingen enkele jaren vóór de invoering van de wet zijn aangebracht. De wijziging in 2005 betrof uitsluitend het vereiste van de sekseneutraliteit.).

O ja, namelijk_____

O nee → naar vraag 6

5 In welk jaar is deze verandering doorgevoerd?

Jaar_____

6 Wat is de aard van de DC-regeling? << *meer antwoorden zijn mogelijk* >>

O een opbouwregeling voor collectief ouderdomspensioen

O een opbouwregeling voor collectief partnerpensioen

O een regeling voor partnerpensioen op risicobasis

O PP op risicobasis voor pensioendatum en PP op kapitaaldekking daarna

O Anders, namelijk_____

7 Aan het beginsel van gelijke uitkeringen voor mannen en vrouwen kan op twee manieren worden voldaan. Op welke wijze geschiedt dit bij de DC-regeling?

O hanteren van een gedifferentieerde werkgeversbijdrage

O garanderen van gelijke werkgeversbijdrage

In het tweede blok worden vragen gesteld over uitruilmogelijkheden. Hieronder volgt een korte toelichting op de uitruil van de pensioenuitkering.

Toelichting uitruil pensioenen
Sinds 2002 heeft elke werknemer een wettelijk recht om zijn partnerpensioen om te zetten in extra dan wel eerder ingaand ouderdomspensioen. Dit geldt alleen voor partnerpensioen met opbouwkarakter. Sinds 1 januari 2005 geldt voor DC-regelingen daarnaast het vereiste van sekseneutraliteit bij uitruil. Een sekseneutrale uitruil is dus alleen verplicht bij het na 2005 opgebouwde pensioen.

Blok 2. Vragen over uitruil van de opgebouwde aanspraken

8 Welke soort uitruil van de uitkering is sinds 2005 mogelijk? < *meer antwoorden mogelijk*>

O PP in OP

O OP in PP

O anders namelijk_____

O geen uitruil mogelijk → *ga naar vraag 32*

9 Voor welke opbouwjaren is sekseneutrale uitruil van de opgebouwde aanspraken mogelijk?

O vanaf 2005
O vanaf de datum van indiensttreding
O anders, namelijk

10 Op welke wijze, buiten de aanpassing van het reglement, heeft u de deelnemers geïnformeerd over de wettelijke uitruilmogelijkheden (zoals gewijzigd in 2002 en 2005) << *meer antwoorden mogelijk* >>

O Via een persoonlijk schrijven
O Via een van onze periodieken
O Via onze website
O Via onze telefoondienst
O Via de werkgever
O Langs andere weg, namelijk _____
O Wij hebben de deelnemers niet geïnformeerd

Toelichting (uit)ruilvoet
Een (uit)ruilvoet geeft aan hoeveel pensioen ingekocht kan worden voor de inlevering van een (deel van een) ander soort pensioen. Het is de verhouding tussen de hoogte van het pensioen dat men voor en na de uitruil vanaf de reglementaire pensioendatum ontvangt.

11 Op welke wijze, buiten de aanpassing van het reglement, heeft u de deelnemers geïnformeerd over de consequenties van een mogelijke uitruilkeuze? << *meer antwoorden mogelijk* >>

O Wij hebben aan alle deelnemers een berekening van de hoogte van het pensioen op de pensioendatum voor en na de uitruil kenbaar gemaakt
O Wij hebben de vastgestelde uitruilvoet kenbaar gemaakt
O Wij maken op verzoek van de deelnemer de uitruilvoet kenbaar
O Anders namelijk_____
O Wij hebben de deelnemers niet geïnformeerd.

12 Op welke moment heeft u de deelnemers geïnformeerd over de mogelijkheid tot uitruil van de opgebouwde aanspraken? << *meer antwoorden mogelijk* >>

O de datum van indiensttreding
O het jaar dat het gewijzigde wetsartikel PSW2b in werking is getreden
O de datum van uitdiensttreding
O de pensioendatum
O anders, namelijk
O Wij hebben de deelnemers niet geïnformeerd.

13 Bij welke partij moet de deelnemer zijn wens tot uitruil kenbaar maken?

O Het pensioenfonds
O De uitvoeringsorganisatie
O De werkgever
O Anders, namelijk_____

14 Binnen welke termijn moet de deelnemer zijn wens tot uitruil kenbaar maken?
Uiterlijk _____ maanden voor de uitruildatum

15 Hoeveel deelnemers zijn in de periode 2005-2010 met pensioen gegaan?
(NB: het gaat hier om deelnemers van een beschikbare premieregeling)

O In 2005 waren dat _____ mannen en _____ vrouwen
O In 2006 waren dat _____ mannen en _____ vrouwen
O In 2007 waren dat _____ mannen en _____ vrouwen
O In 2008 waren dat _____ mannen en _____ vrouwen
O In 2009 waren dat _____ mannen en _____ vrouwen
O In 2010 waren dat _____ mannen en _____ vrouwen

16 Hoeveel deelnemers, die in de periode 2005-2010 met pensioen zijn gegaan, hebben gebruik gemaakt van de uitruilmogelijkheid PP → OP?
(NB: het gaat hier om deelnemers van een beschikbare premieregeling)
(indien het exacte aantal niet bekend is, maak een schatting)

O In 2005 waren dat _____ mannen en _____ vrouwen
O In 2006 waren dat _____ mannen en _____ vrouwen
O In 2007 waren dat _____ mannen en _____ vrouwen
O In 2008 waren dat _____ mannen en _____ vrouwen
O In 2009 waren dat _____ mannen en _____ vrouwen
O In 2010 waren dat _____ mannen en _____ vrouwen

Blok 3. Vragen over collectieve actuariële gelijkwaardigheid

Toelichting op de uitruilvoet collectief actuariële gelijkwaardigheid. De wettelijke eis dat de uitruilvoet voor mannen en vrouwen gelijk is, is dusdanig vorm gegeven dat de gekozen uitruilvoet niet mag leiden tot een financieel voordeel voor de pensioenuitvoerder (b.v. door te kiezen voor een weliswaar voor mannen en vrouwen gelijke, maar lage uitruilvoet)

17 Welke uitruilvoet voor een (collectieve) actuarieel neutrale uitruil van partnerpensioen in ouderdomspensioen is in de DC-regeling opgenomen? << *vul één van de drie mogelijkheden in* >> >>
(NB. Deze vraag beantwoorden voor de regeling van sekseneutrale uitruil PP→OP **op de pensioendatum**)

vul formule of verhoudingsgetal in_____ of
1.000 euro PP levert op _____ euro OP of
omschrijf de gehanteerde werkwijze _____
O wij hebben (nog) geen uitruilvoet → *ga door naar vraag 28*

18 Heeft u bij het bepalen van de uitruilvoet voldaan aan de eis van collectieve actuariële gelijkwaardigheid op grond van artikel 2b PSW?
O Ja, sinds _____(aanvangsdatum invullen)
O Nee → *ga door naar vraag 22*

19 Hoe heeft u vorm gegeven aan de eis tot collectieve actuariële gelijkwaardigheid?

O Ja, door naar de huidige man/vrouw-verdeling in het deelnemersbestand te kijken

O Ja, door naar het te verwachten uitruilgedrag van mannen en vrouwen te kijken

O Beide

O Anders

20 Ex ante kan ingeschat zijn dat de uitruilvoet er niet toe leidt dat de pensioenuitvoerder daardoor er financieel bij inspringt of geld overhoudt. Heeft u dat ook ex post gecontroleerd?

O Nee, wij zijn dat ook niet van plan -> *ga door naar vraag 22*

O Nee, maar dat gaan we nog doen -> *ga door naar vraag 22*

O Ja, door naar de huidige man/vrouw-verdeling in het deelnemersbestand te kijken

O Ja, door naar het te verwachten uitruilgedrag van mannen en vrouwen te kijken

O Ja, door zowel naar het huidige als naar het verwachte uitruilgedrag van mannen en vrouwen te kijken

O Anders

21 Heeft deze controle geleid tot een aanpassing van de uitruilvoet?

O Ja

O Nee

O Indien nee: waarom niet?

Reden: _____

_____

22 Op basis van welke deelnemers is de collectieve uitruilvoet bepaald?

O Uitsluitend de actieve deelnemers van de DC-regeling

O Zowel actieve als slapende deelnemers van de DC-regeling

O Uitsluitend de actieve deelnemers van al onze collectieve pensioenregelingen

O Zowel actieve als slapende leden van al onze collectieve pensioenregelingen

O Uitsluitend actieve en slapende deelnemers die binnen ____ jaar met pensioen zullen gaan

O anders, namelijk_____

23 Met welke regelmaat wordt de collectieve uitruilvoet vastgesteld?

Eens per _____ jaar

24 In welk jaar is de collectieve uitruilvoet voor het laatst vastgesteld?

Jaar: _____

Blok 4. Vragen over uitruil van de opbouw van de aanspraken

25 Op welke momenten biedt de DC-regeling de mogelijkheid tot uitruil van de opbouw? << *meer antwoorden mogelijk* >>

O de datum van indiensttreding
O eens per opbouwjaar
O anders, namelijk_____

26 Bestaat de mogelijkheid om een eenmaal gemaakte uitruilkeuze te herroepen?
O ja → *ga naar vraag 27*
O nee → *ga naar vraag 28*

27 Hoe vaak is het herroepen van de uitruilkeuze mogelijk?
O dit is onbeperkt mogelijk
O een keer per jaar
O minder vaak
O nooit

Toelichting opbouwkeuzevoet
Een opbouwkeuzevoet geeft aan hoe de verhouding is tussen het (extra) pensioen dat opgebouwd kan worden bij het afzien van een bepaald pensioendeel. Voorbeeld: Bij een keuze voor een hoger ouderdomspensioen in plaats van een partnerpensioen moet worden aangegeven hoeveel extra ouderdomspensioen die keuze oplevert.

28 Welke opbouwkeuzevoet voor een (collectieve) actuarieel neutrale uitruil van partnerpensioen in ouderdomspensioen is in de DC-regeling opgenomen? << *vul één van de twee mogelijkheden in* >>

vul formule of verhoudingsgetal in_____ of
omschrijf de gehanteerde werkwijze_____

(NB. Deze vraag beantwoorden voor de regeling van uitruil PP->OP op een eerder moment dan de pensioendatum, bijvoorbeeld bij indiensttreding)

29 Op basis van welke deelnemers is de collectieve opbouwkeuzevoet bepaald?
O Uitsluitend de actieve deelnemers van de DC-regeling
O Zowel actieve als slapende deelnemers van de DC-regeling
O Uitsluitend de actieve deelnemers van al onze ouderdomsregelingen
O Zowel actieve als slapende leden van al onze ouderdomsregelingen
O anders, namelijk_____

30 Met welke regelmaat wordt de collectieve opbouwkeuzevoet vastgesteld?
Eens per _____ jaar

31 In welk jaar is de collectieve opbouwkeuzevoet voor het laatst vastgesteld?
Jaar: _____

Blok 5. Aanvullende vragen over de DC-regeling

32 Zijn bij deze DC-regeling sekseneutrale uitkomsten gerealiseerd bij: << *vink aan waar dit van toepassing is, meerdere antwoorden mogelijk* >>

O het eerder of later laten ingaan van ouderdomspensioen
O het hanteren van hoog/laag constructies
O het afkopen van een klein pensioen

33 Het hanteren van sekseneutrale tarieven, kan leiden tot verschillende gedragseffecten tussen mannen en vrouwen. Houdt u bij de DC-regeling rekening met mogelijke gedragseffecten?

O Ja → naar vraag 34
O Nee → naar vraag 35

34 Zo ja, op welke van de vier hieronder gepresenteerde manieren doet u dat? << *meerdere antwoorden mogelijk* >>

O het uitruilen van een partnerpensioen voor een hoger ouderdomspensioen
O het eerder of later laten ingaan van ouderdomspensioen
O het hanteren van hoog/laag constructies
O het afkopen van een klein pensioen

35 Hoe is de afkoopvoet bij kleine pensioenen binnen de DC-regeling bepaald, gegeven het vereiste van de collectieve actuariële gelijkwaardigheid op basis waarvan de afkoopsom wordt bepaald?.

……

<u>Toelichting shoppen</u>
Shoppen is het op de pensioendatum inkopen van een periodieke uitkering bij een andere pensioenuitvoerder dan die waar de pensioenaanspraken zijn opgebouwd in het geval van een DC regeling. Op grond van artikel 32ba, derde lid gelden de eisen van sekseneutraliteit en collectieve actuariële gelijkwaardigheid bij shoppen op pensioendatum. Dat betekent dat de overdragende pensioenuitvoerder ervoor moet zorgen dat het te verwerven pensioen na waardeoverdracht naar de ontvangende pensioenuitvoerder voor mannen en vrouwen gelijk is. Een overdragende pensioenuitvoerder moet controleren hoe de ontvangende pensioenuitvoerder omgaat met de eis van gelijke behandeling van mannen en vrouwen. Het gaat om de vraag of de ontvangende pensioenuitvoerder werkt met sekseneutrale of –afhankelijke factoren bij de inkoop van pensioenen. In de gevallen dat de overdragende pensioenuitvoerder werkt met sekseafhankelijke factoren en de ontvangende pensioenuitvoerder met sekseneutrale factoren, én in de omgekeerde situatie, is een correctie van de overdrachtswaarde noodzakelijk. (In de Memorie van Toelichting Pensioenwet wordt op pagina 232 nog eens wordt uitgelegd hoe de eisen van sekseneutraliteit en collectieve actuariële gelijkwaardigheid uitpakken bij shoppen).

36 Kent de DC-regeling de mogelijkheid van shoppen op de pensioendatum?

O Ja
O Nee → *ga door naar vraag 40*

37 Controleert u, in geval van shoppen, welke systematiek de ontvangende pensioenuitvoerder hanteert om sekseneutraliteit te bereiken?

O Ja

O Nee → *ga door naar vraag 40*

38 Wordt de overdrachtswaarde aangepast indien geconstateerd wordt dat de ontvangende pensioenuitvoerder met een andere systematiek werkt dan u?

O Ja → *ga door naar vraag 40*

O Nee

39 Indien nee: waarom niet?.....

……..

……..

……..

Blok 6. De uitvoering van de DC-regeling

40 Kunt u omschrijven welke uitvoeringstechnische problemen uw organisatie ervaart bij de uitvoering van artikel 2b van de Pensioen- en Spaarfondsenwet? << *meer antwoorden mogelijk* >> Denk hierbij aan zaken als:

O Opnieuw afspraken maken met herverzekeraars

O De verhoging van administratieve lasten

O Het uitvoeren van risicoanalyses

O Het ramen van uitkeringenverplichtingen

O Het (kunnen) voldoen aan informatieverplichtingen aan DNB

O Het begrijpelijk uitleggen van de werking van de DC-regeling aan deelnemers

O Het leren voorspellen van het keuzegedrag van de deelnemers

O De impact van de risico's bij DC-regelingen voor kleine populaties

O Uitvoeringstechnische complicaties als gevolg van de splitsing van opbouw voor en na 1-1-2005

O Anders namelijk _____

41 Licht hier uw antwoord toe _____

42 Zijn er het afgelopen jaar klachten ingediend die betrekking hebben op de uitvoering van artikel 2b van de Pensioen- en spaarfondsenwet?
NB: het voormalige artikel 2b PSW is verwoord in de artikelen 80, 81 en 82 van de huidige pensioenwet.

O ja

O nee → naar vraag 45

43 Hoeveel klachten waren dat?
Aantal_____

44 Wat was de aard van deze klachten?
Aard_____

Blok 7. Gelijke behandeling

45 Op welke wijze heeft u vormgegeven aan het wettelijke vereiste element van gelijke behandeling? <<meer antwoorden mogelijk >>>

O De uitruilvoet is voor mannen en vrouwen hetzelfde

O De opbouwkeuzevoet is voor mannen en vrouwen hetzelfde

O Wij hebben de uitruilvoet gestaffeld op basis van leeftijdsgroepen

O Wij hebben het partnerpensioenen op basis van kapitaaldekking afgebouwd

O anders, namelijk_____

Ten slotte

Dit was de laatste vraag. Hartelijk dank voor het invullen van de lijst. Zou u ten slotte nog uw NAW-gegevens willen invullen, zodat wij u later nog kunnen benaderen wanneer ons iets niet duidelijk is?

Naam contactpersoon:_____
Email adres:_____
Telefoon:_____

Bijlage 4 Beantwoorde vragenlijsten

BLOK 1. Achtergrondgegevens van de DC-regeling

1 Wat is de naam van het pensioenproduct waarvoor de vragenlijst wordt ingevuld?

2 Kenmerk van het pensioenproduct

	regeling		actieve	deelnemers
Kenmerk van het pensioenproduct	fonds	verz.	fonds	verzekeraar
DC basisregeling	29%	19%	85%	3%
DC excedentregeling	54%	0%	13%	0%
Zowel DC basisregeling als DC excedentregeling	17%	81%	3%	97%
N =	48	16	265.636	310.461

3 Wat is het aantal actieve deelnemers van dit pensioenproduct? Wat is het totale aantal actieve deelnemers alle DC-pensioenproducten samen?

	fonds	vz	fonds	vz
Actieve deelnemers van product enquête	71%	75%	256.485	310.461
Aantal actieve deelnemers alle DC-pensioenproducten	100%	100%	361.749	414.736

4 Is het DC-pensioenproduct veranderd naar aanleiding van de invoering van artikel 2b van de Pensioen- en spaarfondsenwet in 2005? (LET OP: het is mogelijk dat de veranderingen enkele jaren vóór de invoering van de wet zijn aangebracht. De wijziging in 2005 betrof uitsluitend het vereiste van de sekseneutraliteit.).

	regeling		actieve	deelnemers
DC-pensioenproduct veranderd?	fonds	verz.	fonds	verzekeraar
Ja, namelijk……	17%	69%	6%	79%
Nee , ga verder met vraag 6	83%	31%	94%	21%
N=	48	16	265.636	310.461

5 In welk jaar is deze verandering doorgevoerd?

	regeling		actieve	deelnemers
In welk jaar is deze verandering doorgevoerd?	fonds	verz.	fonds	verzekeraar
2002	1	0		
2004	2	0		
2005	1	11		
2006	4	0		
N=	8	11		

6 Wat is de aard van het DC-pensioenproduct? << meer antwoorden zijn mogelijk >>

Aard van DC-pensioenproduct	regeling fonds	verz.	actieve fonds	deelnemers verzekeraar
Een opbouwregeling voor collectief ouderdomspensioen	73%	6%	98%	0%
Een opbouwregeling voor collectief partnerpensioen	25%	6%	8%	0%
Een regeling voor partnerpensioen op risicobasis	10%	0%	66%	0%
PP op risicobasis voor pensioendatum en PP op kapitaal-dekking daarna	27%	75%	64%	100%
Anders, namelijk……	35%	31%	6%	2%
N=	48	16	265.636	310.461

7 Aan het beginsel van gelijke uitkeringen voor mannen en vrouwen kan op twee manieren worden voldaan. Op welke wijze geschiedt dit bij dit pensioenproduct?

Hoe is gelijkheidsbeginsel gerealiseerd	regeling fonds	verz.	actieve fonds	deelnemers verzekeraar
Hanteren van een gedifferentieerde werkgeversbijdrage	13%	0%	2%	0%
Garanderen van gelijke werkgeversbijdrage	88%	100%	98%	100%
N=	48	16	265.636	310.461

Blok 2. Vragen over uitruil van de opgebouwde aanspraken

8 Welke soort uitruil van de uitkering is sinds 2005 mogelijk? < meer antwoorden mogelijk>

Welke soort uitruil is sinds 2005 mogelijk?	regeling fonds	verz.	actieve fonds	deelnemers verzekeraar
PP in OP	63%	88%	73%	88%
OP in PP	60%	75%	76%	40%
Anders namelijk……..	8%	0%	22%	0%
Geen uitruil mogelijk à *ga naar vraag 32*	21%	13%	1%	12%
N=	48	16	265.636	310.461

9 Voor welke opbouwjaren is sekseneutrale uitruil van de opgebouwde aanspraken mogelijk?

Voor welke opbouwjaren is sekseneutrale uitruil mogelijk?	regeling fonds	verz.	actieve fonds	deelnemers verzekeraar
Vanaf 2005	7%	31%	1%	20%
Vanaf de datum van indiensttreding	59%	50%	16%	16%
Anders, namelijk	34%	31%	83%	56%
N=	44	16	206.625	310.461

10 Op welke wijze, buiten de aanpassing van het pensioenproduct, heeft u de deelnemers geïnformeerd over de wettelijke uitruilmogelijkheden (zoals gewijzigd in 2002 en 2005) << meer antwoorden mogelijk >>

Op welke wijze deelnemers geïnformeerd	regeling fonds	verz.	actieve fonds	deelnemers verzekeraar
Via een persoonlijk schrijven	33%	0%	7%	0%
Via een van onze periodieken	51%	0%	20%	0%
Via onze website	47%	13%	90%	13%
Via onze telefoondienst	0%	0%	0%	0%
Via de werkgever	21%	81%	7%	90%
Wij hebben de deelnemers niet geïnformeerd	12%	19%	1%	10%
Langs andere weg, namelijk …….	28%	63%	7%	35%
N=	43	16	206.361	310.461

11 Op welke wijze, buiten de aanpassing van het pensioenproduct, heeft u de deelnemers geïnformeerd over de consequenties van een mogelijke uitruilkeuze? << meer antwoorden mogelijk >>

Informeren deelnemers over consequenties uitruilkeuze	regeling fonds	verz.	actieve fonds	deelnemers verzekeraar
Wij hebben aan alle deelnemers een berekening van de hoogte van het pensioen op de pensioendatum voor en na de uitruil kenbaar gemaakt	7%	0%	0%	0%
Wij hebben de vastgestelde uitruilvoet kenbaar gemaakt	67%	13%	18%	13%
Wij maken op verzoek van de deelnemer de uitruilvoet kenbaar	40%	31%	85%	20%
Wij hebben de deelnemers niet geïnformeerd.	2%	6%	0%	0%
Anders namelijk……..	31%	19%	9%	50%
n=	42	16	204.723	310.461

12 Op welke moment heeft u de deelnemers geïnformeerd over de mogelijkheid tot uitruil van de opgebouwde aanspraken? << meer antwoorden mogelijk >>

Wanneer deelnemers geïnformeerd over uitruil	regeling fonds	verz.	actieve fonds	deelnemers verzekeraar
De datum van indiensttreding	51%	44%	19%	16%
Het jaar dat het gewijzigde wetsartikel PSW2b in werking is getreden	27%	38%	6%	29%
De datum van uitdiensttreding	44%	38%	9%	2%
De pensioendatum	76%	63%	90%	76%
Wij hebben de deelnemers niet geïnformeerd.	2%	0%	0%	0%
Anders, namelijk	27%	19%	81%	84%
N=	41	16	204.684	310.461

13 Bij welke partij moet de deelnemer zijn wens tot uitruil kenbaar maken?

Bij welke partij wens tot uitruil kenbaar maken?	regeling fonds	verz.	actieve fonds	deelnemers verzekeraar
De verzekeraar of het pensioenfonds	41%	94%	10%	90%
De uitvoeringsorganisatie	44%	0%	88%	0%
De werkgever	-	0%	-	0%
Anders, namelijk……	15%	13%	2%	13%
N=	41	16	204.684	310.461

14 Binnen welke termijn moet de deelnemer zijn wens tot uitruil kenbaar maken?

Binnen welke termijn uitruilwens kenbaar maken? Aantal maanden voor uitruildatum	regeling fonds	verz.	actieve fonds	deelnemers verzekeraar
0 maanden	12%	0%	0%	0%
1 maand	17%	0%	82%	0%
2 maanden	7%	31%	1%	12%
3 maanden	41%	38%	9%	55%
6 maanden	22%	31%	8%	34%
N=	41	16	204.684	310.461

15 Hoeveel deelnemers zijn in de periode 2005-2010 met pensioen gegaan? (NB: het gaat hier om deelnemers van het DC-pensioenproduct)

Hoeveel deelnemers met pensioen gegaan?	regeling fonds	verz.	actieve fonds	deelnemers verzekeraar
Totaal mannen			3.794	1.800
Totaal vrouwen			397	384
Totaal	28	9	4.191	2.184

16 Hoeveel deelnemers, die in de periode 2005-2010 met pensioen zijn gegaan, hebben gebruik gemaakt van de uitruilmogelijkheid PP à OP?

Hoeveel deelnemers uitruil PP naar OP?	regeling fonds	verz.	actieve fonds	deelnemers verzekeraar
Totaal mannen			500	
Totaal vrouwen			152	
Totaal	28		652	

Verzekeraars

4 verzekeraars hebben ingevuld. Bij 3 heeft niemand hiervan gebruik gemaakt en bij de vierde komt dat circa 5 x per jaar voor.

Blok 3. Vragen over collectieve actuariële gelijkwaardigheid

17 Welke uitruilvoet voor een (collectieve) actuarieel neutrale uitruil van partnerpensioen in ouderdomspensioen is in het DC-pensioenproduct opgenomen?

Uitruilvoet	€ 1000 PP fonds	= € OP vz
Gemiddeld	243	235
Minimum	196	224
Maximum	292	250

18 Heeft u bij het bepalen van de uitruilvoet voldaan aan de eis van collectieve actuariële gelijkwaardigheid op grond van artikel 2b PSW?

Aanvangsdatum	regeling fonds	verz.	actieve fonds	deelnemers verzekeraar
01.01.1994	7%	-	1%	0%
01.01.1997	3%	-	1%	0%
01.01.1999	3%	-	22%	0%
01.01.2000	3%	-	0%	0%
01.01.2001	7%	-	19%	0%
01.01.2002	20%	22%	34%	22%
01.01.2003	3%	-	0%	0%
01.01.2005	23%	56%	11%	56%
01.01.2006	23%	-	10%	0%
01.07.2006	7%	22%	1%	22%
n=	30	9	41.766	0

19 Hoe heeft u vorm gegeven aan de eis tot collectieve actuariële gelijkwaardigheid?

Hoe heeft u vorm gegeven aan de eis tot collectieve actuariële gelijkwaardigheid?	regeling fonds	verz.
Ja, door naar de huidige man/vrouw-verdeling in het deelnemersbestand te kijken	60%	18%
Ja, door naar het te verwachten uitruilgedrag van mannen en vrouwen te kijken	0%	9%
Beide	23%	55%
Anders	17%	18%
N=	30	11

20 Ex ante kan ingeschat zijn dat de uitruilvoet er niet toe leidt dat de pensioenuitvoerder daardoor er financieel bij inspringt of geld overhoudt. Heeft u dat ook ex post gecontroleerd?

	regeling		actieve	deelnemers
Ex post controle uitruilvoet	fonds	verz.	fonds	verzekeraar
Nee, wij zijn dat ook niet van plan	59%	31%	84%	33%
Nee, maar dat gaan we nog doen	3%	25%	0%	7%
Ja, door naar de huidige man/vrouw-verdeling in het deelnemersbestand te kijken	7%	0%	8%	0%
Ja, door naar het te verwachten uitruilgedrag van mannen en vrouwen te kijken	3%	0%	0%	0%
Ja, door zowel naar het huidige als naar het verwachte uitruilgedrag van mannen en vrouwen te kijken	7%	6%	3%	3%
Anders	21%	6%	4%	45%
Niet ingevuld		31%		12%
N=	29	16	40.989	310.461

21 Heeft deze controle geleid tot een aanpassing van de uitruilvoet?

	regeling	
Aanpassing uitruilvoet na controle?	fonds	verzekeraar.
Ja	1	-
Nee	10	2
N=	11	2

22 Op basis van welke deelnemers is de collectieve uitruilvoet bepaald?

	regeling		actieve	deelnemers
Op basis waarvan is collectieve uitruilvoet bepaald?	fonds	verz.	fonds	verzekeraar
Uitsluitend de actieve deelnemers van het DC-pensioenproduct	-	-	-	-
Zowel actieve als slapende deelnemers van het DC-pensioenproduct	31%	18%	49%	14%
Uitsluitend de actieve deelnemers van al onze collectieve pensioenregelingen	7%	27%	24%	55%
Zowel actieve als slapende leden van al onze collectieve pensioenregelingen	38%	0%	22%	0%
Uitsluitend actieve en slapende deelnemers die binnen …….. jaar met pensioen zullen gaan	7%	27%	1%	29%
Anders, namelijk…….	17%	27%	4%	2%
N=	29	11	40.989	270.160

23 Met welke regelmaat wordt de collectieve uitruilvoet vastgesteld?

Regelmaat vaststellen collectieve uitruilvoet	regeling fonds	verz.	actieve fonds	deelnemers verzekeraar
Eens per jaar	52%	27%	46%	29%
2 jaar	3%	-	2%	-
3 jaar	7%	-	23%	-
5 jaar	24%	73%	16%	71%
Weet niet	14%	-	14%	-
N=	29	11	40.989	270.160

24 In welk jaar is de collectieve uitruilvoet voor het laatst vastgesteld?

Laatste jaar vaststellen collectieve uitruilvoet	regeling fonds	verz.	actieve fonds	deelnemers verzekeraar
2005	7%	45%	13%	25%
2006	10%	-	1%	-
2007	3%	27%	8%	60%
2008	7%	27%	2%	15%
2009	31%	-	17%	-
2010	34%	-	36%	-
Weet niet/n.v.t.	7%	-	23%	-
N=	29	11	40.989	274.037

Blok 4. Vragen over uitruil van de opbouw van de aanspraken

25 Op welke momenten biedt het DC-pensioenproduct de mogelijkheid tot uitruil van de opbouw? (meer antwoorden mogelijk)

Op welke momenten is uitruil mogelijk?	regeling fonds	verz.	actieve fonds	deelnemers verzekeraar
De datum van indiensttreding	3%	-	1%	-
Eens per opbouwjaar	3%	-	0%	-
Anders, namelijk bij pensionering	93%	100%	98%	100%
N=	29	9	40.989	124.323

26 Bestaat de mogelijkheid om een eenmaal gemaakte uitruilkeuze te herroepen?

Is herroepen uitruilkeuze mogelijk?	regeling fonds	verz.	actieve fonds	deelnemers verzekeraar
Ja	20%	21%	36%	15%
Nee	80%	79%	64%	85%
N=	29	14	30.763	274.187

Toelichting verzekeraar: Een deelnemer kan afzien van het verzekeren van een partnerpensioen op risicobasis. Dit mag later worden herzien.

27 Hoe vaak is het herroepen van de uitruilkeuze mogelijk?

Hoe vaak is het herroepen van de uitruilkeuze mogelijk?	regeling fonds	verz.
Dit is onbeperkt mogelijk	1	3
Een keer per jaar	1	-
Minder vaak	4	-
Nooit	-	-
N=	6	3

28 Welke opbouwkeuzevoet voor een (collectieve) actuarieel neutrale uitruil van partnerpensioen in ouderdomspensioen is in het DC-pensioenproduct opgenomen?

Pensioenfonds
Antwoord: € 100 PP = tussen € 21 en € 30 NP (n = 14 fondsen)

Verzekeraar
Antwoord: iedereen zegt nvt, bij voorbeeld omdat er geen PP is of omdat PP op risicobasis is verzekerd

29 Op basis van welke deelnemers is de collectieve opbouwkeuzevoet bepaald?

Op basis waarvan is collectieve opbouwkeuzevoet bepaald?	regeling fonds	verz.
Uitsluitend de actieve deelnemers van het DC-pensioenproduct	-	-
Zowel actieve als slapende deelnemers van het DC-pensioenproduct	12%	-
Uitsluitend de actieve deelnemers van al onze ouderdomsregelingen	9%	-
Zowel actieve als slapende leden van al onze ouderdomsregelingen	9%	-
Anders, namelijk ……..	70%	-
N=	34	-

30 Met welke regelmaat wordt de collectieve opbouwkeuzevoet vastgesteld?

Regelmaat vaststellen collectieve opbouwkeuzevoet	regeling fonds	verz.
Eens per 0 jaar	3%	-
1 jaar	32%	-
5 jaar	3%	-
Weet niet/n.v.t.	62%	-
N=	34	-

31 In welk jaar is de collectieve opbouwkeuzevoet voor het laatst vastgesteld?

Jaar vaststellen collectieve opbouwkeuzevoet	regeling fonds	verz.
1900	3%	-
2006	6%	-
2009	15%	-
2010	18%	-
Weet niet/n.v.t.	59%	-
n=	34	-

Blok 5. Aanvullende vragen over de DC-regeling

32 Zijn bij deze DC-regeling sekseneutrale uitkomsten gerealiseerd bij: (meer antwoorden mogelijk)

	regeling		actieve	deelnemers
Hoe zijn sekseneutrale uitkomsten gerealiseerd	fonds	verz.	fonds	verzekeraar
Het eerder of later laten ingaan van ouderdomspensioen	87%	100%	96%	100%
Het hanteren van hoog/laag constructies	68%	100%	29%	100%
Het afkopen van een klein pensioen	87%	100%	98%	100%
N=	38	16	89.568	310.461

33 Het hanteren van sekseneutrale tarieven, kan leiden tot verschillende gedragseffecten tussen mannen en vrouwen. Houdt u bij het DC-pensioenproduct rekening met mogelijke gedragseffecten?

	regeling	
Rekening houden met gedragseffecten?	fonds	verz.
Ja	5%	40%
Nee	95%	60%
N=	38	10

34 Zo ja, op welke van de vier hieronder gepresenteerde manieren doet u dat?

	regeling	
Op welke manier?	fonds	verz.
Het uitruilen van een partnerpensioen voor een hoger ouderdomspensioen	1	4
Het eerder of later laten ingaan van ouderdomspensioen	0	1
Het hanteren van hoog/laag constructies	0	1
Het afkopen van een klein pensioen	1	1
n=	2	4

35 Hoe is de afkoopvoet bij kleine pensioenen binnen het DC-pensioenproduct bepaald, gegeven het vereiste van de collectieve actuariële gelijkwaardigheid op basis waarvan de afkoopsom wordt bepaald?.

Verzekeraars

- O.b.v. sekseneutrale tarieven (3x)
- Uitgaande van een aangenomen man/vrouw-verhouding van 90/10
- De unitpot zonder verdere inhoudingen wordt beschikbaar gesteld. Zowel op pensioendatum als bij eerdere afkoop c.q. waardeoverdracht.(2x)
- N.v.t. (op basis van het beschikbare pensioenkapitaal (2x)
- Sekseneutraal
- Omdat sinds 2005 de opbouw op sekseneutrale tarieven plaats vindt, kan in feite gekeken worden naar de actuariële waarde van de pensioenaanspraken. Als een deel van de opbouw vóór 2005 heeft plaatsgevonden en een deel vanaf die datum, kopen wij in voorkomend geval ook de oude opbouw sekseneutraal af. De afkoopfactoren zijn vastgesteld op basis van een weging naar pensioenvolumes van mannen en vrouwen en de geldende rekenrente.
- Geen antwoord (3 x)

Pensioenfondsen

- Afkoopbedrag wordt bepaald op basis van sekseneutrale actuariële afkoopfactoren; 5x
- Door actuaris op basis van het gegeven dat in de regeling 100% mannen zijn opgenomen; 4x
- DC kapitaal geen leidraad afkoop kleine pensioenen, derhalve NVT; 3x
- Conform DB-regeling (verhouding m/v= 95%/5%; 2x
- Bedrag voor grens van kleine pensioenen wordt vermenigvuldigd met afkoopfactor ouderdomspensioen + 70% van afkoopfactor partnerpensioen. Als resultante bij betreffende leeftijd hoger is dan het premievrije kapitaal, mogen de aanspraken worden afgekochtBij ontslag wordt het kapitaal uit de VEB-regeling omgezet in aanspraken in de algemene pensioenregeling. Hiervoor worden geen kosten in rekening gebracht.
- Conform tarieven bij uitruil op de pensioendatum
- De afkoopsom is gelijk aan de waarde na verkoop van de beleggingen.
- De afkoopvoet wordt bepaald op basis van de netto fondsgrondslagen, waarbij sekseneutraliteit wordt bereikt door de geslachtsafhankelijke afkoopvoeten te wegen naar het percentage actieve mannelijke en vrouwelijke deelnemers. Periodiek wordt de hoogte van de afkoopvoet door het bestuur geëvalueerd.
- De inkoopfactoren voor een aanspraak worden gehanteerd. Dus welke aanspraak kan op moment van berekening worden ingekocht van het beschikbare kapitaal.
- De vragenlijst sluit niet aan bij de praktijk van ons pensioenfonds. We hebben een combinatieregeling. Aanwending DC buiten het fonds, dus geen afkoop. Voor de goede orde merk ik op dat afkoop (wettelijk) moet worden bezien in het totaal van de aanspraken bij het fonds, geen separate afkoop van DC mogelijk
- Factoren
- Gelijk aan het opgebouwde bedrag van het pensioenkapitaal, vermenigvuldigd met de geldende afkoopfactor.
- Gelijk voor mannen en vrouwen, op basis van totale populatie beneden 65 jaar
- O.b.v. het spaarsaldo wordt het ouderdomspensioen plus 70% partnerpensioen op pensioendatum m.b.v. sekseneutrale tarieven bepaald. Indien het ouderdomspensioen kleiner is dan de afkoopgrens wordt er afgekocht.
- Terugrekening op basis van sekseneutrale tarieven die vastgesteld zijn op basis van de AG-prognosetafel 2006-2050 met een rekenrente van 4%.
- Voor iedereen geldende tabellen DC > OP
- Weet niet; 2x

36 Kent het DC-pensioenproduct de mogelijkheid van shoppen op de pensioendatum?

	regeling		actieve	deelnemers
Is er mogelijkheid van shoppen	fonds	verz.	fonds	verzekeraar
Ja	71%	88%	82%	97%
Nee à *ga door naar vraag 40*	29%	13%	18%	3%
N=	38	16	89.568	310.461

37 Controleert u, in geval van shoppen, welke systematiek de ontvangende pensioenuitvoerder hanteert om sekseneutraliteit te bereiken?

Controle systematiek ontvangende pensioenuitvoerder?	regeling fonds	verz.
Ja	26%	-
Nee à *ga door naar vraag 40*	74%	100%
N=	27	14

38 Wordt de overdrachtswaarde aangepast indien geconstateerd wordt dat de ontvangende pensioenuitvoerder met een andere systematiek werkt dan u?

Aanpassing overdrachtswaarde	regeling fonds	verz.
Ja *à ga door naar vraag 40*	3	-
Nee	4	-
N=	7	-

39 Indien nee: waarom niet

Verzekeraar

Wij kunnen dit niet controleren, wel doen we een opgave van het deel van het pensioenkapitaal dat se1eneutraal is opgebouwd

Blok 6. De uitvoering van de DC-regeling

40 Kunt u omschrijven welke uitvoeringstechnische problemen uw organisatie ervaart bij de uitvoering van artikel 2b van de Pensioen- en Spaarfondsenwet? (meer antwoorden mogelijk)

Uitvoeringstechnische problemen	regeling fonds	verz.	actieve fonds	deelnemers verzekeraar
Opnieuw afspraken maken met herverzekeraars	3%	19%	0%	25%
De verhoging van administratieve lasten	26%	69%	15%	97%
Het uitvoeren van risicoanalyses	3%	19%	8%	0%
Het ramen van uitkeringenverplichtingen	8%	19%	9%	0%
Het (kunnen) voldoen aan informatieverplichtingen aan DNB	16%	19%	13%	0%
Het begrijpelijk uitleggen van de werking van het DC-pensioenproduct aan deelnemers	34%	81%	8%	50%
Het leren voorspellen van het keuzegedrag van de deelnemers	8%	19%	2%	25%
De impact van de risico's bij DC-regelingen voor kleine populaties	3%	19%	0%	25%
Uitvoeringstechnische complicaties als gevolg van de splitsing van opbouw voor en na 1-1-2005	5%	38%	1%	84%
Anders namelijk ……..	66%	19%	84%	2%
N=	38	16	89.568	310.461

Anders namelijk:

Verzekeraars

- Strijdigheid in wetgeving.
- Er zijn nieuwe producten ontwikkeld, waardoor alle nieuwe productie volledig sekseneutraal is. Beheer hierop is makkelijker.

Fondsen

- overwegend geen probleem

42 Zijn er het afgelopen jaar klachten ingediend die betrekking hebben op de uitvoering van artikel 2b van de Pensioen- en spaarfondsenwet?

Klachten ingediend?	regeling fonds	verz.	actieve fonds	deelnemers verzekeraar
Ja	-	6%	-	6%
Nee à naar vraag 45	100%	75%	100%	94%
N=	38	16	89.568	310.461

Verzekeraar

<10 klachten die alle betrekking hadden op het niet kunnen verstrekken van een offerte.

Blok 7. Gelijke behandeling

45 Op welke wijze heeft u vormgegeven aan het wettelijke vereiste element van gelijke behandeling? (meer antwoorden mogelijk)

Vormgeving gelijke behandeling	regeling fonds	verz.	actieve fonds	deelnemers verzekeraar
De uitruilvoet is voor mannen en vrouwen hetzelfde	82%	81%	41%	100%
De opbouwkeuzevoet is voor mannen en vrouwen hetzelfde	32%	6%	17%	13%
Uitruilvoet is gestaffeld op basis van leeftijdsgroepen	26%	25%	7%	24%
Partnerpensioenen op basis van kapitaaldekking zijn afgebouwd	5%	6%	1%	45%
Anders, namelijk ……..	29%	44%	59%	24%
N=	38	16	89.568	310.461

Anders, namelijk:

Verzekeraars

- Introductie van sekseneutrale tarieven (3x)
- De risico-onttrekkingen vinden plaats op basis van sekseneutrale tarieven. (4x)

Pensioenfondsen

- gestaffelde uitruilvoet (5x)
- er zijn geen uitruilmogelijkheden (2x)
- spaarkapitaal plus PP op risicobasis to leeftijd 65 jaar deelnemer
- Gelijke behandeling komt bij ons alleen tot uitdrukking in gelijke premie, die geheel door de werkgever wordt betaald. Waar en hoe de deelnemer op de pensioendatum zijn pensioen onderbrengt moet hij geheel zelf weten, als hij maar niet in strijd met de wet en het reglement handelt. Het pensioenfonds heeft nooit gepensioneerden gehad. Het pensioenfonds is momenteel in liquidatie.
- sekseneutraal

Bijlage 5 Overzicht geïnterviewden

Tabel B.4 Geïnterviewden aangaande onderzoek artikel 2b PSW, fase 2

Organisatie	**Gesprekspartner**
FNV Vrouwen	Tineke van der Kraan
Ombudsman Pensioenen	Paul Alvers,
Pensioenkijker	Emilie Schols
STIPP / OPF Randstad	Raimond Schikhof
Syntrus Achmea (STIPP en levensmiddelenbedrijf)*	Jos van der Zanden
Kennisgroep Pensioenen	Ben Schuurman
FNV Bondgenoten	Elly Kwakkelstein
Towers Watson	Rick Crauwels
Stipp / werknmlid BPL Groente en fruit	Therese Schets
Hoogleraar UvA, artikel keuzerecht PSW 2B	Mies Westerveld
pensioenadviseur en lid NOPD	Ingrid Leene
AWVN	Hedda Renooij en Marnix de Vries

* dit interview heeft plaatsgevonden om de vragenlijst te testen.

Bijlage 6 Checklist interview

De interviews worden gehouden met drie doelgroepen, namelijk:
- Belanghebbenden / belangenbehartigers
- Deskundigen / adviseurs
- Sociale partners

Afhankelijk van de doelgroep wordt een selectie gemaakt uit onderstaande gespreksonderwerpen.
- Introductievraag: in hoeverre heeft u te maken (gehad) met de gelijke behandelingsvoorschriften en/of bent u betrokken (geweest) bij de uitvoering van de gelijke behandelingsvoorschriften?
- Hoe pakken gelijke behandelingsvoorschriften bij beschikbare premieregelingen uit in de praktijk? Heeft dit tot noodzakelijke veranderingen geleid in de aard van de regelingen?
- Ziet u voorbeelden in de praktijk dat wordt gekozen voor een gedifferentieerde werkgeversbijdrage ter realisering van de gelijke behandelingsvoorschriften bij beschikbare premieregelingen? (OV 1)

Specifiek voor sociale partners:
- Hebben gelijke behandelingsvoorschriften ertoe geleid dat bij beschikbare premieregelingen het nabestaandenpensioen op risicobasis verzekerd wordt?
- Hoe is men hiertoe gekomen?
- Is dat wenselijk?

Specifiek voor adviseurs / belangenbehartigers (OV 3):
- Wat is het feitelijke gedrag omtrent de realisatie van sekseneutrale uitkomsten bij beschikbare premieregelingen in het geval van:
  a. Het uitruilen van pensioensoorten (ruilvoet)
  b. Het eerder of later laten ingaan van ouderdomspensioen
  c. Het hanteren van hoog / laag – constructies
  d. Het afkopen van een klein pensioen
- Hoe vaak komen bovenstaande situaties voor? Hoe gaat dit in zijn werk? Worden hierbij problemen ervaren? Etc
- Bent u bekend met de shopmogelijkheid? Zo nee, toelichting. Kunt u voorbeelden uit de praktijk noemen dat zich door de shopmogelijkheid selectieprocessen hebben voorgedaan? Zijn er maatregelen in de praktijk genomen door pensioenuitvoerders? Zo ja, welke? (OV 4)
- Heeft de wet in de praktijk geleid tot (onbedoelde) neveneffecten? Zo ja, welke? (doorvragen) (OV 7)
- Wordt in de praktijk gebruik gemaakt van door de wet geboden uitruilmogelijkheden waarbij sprake is van collectieve actuariële gelijkwaardigheid? Gebeurt dit vaak? Wat is het effect van de verplichte collectieve actuariële gelijkwaardigheid op het gebruik van de uitruilmogelijkheden? (OV 8)

Bijlage 7 Deelnemers Versnellingskamer

Tabel B6.1 Deelnemers Versnellingskamer 17 februari 2011

Organisatie	Deelnemer	Functie
1. Ombudsman pensioenen	Dhr. P.P. Alvers	Secretaris ombudsman pensioenen
2. Get Smart Consultancy (o.a.)	Mw. I. Leene	Directeur / pensioenadviseur
3. AEGON	Mw. J. van Kampen	Beleidsmedewerker pensioen
4. Schols (&) De Lange	Mw. E.M.F. Schols	Pensioenjurist
5. Towers Watson	Dhr. H.A.N.J. Crauwels	Senior pensioenjurist
6. Nationale Nederlanden	Mw. E. van Schellen	Jurist
7. STIPP / OPF Randstad / Flexsecurity	Dhr. R. Schikhof	Directeur
8. AWVN	Dhr. M. de Vries	Beleidsadviseur pensioenen

Bijlage 8 Checklist Versnellingskamer

Opening en kaderstelling (inclusief voorstelronde)

Toetsen van enkele bevindingen uit voorgaande fasen van het onderzoek, zoals:
- Op basis van de contacten en uitkomsten van eerdere fasen hebben wij de indruk dat het aandeel beschikbare premieregelingen weinig voorkomt. Komt dat overeen met jullie beeld?
- Is er verschil tussen de actuariële uitruilvoet en de daadwerkelijke uitruilvoet ? Indien ja, hoe groot is dan deze veiligheidsmarge? Is dit i.v.m. selectie?

Shoppen (enkele vragen)
- Onze indruk is dat shoppen in de praktijk weinig voorkomt. Delen jullie deze mening?
- Is jullie indruk dat er in de toekomst meer geshopt zal gaan worden? Hierbij denken wij aan de komende 5 – 10 jaar.
- Welke uitvoeringsproblemen rondom shoppen kennen jullie of zijn jullie in de praktijk tegengekomen?

Overige uitvoeringsproblemen, neveneffecten en uitvoeringstechnische problemen.
- Heeft de wet in de praktijk geleid tot andere uitvoeringsproblemen dan in het voorgaande al besproken zijn?
- Welke uitvoeringstechnische problemen hebben zich voorgedaan? Hoe is hierop gereageerd? Wat zijn (mogelijke) oplossingen hiervoor?
- Heeft de wet in de praktijk geleid tot (onbedoelde) neveneffecten? Zo ja, welke?
- Zijn er (onbedoelde) neveneffecten van de wet in de praktijk vanuit deelnemersperspectief? Zo ja, welke?

De toekomst
Welke aanvullende uitvoeringsproblemen, (onbedoelde) neveneffecten en uitvoeringstechnische problemen van de wet zijn er in de toekomst nog te verwachten? Bijvoorbeeld de komende 5 - 10 jaar.

Gegeven discussie tot nu toe: wanneer is PSW2b succesvol in jullie ogen?
- Succesvol?
- Hoe weet je dat (indicatoren)? Waaruit kun je dat afleiden?

Overige relevante punten
Wat vind je nog belangrijk te vermelden m.b.t. artikel 2b PSW fase II en wat nog niet aan de orde is gekomen vandaag?

Korte evaluatie
- Wat vind je van het resultaat?
- Wat vind je van het proces?

Afsluiting

Bijlage 9 Wettekst artikel 2b PSW

Hieronder volgt de letterlijke tekst van artikel 2b PSW, die bestaat uit 5 artikelen.

Artikel 1
Indien in een pensioenregeling wordt voorzien in een ouderdomspensioen en een nabestaandenpensioen dat bij beëindiging van de deelneming een premievrije aanspraak oplevert, wordt aan een deelnemer of gewezen deelnemer, ongeacht zijn burgerlijke staat, de mogelijkheid geboden, in elk geval met ingang van de datum waarop het ouderdomspensioen ingaat of kan ingaan, in plaats van het nabestaandenpensioen te kiezen voor één of meer van de volgende vormen van ouderdomspensioen:
a. een hoger ouderdomspensioen;
b. een eerder ingaand ouderdomspensioen;
c. een hoger en een eerder ingaand ouderdomspensioen.

Artikel 2
Het eerste lid is niet van toepassing op:
a. het vrijwillige nabestaandenpensioen;
b. het wezenpensioen;
c. de aanspraak van de gewezen echtgenoot, bedoeld in artikel 8a, eerste en tweede lid.

Artikel 3
De collectieve actuariële waarde van het ouderdomspensioen, bedoeld in het eerste lid, dat wordt gekozen in plaats van het nabestaandenpensioen, bedoeld in het eerste lid, is, ongeacht de datum waarop de keuze wordt gemaakt, tenminste gelijkwaardig aan de collectieve actuariële waarde van dat nabestaandenpensioen.

Artikel 4
Bij de keuze, bedoeld in het eerste lid is, in voorkomend geval in afwijking van artikel 8c, tweede lid, de toestemming van de echtgenoot vereist of is de toestemming van de partner die is aangemeld in het kader van een partnerpensioen vereist. Voor de toepassing van dit artikellid is artikel 32ba, eerste lid, onderdeel c, niet van toepassing.

Artikel 5
Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen nadere regels worden gesteld met betrekking tot het eerste en het derde lid.

Bijlage 10 Bestudeerde literatuur

Ten behoeve van het maken van de vragenlijst is onder andere de volgende literatuur bekeken:

- Diverse Tweede Kamerstukken rondom PSW 2B:
  - Tweede Kamer, vergaderjaar 1998–1999, 26 711, nr. 3 (Memorie van Toelichting)
  - Tweede Kamer, vergaderjaar 2002–2003, 26 711, nr. 33
  - Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 30 413, nr. 113
  - Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 31 443, nr. 1
  - Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, Aanhangsel (466)
- Verbond van Verzekeraars. Gelijke uitkeringen bij beschikbare premieregelingen. Rapport van de Werkgroep Sekseneutrale Grondslagen (februari 2004)
- Delta Lloyd, Just to be sure. Implementatie van het keuzerecht in pensioenregelingen.
- Thea Boeschoten, Artikel 2b en gelijke uitkeringen in de praktijk. Pensioen Magazine maart 2002, nummer 3.
- Wies de Boer en Marianne Zweers, Gelijke uitkeringen het grootste goed? Pensioen Magazine augustus / september 2003, nummer 8/9.
- Relevante jurisprudentie (in beperkte mate, nog aanvullen)
- diverse pensioenhandboeken w.o.:
  - pensioenrecht, tekst & commentaar
  - pensioengids 2009
- Artikel 2B continued. Collectieve actuariële gelijkwaardigheid in het keuzerecht. Door: Elvin van den Hoek
- Rapport Evaluatie Waardeoverdracht Pensioenen (2003), Stichting van de Arbeid (STAR)

Research voor Beleid
Bredewater 26
Postbus 602
2700 MG Zoetermeer
tel: 079 322 22 22
fax: 079 322 22 12
e-mail: info@research.nl
www.research.nl